

HELLE KOITLA

INDREK SAAR

TOLLI- PROTSEDUURID

Õ P I K

HELLE KOITLA
INDREK SAAR

TOLLI- PROTSEDUURID

ÕPIK

SISEKAITSEAKADEEMIA
ESTONIAN ACADEMY OF SECURITY SCIENCES

Autoriõigus: Sisekaitseakadeemia 2022

Retsensent: Maret Mets

Keeletoimetaja: Reili Argus

Kujundaja ja küljendaja: Jan Garshnek

ISBN 978-9985-67-364-5 (pdf)

www.sisekaitse.ee/kirjastus

SISUKORD

Jooniste loetelu	7
Tabelite loetelu	9
Lühendite loetelu	11
Eessõna	13
1. EL-i tolliliit	17
Kordamisküsimused	21
EL-i tolliliiduga seotud olulisemad regulatsioonid	21
2. Rahvusvaheline kaubandus ning selle seosed tolliprotseduuridega	23
2.1 Toll ja rahvusvaheline kaubandus	24
2.2 Rahvusvaheline koostöö ja kokkulepped tolli valdkonnas	33
2.3 Tolliprotseduurid ja nendes osalejad	40
Kordamisküsimused	48
3. Kauba eksport	50
3.1 Ekspordiprotseduur	50
3.2 Käibemaksutagastusega müük	60
Kordamisküsimused	67
Ekspordiprotseduuriga seotud olulisemad regulatsioonid	67
4. Import ehk kauba vabasse ringlusse lubamine	68
4.1 Impordiprotseduur	68

4.2 Tolliväärtuse arvestamine	73
4.3 42-protseduur	77
Kordamisküsimused	81
Impordiprotseduuriga seotud olulisemad regulatsioonid	81
5. Töötlemine	83
5.1 Seestöötlemine	83
5.2 Kauba hävitamine	89
5.3 Välistöötlemine	92
Kordamisküsimused	96
Töötlemisega seotud olulisemad regulatsioonid	97
6. Erikasutus	98
6.1 Ajutine import	98
6.2 ATA- ja CPD-märkmikud	105
6.3 Lõppkasutus	111
Kordamisküsimused	116
Erikasutusega seotud olulisemad regulatsioonid	116
7. Transiit	118
7.1 Ühistransiidiprotseduur	119
7.2 Liidu transiit	124
7.3 TIR-süsteem	127
7.4 Transiidi lihtsustused	136
Kordamisküsimused	138
Transiidiga seotud olulisemad regulatsioonid	139
8. Ladustamine	140
8.1 Ajutine ladustamine	140
8.2 Tolliladustamine	145
8.3 Vabatsoon	149
Kordamisküsimused	155
Ladustamisega seotud olulisemad regulatsioonid	155
Viidatud allikad	158

JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Globaalsete kaubandusmahtude dünaamika 1960–2019	28
Joonis 2. Ekspordi ja SKP kasvutempo 1960–2019	29
Joonis 3. Piiri ületamise ajakulu tundides 2019. aasta seisuga	32
Joonis 4. Regionaalsete kaubanduslepingute kumulatiivne arv jõustumise aasta järgi	39
Joonis 5. Kauba liikumine üle tollipiiri	44
Joonis 6. Tolliprotseduuride jaotus	45
Joonis 7. Kaubanduspoliitilised meetmed kohvrite ekspordil Süüriasse	52
Joonis 8. Ekspordi meede kohvrite müügil Süüriasse	52
Joonis 9. Ekspordi kontroll kassi ja koera karusnaha suhtes kohvrite müügil Süüriasse	53
Joonis 10. Ekspordi kontroll ohustatud taime- ja loomaliikide suhtes kohvrite müügil Süüriasse	53
Joonis 11. Norra ja Euroopa Liidu tollimaksu võrdlus	54
Joonis 12. Eestis tolli väljastatud heakskiidetud eksportija numbril näidis arvedeklaratsioonil	55
Joonis 13. Päritolukinnitus	56
Joonis 14. Ekspordi tolliprotseduur maantee- ja raudteetranspordi korral	61
Joonis 15. Ekspordi tolliprotseduur mere- ja õhustranspordi korral	61
Joonis 16. Ekspordideklaratsioon ja ekspordi saatedokument	62
Joonis 17. Impordiprotseduuri etapid	70

Joonis 18. Peegliatele rakenduvad meetmed vabasse ringlusse lubamisel	71
Joonis 19. Liidu transiitvedude volitatud kaubasaaja võimalused kauba esitamiseks	72
Joonis 20. Transpordikulude jagamine proportsionaalselt	74
Joonis 21. Transpordikulude jagamine õhutranspordi korral	74
Joonis 22. Tariifisoodustus 3% elektrilgrataste impordil Jaapanist	75
Joonis 23. Tariifisoodustus 0% elektrilgrataste impordil Kanadast	76
Joonis 24. 42-protseuur	79
Joonis 25. 42-protseuuri toimingute järgnevus	80
Joonis 26. Seestöötlemise lõpetamise variandid	87
Joonis 27. MTA töötajad tabasid 10,4 miljonit salasigarette	89
Joonis 28. Näited kaubamärgi võltsimisest	90
Joonis 29. Suitsuandurite hävitamise akt	91
Joonis 30. Asendustoote import enne defektse toote väljavedu	93
Joonis 31. Lisadokument suulise ajutise impordi tollideklaratsiooni jaoks	103
Joonis 32. ATA-märkmik koos kviitungitega	109
Joonis 33. ATA-märkmiku tiitelleht	110
Joonis 34. CPD-märkmiku tiitelleht	112
Joonis 35. Transiidi liigid	119
Joonis 36. Sisetransiidiga kauba liikumine	122
Joonis 37. Transiidi saatedokument TAD	123
Joonis 38. TIR-konventsiooni märk	127
Joonis 39. TIR-transiidisüsteemi viis tugisammast	129
Joonis 40. TIR-tunnistus	130
Joonis 41. TIR-märkmik	135
Joonis 42. Kauba ajutise ladustamise võimalused	143
Joonis 43. Näited ajutise ladustamise lubadest aastast 2021	144
Joonis 44. Näited tollilao lubadest aastal 2021	146
Joonis 45. Näited vabatsooni operaatorite lubadest aastal 2021	152
Joonis 46. Kauba sisenemine ja väljumine vabatsoonist	154

TABELITE LOETELU

Tabel 1. Enamsoodustusrežiimi keskmised tollimaksumäärad EL-is	25
Tabel 2. Tolli valdkonna mõjukaimad rahvusvahelised koostööorganisatsioonid	35
Tabel 3. Tolli valdkonna tähtsamad konventsioonid ja lepingud	36
Tabel 4. Peamised tolliprotseduurides osalejad ja nende rollid	42
Tabel 5. EL-i ja Eesti eksport 2020. aastal transpordiliikide lõikes	59
Tabel 6. EL-i ja Eesti import 2020. aastal transpordiliikide lõikes	69
Tabel 7. Seestöötlemine ja maksukohustus	88

LÜHENDITE LOETELU

ATA	<i>Admission Temporaire / Temporary Admission</i> – ATA-konventsioon, ajutise sisseveo konventsioon
CCC	<i>Customs Co-operation Council</i> – Tollikoostöö Nõukogu
CDS	<i>Customs Decisions System</i> – Euroopa Liidu tolliotsuste süsteem
CITES	<i>Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora</i> – ohustatud looma- ja taimeliikidega kauplemist reguleeriv konventsioon
CPD	<i>Carnet de Passages en Douane</i> – rahvusvaheline tollidokument, mis hõlmab (eraviisilistel ja ärilistel eesmärkidel) maantee mootorsõidukite ajutist importi
EAD	<i>Export Accompanying Document</i> – ekspordi saatedokument
EL	Euroopa Liit, loodud Maastrichti lepinguga
EORI	<i>Economic Operators Registration and Identification</i> – ettevõtjate kordumatu registreerimis- ja identifitseerimisnumber tollivormistuseks liidu territooriumil
ERAA	Eesti Rahvusvaheliste Autovedajate Assotsiatsioon
ETT	Eesti tollitariifistik, andmebaas, mis sisaldab kaupade impordi- ja ekspordimeetmeid liidus; sisaldab lisaks liidu integreeritud tollitariifistiku meetmetele ka Eesti riiklikke meetmeid

GATS	<i>General Agreement on Trade in Services</i> – teenuste kaubanduse üldleping
GATT	<i>General Agreement on Tariff and Trade</i> – üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe
HS	<i>The Harmonised Commodity Description and Coding System</i> – rahvusvaheline kaupade kirjeldamise ja klassifitseerimise kuuekohaline süsteem
IRU	<i>Road Transport Union</i> – Rahvusvaheline Maanteetranspordi Liit
MFN	<i>Most Favoured Nation</i> – keskmised enamsoodustusrežiimi tollimaksumäärad
MTA	Maksu- ja Tolliamet
NCTS	<i>New Computerised Transit System</i> – transiidideklaratsioonide esitamise süsteem
OECD	<i>The Organization for Economic Co-operation and Development</i> – Majanduse Koostöö ja Arengu Organisatsioon
REX	<i>Registered Exporter System</i> – registreeritud eksportijate süsteem
SAD	<i>Single Administrative Document</i> – liidus kasutatav tollideklaratsiooni vorm
T2	Liidu sise- ja ühistransiidi tollideklaratsiooni tähis liidu staatusega kaubale
TAD	<i>Transit Administrative Document</i> – liidus kasutatav transiidideklaratsiooni vorm
TIR	<i>Transport Internationaux Routier</i> – TIR-konventsioon. Rahvusvaheline kaubavedu TIR-konventsiooniga liitunud riikide vahel
T2L/T2LF	Dokument liidu kauba tollistaatuse tõendamiseks, T2LF staatuse dokument eripiirkondade kaubale
TRIPS	<i>The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights</i> – intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping
UNECE	<i>Economic Commission for Europe</i> – ÜRO Euroopa Majanduskomisjon
VIIES	Käibemaksuteabe vahetamise elektrooniline süsteem (<i>VAT Information Exchange System</i> e VIES), mille kaudu edastatakse teavet liikmesriikides registreeritud ettevõtete käibemaksukohustuslasena registreerimise numbrite kehtivuse ja ühendusesisese käibe kohta
WTO	<i>World Trade Organization</i> – Maailma Kaubandusorganisatsioon
WCO	<i>World Customs Organization</i> – Maailma Tolliorganisatsioon

EESSÕNA

Rahvusvaheline kaubandus on tänapäeva majanduse loomulik osa. Me kõik tõenäoliselt tarbime iga päev kaupu, mis on toodetud meie elukohast väga kaugel. Ka statistika näitab, et riikidevaheliste kauba-voogude maht on viimastel aastakümnetel kasvanud samas või isegi kiiremas tempos kui maailma majandus. See on kahtlemata avaldanud mõju ka kogu maailma üldisele heaolule.

Juba aastasadu tagasi teati, et riikidevaheline kaubavahetus võib majandusele ja inimeste heaolule positiivset mõju avaldada. Seda kinnitavad ka empiirilised andmed, mis viitavad, et avatud majandusega riigid on üldjuhul majanduslikult edukamad kui suletud majandusega riigid. Samas on lisaks heaolu kasvule riikidevaheline kaubavahetus toonud kaasa ohte ja riske, sest seadusliku kaubanduse kasv soodustab ka keelatud ja piirangutega kaupade levikut ning ebaseaduslikku kaubandust üldisemalt. Nende kahe mõneti vastuolulise aspektiga toimetulek ja arvestamine on saanud tolliasutuste üheks peamiseks proovikiviks. Just toll on see ühiskonna institutsioon, mis on nii-öelda värav riikide vahel. Tolli ülesanne on aidata arendada keskkonda, kus nii ettevõtjatel kui ka tavakodanikel oleks võimalikult lihtne üle piiri liikuda või rahvusvahelise ettevõtlusega tegeleda.

Samal ajal peab toll suutma tagada riigi ja elanike julgeoleku ning ohutuse.

Nende ülesannete täitmiseks on välja töötatud tolliformaalsused, mida kaupu üle piiri saatjad ja teisel pool vastuvõtjad järgima peavad. Tolliformaalsused on kõik toimingud, mida isikud ja toll kaupade üle piiri toimetamisel teevad. Siinse õpiku peamine **eesmärk** on kirjeldada ülevaatlikult tolliprotseduure, mis on osa tolliformaalsustest, avades sealhulgas nende protseduuride eesmärke ja omavahelisi seoseid. Samas püüame tolliprotseduuride väljatöötamise põhjuste paremaks tajumiseks kirjeldada ka laiemat konteksti. Seetõttu esitame enne tolliprotseduuride detailset kirjeldust rahvusvahelise kaubanduse teoreetilisi vaatenurki, et aidata mõista tolliprotseduuride ning nende lihtsustamise laiemat mõju.

Selle õpiku kasutajatena näeme erinevaid **sihtrühmi**. Peamiseks sihtrühmaks on Sisekaitseakadeemia finantskolledži tolli ja maksunduse eriala üliõpilased. Samas sobib see õpik ka õppuritele, kes on tolliga seotud teemadega otseselt või kaudselt seotud, näiteks logistika, rahvusvahelise ärijuhtimise või majanduse eriala üliõpilased. Lisaks näeme olulise sihtrühmana ettevõtjaid, kes plaanivad alustada rahvusvahelise ettevõtlusega või on sellega juba algust teinud. Rahvusvahelises kaubanduses osalevad Eesti ettevõtjad puutuvad pidevalt kokku tolliformaalsuste ja -protseduuridega ning nende parem tundmine teeb äritegevuse lihtsamaks ja ettearvatavamaks. Tolliprotseduurid võivad teatud juhtudel tekitada ettevõtjatele suhteliselt suure majandusliku koormuse. Näiteks kui kauba sihtkohta saatmine võtab oodatust kauem aega, tuleks äritegevuse juhtimisel sellega arvestada.

Õpiku **esimeses ja teises peatükis** avame tolliprotseduuride taustsüsteemi. Kuna tolliprotseduuridel on kiire ja sujuva kaubavahetusega keskkonna arendamisel oluline roll, on nende väljatöötamisel püütud arvestada, et need ei häiriks ülemäära kaupade üle piiri liikumist. See tähendab, et protseduure on püütud kohandada erinevate olukordade tarvis, et kaubavahetus toimuks lihtsalt ega tekiks selles

protsessis osalejatele liigset majanduslikku koormust. Seetõttu on protseduuride loogika, erisuste ja eesmärkide mõistmiseks oluline tunda ka üldist teoreetilist ja praktilist konteksti. Esimeses peatükis anname ülevaate EL-i tolliliidust, teises peatükis oleme konteksti avamisel lähtunud peamiselt majanduslikust vaatenurgast ja käsitletud rahvusvahelise kaubanduse olulisust maailma majanduses. Näitame muuhulgas, mida on vabakaubanduse arendamiseks eri lepingute ja konventsioonide kaudu tehtud globaalsel tasandil. Lisaks teeme esmase ülevaate ka tolliprotseduuridest ja nende omavahelistest seostest, see aitab lugejal paremini mõista järgmistes peatükkides esitatud iga üksiku protseduuri detailsemaid käsitlusi.

Järgmistes peatükkides kirjeldame tolliprotseduure. Oleme peatükid järjestanud nii, et kõigepealt keskendume kahele põhiprotseduurile – impordile ja ekspordile. Seejärel vaatleme eriprotseduure – töötlemist, ladustamist, erikasutust ja transiiti. Igas peatükis on lisaks protseduuride kirjeldusele toodud illustreerivad näited või lisa selgitused selliste teemade kohta, millele siinne õpik ei ole pühendatud, kuid mis aitavad käsitletut paremini mõista. Iga peatüki lõpus on kordamisküsimused, mille abil saab pärast peatüki läbilugemist sisu mõistmist kontrollida.

Õpiku kirjutamisel oleme tuginenud väga erinevatele **allikatele**. Tolliprotseduuride taustsüsteemi käsitlevas peatükis oleme kasutanud kaubandusteooriaid ja rahvusvahelisi kaubandussuhteid käsitlevat kirjandust. Kuna tolliprotseduurid on kirjeldatud tollialastes õigusaktides üsna detailselt, oleme ka meie tuginenud suuresti just neile. Vastava tolliprotseduuriga seotud regulatsioonid toome ära iga peatüki lõpus. Samuti kasutasime Maksu- ja Tolliameti veebilehel avaldatud materjale. Kuna õpiku fookuses on tolliprotseduurid Euroopa Liidu välispiiri ületamisel, on ka protseduuride kirjeldamise allikad valitud sellest lähtuvalt. Õpiku üheks sihiks on koondada ühte raamatusse eri protseduuride kohta teadaolev oluline teave, seetõttu oleme iga peatüki lõppu lisanud soovitusliku lisalugemise loetelu. See koosneb peamiselt uuringutest, mis on avaldatud Maailma

Tolliajakirjas (World Customs Journal) ja mis seostuvad otseselt või kaudselt peatükis käsitletud tolliprotseduuriga. Samuti oleme nimekirja lisanud tolliprotseduure käsitlevaid juhendmaterjale ja käsiraamatuid. Eesmärk on nende viidete kaudu juhatada lugeja analüüsini, mis aitab avada tolliprotseduuridega seotud asjaolusid. Samuti on eesmärk selle kaudu aidata üliõpilastel leida võimalikke uurimistemasid.

1. EL-I TOLLILIIT

EL on 27 riigist koosnev riikide liit, kus ühtlustatud seadusandlus peab tagama kodanike, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumise EL-i piires. EL-i liikmesriikideks on: Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Taani, Tšehhi ja Ungari. Eesti liitus EL-iga 1. mail 2004. aastal.

Liidu suurimaks saavutuseks loetakse tolliliitu, milleni jõuti 1993. aastal, kui keelustati liidu kaubavahetuses impordi ja ekspordi tollimaksud ja samaväärse toimega maksud ning kehtestati ühine tollitariifistik. Euroopa Ühenduse asutamislepingu (Euroopa Liit, 2006) artiklis 131 on öeldud, et tolliliidu rajamisega soovivad liikmesriigid ühistes huvides kaasa aidata maailmamajanduse harmoonilisele arengule, rahvusvahelises kaubanduses kehtivate piirangute järkjärgulisele kaotamisele ja tollitõkete alandamisele.

Samas on tollil alati õigus kontrollida kaupu, mis liiguvad liikmesriikide vahel, kui on oht, et tegemist võib olla kaupadega, millele on kehtestatud keelud või piirangud. Tulenevalt Euroopa ühenduse asutamislepingust rajaneb liikmesriikide vaheline kaubandus tolliliidul. Tolliliidu õigusaktidest tulenevalt on EL-i liikmesriikides

NÄIDE**Tolliliidud maailmas**

Maailmas on mitu tolliliidu põhimõttel toimivate riikide liitu. Näiteks SACU (Southern African Customs Union) loodi 1910. aastal. Liitu kuuluvad Botswana, Lesotho, Mosambiik, Namiibia ja eSwatini. Valgevene, Kasahstani ja Venemaa vaheline tolliliit (Customs Union of Belarus, Kazakhstan, and Russia) loodi 2010. EL on sõlminud tolliliidu lepingud Andorra (1991), San Marino (2002) ja Türgiga (1996). Tolliliidu lepinguga ei ole hõlmatud kõik kaubad. See, millised kaubagrupid on tolliliidu lepingus kirjeldatud, sõltub konkreetsest lepingust. Näiteks Türgi puhul kehtib tolliliidu leping tööstustoodetele, põllumajandus- ja terastoodete puhul kehtivad aga vabakaubanduslepingud.

kehtestatud kolmandate riikide kaupadele ühine tollitariifistik ja tolliväärtuse määramise kord.

EL-i kuuluvad peaaegu kõikide liikmesriikide territooriumid, aga on ka mõned piirkonnad, mille suhtes kehtivad Euroopa Ühenduse aluslepingu eriprotokollid. EL-i lepingud ei kehti Taani Kuningriigile kuuluvatel Fääri saartel ja Gröönimaal, need kaks piirkonda on tolli mõistes kolmanda riigi piirkonnad ja kaubavahetusel tuleb esitada nii liitu sisenemise ja väljumise tollidokumendid kui ka tolliprotseduurile suunamisel tollideklaratsioon. Impordi korral tasutakse impordimaksud ja kohaldatakse kaubanduspoliitilisi meetmeid. Ekspordi korral esitatakse samuti tollideklaratsioon ja järgitakse kaubanduspoliitilisi meetmeid.

EL-i territooriumi saab jagada tolliterritooriumiks ja eriterritooriumiks. Liidu tolliseadustikus (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu

NÄIDE**Sõiduautode import Jaapanist**

Ettevõtte impordib Jaapanist sõiduautosid. Olenemata sellest, millises liidu liikmesriigis ta sõiduautodele impordi tollideklaratsiooni vormistada soovib, on sõiduautode tollimaks 10%. Käibemaksumäär sõltub konkreetse impordiriigi määradest. Eestis on sõiduauto käibemaksumäär impordi puhul 20%. Kui kaubal on Jaapani päritolustaatus ja impordideklaratsiooni esitamisel on lisatud tõendavaid või selgitavaid dokumente selle kohta, et imporditav toode vastab päritolustaatus saamise nõuetele, saab igas liikmesriigis deklareerida kaupa tollimaksuvabalt, kuna EL-i ja Jaapani vahel on sõlmitud majanduspartnerlusleping.

NÄIDE**Gröönimaa juhtum**

Gröönimaa, mis on Taani kuningriigi osa, lahkus Euroopa Ühendusest 1984. aastal. Lahkumise põhjuseks oli Gröönimaa kalavarude vähenemine Gröönimaa vetes, kuna seal püüdsid kala ka Euroopa riikide laevastikud. 1982. aastal korraldati referendum ning 52% hääletanute oli eraldumise poolt. Gröönimaa suhtes kehtestatud erikorda kirjeldab Euroopa Ühenduse asutamislepingule lisatud protokoll nr 15. Gröönimaa saab igal aastal EL-ilt Gröönimaa vetest püütud kalade eest kompensatsiooni.

määrus (EL) 952/2013) on nimetatud liidu tolliterritooriumid koos oma territoriaalvete, sisevete ja õhuruumiga:

- Belgia Kuningriigi territoorium
- Bulgaaria Vabariigi territoorium
- Tšehhi Vabariigi territoorium
- Taani Kuningriigi territoorium (v.a Fääri saared ja Gröönimaa)
- Saksamaa Liitvabariigi territoorium (v.a Helgoland saar ja Büsingeni territoorium, 23. novembri 1964. aasta leping Saksamaa Liitvabariigi ja Šveitsi Konföderatsiooni vahel)
- Eesti Vabariigi territoorium
- Iirimaa territoorium
- Kreeka Vabariigi territoorium
- Hispaania Kuningriigi territoorium, v.a Ceuta ja Melilla
- Prantsuse Vabariigi territoorium (v.a Prantsuse ülemeremaad ja territooriumid, mille suhtes kohaldatakse EL-i toimimise lepingu neljanda osa sätteid)
- Horvaatia Vabariigi territoorium
- Itaalia Vabariigi territoorium (v.a Livigno ja Campioned' Italia haldusüksused ning Itaaliale kuuluv osa Lugano järvest, mis jääb Ponte Tresa ja Porto Ceresio vahelisel alal rannajoone ja riigipiiri vahele)
- Küprose Vabariigi territoorium vastavalt 2003. aasta ühinemisakti sätetele
- Läti Vabariigi territoorium
- Leedu Vabariigi territoorium
- Luksemburgi Suurhertsogiriigi territoorium
- Ungari territoorium
- Malta territoorium
- Madalmaade Kuningriigi territoorium Euroopas
- Austria Vabariigi territoorium
- Poola Vabariigi territoorium
- Portugali Vabariigi territoorium
- Rumeenia territoorium
- Sloveenia Vabariigi territoorium
- Slovakkia Vabariigi territoorium
- Soome Vabariigi territoorium
- Rootsi Kuningriigi territoorium

NÄIDE**Eksport ja import eriterritooriumilt ja -territooriumile**

Eestile lähim eriterritoorium on Ahvenamaa. Kuna Ahvenamaa on liidu tolliterritoorium, on sealt saabuv kaup üldjuhul liidu staatusega. Tollimaksu ei tule tasuda, kui esitatakse liidu tollistaatust tõendav dokument, milleks on T2LF. Kui kaupa imporditakse Ahvenamaalt, tuleb esitada tollideklaratsioon ja tasuda käibemaks. Kui kaubaga ei ole kaasas liidu tollistaatust tõendavat dokumenti, tuleb kauba impordi korral tasuda ka tollimaks. Tollideklaratsioon esitatakse ka ekspordil eriterritooriumile, ekspordija peab kinnitama, et kaubal on liidu tollistaatus.

EL-is kehtib ühtne Euroopa Nõukogu direktiiv 2006/112, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi liidu territooriumil. Samas on EL-i territooriumil piirkondi, kus direktiivi ei kohaldata. Neid alasid nimetatakse eripiirkondadeks. Need alad on küll liidu territooriumi osad, aga need ei ole ei käibemaksu- ega aktsiisiterritooriumid. Eriterritooriumid ehk Euroopa Nõukogu direktiiviga 2006/112 mittehõlmatud territooriumi osad on Ahvenamaa, Kanaari saared (Lanzarote, Fuerteventura, Gran Canaria, Tenerife, La Gomera, El Hierro ja La Palma), Prantsusmaa ülemerealad (Guadeloupe, Guiana, Martinique ja Reunion), Kreeka Athose mägi.

Eriterritooriumid on liidu tolliterritooriumid ning nendel territooriumitel vabas ringluses olev kaup on liidu tollistaatusega. Kauba impordi korral tuleb kaubaga kaasa anda liidu staatust tõendav dokument (T2FL – sisetransiidi dokument), et kaubasaaja ei peaks tasuma impordi tollimaksu. Kauba saabumisel eriterritooriumilt esitab deklarant tollideklaratsiooni ja tasub käibemaksu. Eriterritooriumilt saabuv liiduvälise staatusega kaup maksustatakse tolli- ja käibemaksuga.

Kauba ekspordil eripiirkonda esitab deklarant ekspordi tollideklaratsiooni, mis lõpetatakse sisetransiidi protseduuriga. Sisetransiidiks eriterritooriumitele kasutatakse T2LF deklaratsiooni (vt sisetransiidi protseduuri kohta täpsemalt lk 47). Kaubasaaja esitab sihtriigis impordideklaratsiooni ja tasub käibemaksu, kui kaubaga on kaasas liidu staatust tõendav dokument, milleks on sisetransiidi deklaratsioon T2LF.

Nii Euroopa Nõukogu direktiivis 2006/112 kui ka EL-i tolliseadustikus on esitatud alad, mis on küll EL-i territooriumid, kuid ei ole tolliterritooriumid. Nendeks aladeks on Helgoland'i saar (Saksamaal), Büsingeni territoorium (Saksamaal), Ceuta (Hispaanias), Melilla (Hispaanias), Livigno (Itaalias), Campione d'Italia (Itaalias) ja Itaaliale kuuluv osa Lugano järvest. Kuna need alad ei ole tolliterritooriumid, tuleb ekspordi- ja impordiprotseduuride vormistamisel esitada tollideklaratsioon ja täita kõik kaubanduspoliitilised meetmed.

Prantsusmaa koosseisus on assotsieerumissüsteemi alusel teatud ülemereterritooriumid, mille alusel need territooriumid ei ole ei EL-i ega tolliterritooriumid. Kaupade liikumisel nende territooriumite ja EL-i vahel tuleb alati esitada tollideklaratsioon. Nendeks territooriumiteks on Uus-Kaledoonia (New Caledonia), Wallis ja Futuna, Prantsuse Polüneesia (French Polynesia), Saint-Barthélemy, Saint-Pierre ja Miquelon ning Prantsuse Lõuna- ja Antarktika-territooriumid (French Southern and Antarctic Territories).

Kordamisküsimused

1. Nimeta EL-i eriterritooriumid.
2. Mida tähendab tolliliit riikide vahel?
3. Kuidas toimub eriterritooriumidelt saabuva kauba tollivormistus ja maksustamine?

EL-i tolliliiduga seotud olulisemad regulatsioonid

- EL-i leping.
- EL-i toimimise leping.
- Euroopa aatomienergiaühenduse asutamisleping.
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 952/2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik.

- Euroopa Nõukogu 2006/112, 28.11.2006, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi.

LUGEMISSOOVITUSED

- Ghiran, A., Hakami, A., Bontoux, L., Scapolo, F., 2020. *The future of customs in the EU 2040*. A foresight project for EU policy. Competence Centre on Foresight, Joint Research Centre, European Commission.
- Laffranque, J., 2006. *Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles*. Tallinn: Juura.
- Tanning, L., Tanning, T., 2007. *Uus Euroopa Liit 27*. Tallinn: Tanning.

2. RAHVUSVAHELINE KAUBANDUS NING SELLE SEOSSED TOLLI- PROTSEDUURIDEGA

Õpikus on tähelepanu keskmes tolliprotseduurid, nende sisu ja toimeloogika. Nende paremaks mõistmiseks on oluline näha laiemat konteksti ja saada aru sellest, milliseid ülesandeid tolliasutused ühiskonnas täidavad või mida neilt oodatakse. Selles peatükis vaatlemegi tollitööd ühiskondlikust vaatenurgast ja arutleme küsimuste üle, mis selles valdkonnas tavaliselt tekivad. Püüame kirjeldada ka tolli ülesannete ja rolli muutumist ajas.

Kuna tolliga seotud tegevus on olemuselt rahvusvaheline, on selles valdkonnas olulisel kohal rahvusvaheline koostöö. Koostöö eri vormid ja vahendid mõjutavad otseselt seda, kuidas ja mis tingimustel kaubad üle riigipiiride liiguvad. Seetõttu kirjeldame ühes alapeatükis nii olulisemaid rahvusvahelisi tollikokkuleppeid kui ka organisatsioone, kes koostöö arendamisega tegelevad. Kuna põhiosa sellest õpikust on pühendatud eri tolliprotseduuride selgitamisele, anname

selle peatüki lõpuosas ülevaate õpikus käsitletavatest tolliprotseduuridest. See annab lugejale tervikliku pildi nii protseduuride üldisest loogikast kui ka nende omavahelistest seostest, aga ka kaupade tollipiiri ületamise teekonnast.

2.1 Toll ja rahvusvaheline kaubandus

Ajalooliselt saab tolli seostada eelkõige kahe eesmärgiga. Esimene eesmärk on **saada tulu** rahvusvahelisest kaubandusest. Näiteks ühe levinud arvamuse kohaselt saab tollimaksude eelkäijaks lugeda Vana-Kreekas kehtinud kommet, mille kohaselt tegid välismaised kaupmehed Kreeka valitsejatele kingitusi ning said vastutasuks selles riigis oma äritegevuse kaitse ja toetuse. Hiljem kujunes sellise tasu maksmine riigivalitsejate jaoks tavapäraseks ning tollimaksudest teenitav tulu sai üheks valitsuse olulisemaks tuluallikaks. Tänapäeval paljudes riikides laialdaselt rakendatav tulumaks, millele riigid fiskaalses mõttes suurel määral tuginevad, kujunes välja alles 19.–20. sajandil. Seetõttu on tollimaksude tähtsus tolleaegsetes riikides täiesti mõistetav.

Teine tolli traditsiooniline eesmärk on olnud **kaitsta kodumaiseid tootjaid** odavamate importtoodete turule toomise eest. Seega võib tolli lisaks fiskaalsete eesmärkide saavutamisele kasutada ka majanduspoliitilise vahendina selleks, et kaitsta kodumaist majandust ja riigi rahvuslikke huve laiemalt. Tabelis 1 on näidatud EL-i tollimaksumäärad, täpsemalt keskmised enamsoodustusrežiimi määrad (*most favoured nation*, MFN). Need määrad on arvutatud lihtsa keskmisena, kus eri kaubagruppidele rakendatavad määrad on kokku liidetud ning seejärel jagatud kaubagruppide arvuga. Nagu näha, on teistest kõrgemalt maksustatud põllumajandustooted, kuna see on turg, mida EL soovib kaitsta. Sellisel poliitikal võivad olla erinevad põhjused, nt säilitada toidu tootmine tarbijatele nii lähedal kui võimalik.

TABEL 1. Enamsoodustusrežiimi keskmised tollimaksumäärad EL-is (protsentides)

Tootegrupp	2016	2019
Keskmine määr	6,3	6,3
Põllumajandustooted	14,1	14,2
Mittepõllumajandustooted	4,3	4,2
Kaevandustooted	0,2	0,2
Tööstustooted	6,3	6,2

Allikas: World Trade Organization (2019) Eurostati ja WTO integreeritud andmebaasi andmete põhjal

Tolli võib vaadelda ka kui riiki sisenemise väravat, mida riigi valitsusel on võimalik vajadusel sulgeda, vähemalt teatud kaupade ja ettevõtjate ees. Alguses tugines selline proteksionistlik lähenemine merkantilistliku majandussüsteemi ideele, mida püüti 16.–17. sajandil paljudes riikides arendada. Selle lähenemise põhisihiks oli muuta kaubandusbilanss ehk ekspordi ja impordi vahe võimalikult suureks, kuna usuti, et seeläbi kasvab riigi jõukus. Sellise mõtteviisi mõjukus rauges aga üsna pea, sest juba 18.–19. sajandil näitasid majandusteadlased, et riikidevaheline kaubavahetus on kasulik mõlemale poolele, nii kauba importijale kui ka eksportijale.

MÕISTE

Enamsoodustusrežiimi määr

Enamsoodustusrežiim (MFN) peab tagama kõikide riikide võrdse kohtlemise. WTO lepingute kohaselt ei tohi kaubanduspartnereid diskrimineerida ja kõiki tuleb kohelda võrdsetl ehk nii nagu enamsoodustatud partnerit. Kui riik otsustab ühele riigile teha soodustusi, näiteks langetab tollimaksumäärasid, tuleb teha sedasama ka teiste riikidega. Mõned erandid, näiteks arenguriikide eeliskohtlemine või tolliliitude moodustamine, on aga siiski lubatud.

MFN määr on seega enamsoodustusrežiimi määr, mida WTO liikmesriik rakendab teisele WTO liikmesriigile, kui nende riikide vahel pole sõlmitud madalamate määrade rakendamiseks eraldi kokkulepet. Seega, sisuliselt on MFN määr maksimaalne määr, mida riigid rakendavad. Riikidele, mis ei kuulu WTO-sse, võidakse vahel rakendada ka kõrgemaid määrasid.

Absoluutse ja suhtelise eelise teooriates on näidatud, et kui osa riikides on mõne toote tootmine efektiivsem – näiteks ühe töötunniga suudetakse olemasoleva tehnoloogia, teadmiste ja oskustega toota rohkem – on teistel riikidel kasulik seda toodet selle asemel, et ise toota, pigem osta. Vastu saavad need riigid aga müüa neid tooteid, mille tootmises on nemad efektiivsemad. Ja isegi kui riik on kõikide kaupade tootmises vähem efektiivne kui teised riigid, tekib tal osa kaupade tootmisel madalamate alternatiivkulude tõttu suhteline eelis. Näiteks võib mõni arenenud riik olla palju tööjõudu vajava toote tootmisel palju efektiivsem kui mõni arenguriik, kus tehakse palju tööd käsitsi ja algelisi töövõtteid kasutades. Kuid, kuna arenenud riigis tekiks nende toodete tootmisega väga suur alternatiivkulu (kuna loobuda tuleks suures mahus väga kallihinnalistest toodetest, mida arenguriikides võib-olla toodeta ei osatagi), on neil kasulikum need tooted osta arenguriikidest ja ise spetsialiseeruda kõige uuenduslikemate toodete valmistamisele. Kokkuvõttes võidavad kaubavahetusest ikkagi mõlemad pooled – arenenud riigid saavad suhteliselt odavalt tööjõumahukaid tooteid ning arenguriigid tooteid, mida nad ise nii madala alternatiivkuluga toota ei suudaks.

Kuigi on hulk erinevaid tänapäevasemaid kaubandusteooriaid, on need kaks lihtsat põhjendust riikidevahelise kaubavahetuse vastastikuse kasulikkuse selgitamisel ja majanduslikus mõtlemises domineerinud. Seega on viimase paarisaja aasta jooksul majandust iseloomustanud pigem suundumus kaubandustõkkeid kaotada ja vabakaubandust soodustada. Üksnes teatud perioodidel toimunud sündmused, nagu näiteks esimene või teine maailmasõda, on seda suundumust ajutiselt muutnud. Arusaam ja kogemusepõhised tõendid selle kohta, et riikidel on tihedatest kaubandussuhetest teiste riikidega rohkem võita kui kaotada, on suurema osa riike kallutanud pigem avatud kaubandustegevuse poole. See on kaasa aidanud maailma üldisele globaliseerumisele.

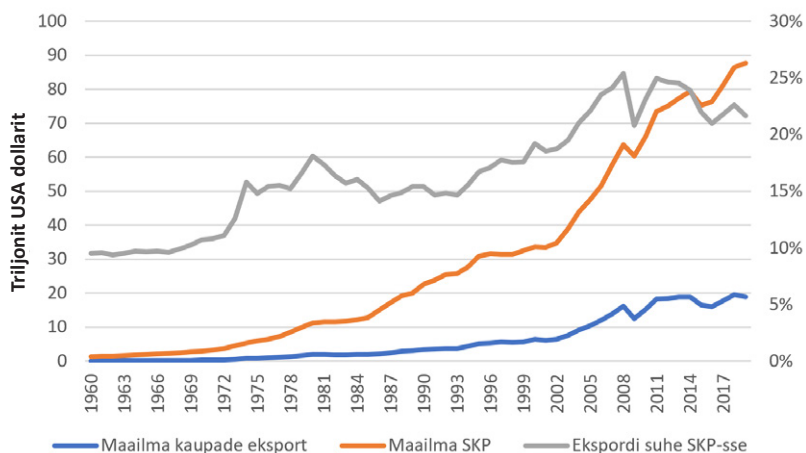
Ka praktikas on selgelt ilmnenu, et need riigid, kus on majandus rahvusvahelistele turgudele avatud ja kaubavahetus teiste riikidega

soodustatud, on kiirema majanduse arenguga kui suletuma majandusega riigid. See avaldub sageli ka üksikute ettevõtete tasandil. Näiteks suudavad ettevõtted, kes müüvad oma toodangut välismaale, ka oma töötajatele maksta kõrgemat palka ja pakkuda paremaid töötingimusi. Kuigi tihedast kaubavahetusest ja majanduse globaliseerumisest ei saa kasu kõik ühtemoodi ja osa ühiskonnagrupid võivad sellest ka kaotada, kuuluvad kasusaajate hulka sageli vaesemad inimesed. Kaubandusteoreetilistes allikates on näidatud, et globaliseerumise üheks võitjate grupiks on just vähem arenenud riikide vaesem elanikkond. Nende nõudlus tööjõu järele kasvab ja see peaks nende positsiooni tööturul ja seeläbi ka töötasu positiivselt mõjutama. Sama kinnitab ka Maailmapanga statistika, mille järgi on perioodil 1990–2015 vaesuses elavate inimeste hulk maailmas langenud 1,9 miljardilt (36% maailma rahvastikust) 730 miljoni inimeseni (9,9% maailma rahvastikust). Samal perioodil on globaalse ekspordi kogumaht suurenenud kolm korda: ligikaudu 5 triljonilt USA dollarilt rohkem kui 15 triljoni USA dollarini. See on suhtena maailma SKP-sse kasvanud ligikaudu 10%-lt 20%-le, sest globaalne kaubavahetuse maht on kasvanud mõnevõrra kiiremini võrreldes SKP-ga (vt joonis 1 ja 2). Seega on need kaks nähtust omavahel positiivselt seotud ning toetudes kaubandusteooriatele, saab teatud tingimustel ja piirkondades näha ka põhjuse-tagajärje seost.

Samas ei ole protektsionistlikud suundumused kaubanduspoliitikast päris kadunud ka tänapäeval. Mitme tänapäevase kaubandusteooria põhjal on võimalik leida selleks teatud objektiivseid õigustusi. Klassikalised absoluutse ja suhtelise eelise teooriad ei suuda kaubavoogude mustreid 21. sajandil kõige paremini kirjeldada. Näiteks näeme tänapäeval tihedaid kaubandussuhteid väga sarnaste riikide vahel, kes lisaks müüvad ja ostavad üksteiselt sarnaseid kaupu. Selliste toimimismustrite uuemad teoreetilised selgitused tuginevad kulude optimeerimisega seotud asjaoludele. Näiteks üksteisele lähemal paiknevad riigid eelistavad omavahelist kaubavahetust madalamate transpordikulude tõttu. Lisaks, suuremast tootmismahust

tekkiv mastaabisääst – keskmiste kulude vähenemine tooteühiku kohta – muudab üha kitsama ja isegi ühe majandusharu sees spetsialiseerumise kasulikuks. See võimaldab ettevõtetel kulusid minimeerida ja tõsta nii ettevõtte konkurentsivõimet rahvusvahelistel turgudel. Näiteks ühe kaubandusteooria (gravitatsioonimudeli) järgi tõmbuvad kaubavahetuse mõttes omavahel suuruselt sarnased ja distantilt üksteisele lähemal asuvad riigid. Kuigi gravitatsioonimudelit peetigi algset pigem empiiriliseks tähelepanekuks, on siin üheks võtmeteguriks just transpordikulude suurus. Täpsemalt, mida kaugemal riigid teineteisest asuvad, seda suurem on kaupade transportimise kulu ja seda vähem atraktiivne on arendada omavahelisi kaubandussuhteid.

Kuid ühtlasi pakuvad tänapäevased selgitused kaubandustöketek rakendamise põhjenduse. Nimelt kalduvad turgudel, kus tegutsevad mastaabisäästu kogevad ettevõtted, domineerima suured ettevõtted. See tähendab, et need turud võivad kujuneda oligopoolseks või lausa

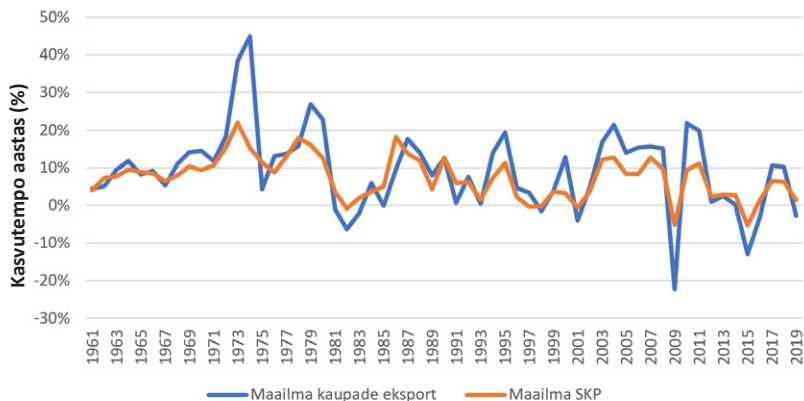

JOONIS 1. Globaalsete kaubandusmahtude dünaamika 1960–2019

Allikas: World Trade Organization (2021) andmete põhjal

monopoolseks, kus konkurents on väga väike ja uutel tulijatel turule siseneda keeruline. Seega võivad rahvusvahelistel turgudel tugeva konkurentsijõuga ja mastaabisäästu nautivad ettevõtted eri riikide koduturgudel kujuneda domineerivaks jõuks. See takistab või teeb ülimalt keeruliseks uutel kodumaistel ettevõtetel turgudele siseneda – mastaabisääst võib olla väga tugev sisenemisbarjäär, eriti kui turul olevad ettevõtted oma positsioone tugevalt kaitsevad. Valitsuste jaoks on see põhjus, miks kodumaiseid tööstusi kaitsta ja aidata neil jõudu koguda ning seeläbi turul konkurentsi suurendada. Eelnevast arutelist ei maksa aga järeldada, justkui soovitaksid uuemad kaubandusteooriad rahvusvahelist kaubandust piirata. Pigem näitavad need, et teatud juhtudel on sekkumine õigustatud.

Eraldi juhtumid on olukorrad, kus selline konkurentsieelis on tekkinud ebaloomulikul viisil. Näiteks võivad riiklikud toetused importtoodete turuhindu kunstlikult vähendada ja muuta need kaupade tegelikest tootmiskuludest madalamaks. Kuna turgudel tehakse

JOONIS 2. Ekspordi ja SKP kasvutempo 1960–2019

Allikas: World Trade Organization (2021) andmete põhjal

otsuseid just hinnasignaali alusel ja turud saavad efektiivselt toimida üksnes siis, kui need signaalid peegeldavad kaupade tegelikke kulusid, takistab see turgude tõrgeteta toimimist. Lisaks on sellel negatiivne mõju kodumaiste ettevõtete konkurentsivõimele ja seda isegi juhul, kui need ettevõtted tegutsevad väga efektiivselt. Seega on riikidel otstarbekas oma turge kunstlike ja ebaloomulike hinnalanguste vastu kaitsta. Vastasel juhul võib muidu tugeva ja konkurentsivõimelise kodumaise majandusharu tegevus olla häiritud.

On ilmne, et erinevad kaubanduspoliitilised meetmed, mida riigid püüavad oma turu kaitseks või kaubavahetuse lihtsustamiseks rakendada, väljenduvad ühel või teisel moel ka tolliformaalsustes ja -protseduurides. Olgu tegemist piirangute, keeldude, tariifide vm nõuete täitmisega ning kontrollimisega, on need mõjutatud eespool kirjeldatud üldisemast kaubanduspoliitilisest kontekstist ja suundumustest selles valdkonnas. Eelkõige on tolli põhiülesanne teha järelevalvet nende reeglite ja nõuete täitmise üle, mis on valdavalt otsustatud poliitilisel tasandil. Kuid ka see, kuidas tolliasutused oma tööd organiseerivad, millised on tolliametnike kompetents ja töövahendid, mõjutab ettevõtluskeskkonda olulisel määral. Seega on toll ja tolliprotseduurid, sh tolliasutused, erinevate majandus- ja kaubanduspoliitiliste eesmärkide saavutamisel olulisteks teguriteks.

Lisaks kaubanduspoliitilistele teguritele on tänapäeval tollitöö fookusesse tõusnud julgeolekutegurid. Terrorirünnakute ja rahvusvahelist mõõtu organiseeritud kuritegevuse ilmingud on seadnud julgeoleku tagamisel tollile suuremad ootused. On hinnatud, et ainuüksi võltskaupadega seotud rahvusvahelise kaubanduse maht küündib ligikaudu 500 miljardi USA dollarini aastas (May ja Clough, 2017). See põhjustab maksutulude kaotust valitsustele, konkurentsimoonutusi ettevõtlussektorile ning üleüldise turvatunde kahanemist kodanikele.

Samamoodi on tollil oluline ülesanne toetada mitme riigisisese poliitika rakendamist. Näiteks suutmatust tuvastada illegaalseid tubaka- ja alkoholi tooteid või keelatud narkootikumide importi

tähendab ühtlasi seda, et eri poliitikameetmete mõju nende toodete tarbimise piiramiseks või keelamiseks väheneb oluliselt. Seega on illegaalsel kaubandusel ning tolliasutuste võimekusel seda kontrollida kaudne mõju ka inimeste tervisele. Tolliprotseduuride suhtes võib see probleemistik kaasa tuua rangemaid nõudeid ja suuremaid piiranguid kaubandustegevusele eesmärgiga riiklikku julgeolekut tõhusamalt kaitsta ja illegaalseid kaubavooge tõkestada.

Eelnevast võime üldistada, et kaubanduspoliitilised tõkked pole kuhugi kadunud ja neile on ka objektiivseid õigustusi. Järjest olulisemaks on saanud see, et kehtestatud reeglite järgimine ja kontrollimine toimuks võimalikult lihtsalt ja sujuvalt. Sellest saadav ühiskondlik kasu on võrreldav tollimaksude langetamise mõjuga. Tänapäeva globaliseerunud maailmas võib protsess toormaterjalist valmiskauba saamiseni olla pikk ja keeruline. Tooraine saamine, detailide valmistamine ja toote lõplik valmimine võib toimuda mitmes eri riigis. Kaubad liiguvad rahvusvahelises tarneahelas, läbides erinevaid tarneahela osi, nagu hanked, tootmine, jaotus ja jäätme-käitlus koos transpordi, ladustamise ning infovahetusega. Rahvusvahelises tarneahelas on oluline, et kaup liiguks võimalikult väikeste kuludega, turvaliselt ja kiirelt lõpptarbijani. Selle saavutamiseks peavad logistilised protsessid tarneahelas kulgema võimalikult sujuvalt

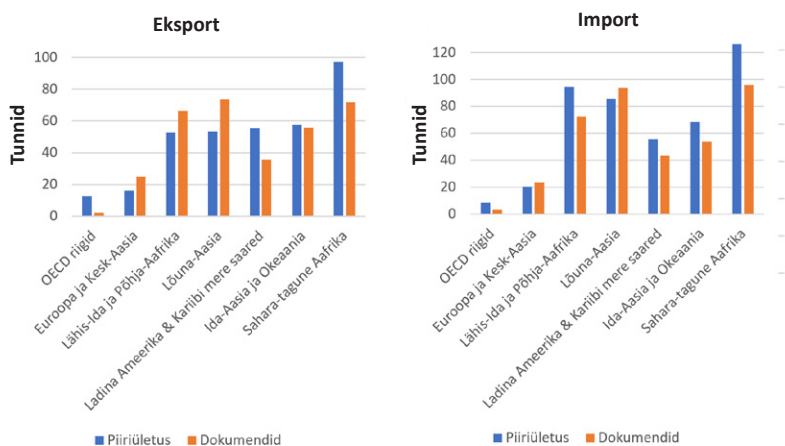
MÕISTE

Ühiskondlik kasu

Kaubavahetuse lihtsustamisel on sarnane mõju tollimaksude alandamisega. Kui näiteks kauba importimine riiki muutub kiiremaks, lihtsamaks ja sujuvamaks, siis langeb sellega ka importtoodete hind turul, sest kauba müüja jaoks kulud langevad. Sellel võib olla negatiivne mõju kohalikele ettevõtetele, kes peavad konkurentsipüsimeks oma toote hinda langetama. Näiteks kui toote hind langeb kümnelt eurolt kaheksale, kaotab kohalik müüja iga toote pealt kaks eurot. Kuid täpselt sama palju suureneb tarbijate heaolu, kuna nemad peavad iga toote eest maksma kaks eurot vähem. Seega, ühiskonnas tervikuna justkui midagi ei muutu: ühed võidavad ja teised kaotavad täpselt sama palju. Kuid ühiskondlik lisakasu tekib sellest, et madalama hinna tõttu ostab seda kaupa ilmselt suurem hulk tarbijaid, kes saavad nüüd selle kauba tarbimisest kasu (muidu nad seda ei ostaks). Seetõttu toob kaubavahetuse lihtsustamine ühiskonnale tervikuna rohkem kasu kui kulu.

ja tõrgeteta. Oluline roll selles on tollil, kuna kaubad ületavad tihti ka tollipiire, mis tähendab tolliprotseduuride läbimist.

Joonisel 3 on näidatud Maailmapanga projekti Doing Business raames tehtavate uuringute tulemusi selle kohta, kui palju aega kulub ettevõtetal eri regioonides piiri ületamiseks. Vasakul on näidatud ekspordi ja paremal impordi ajakulu. Eraldi on toodud piiriületamise aeg tundides ning sellega seotud dokumentide vormistamise ajakulu. Viimane hõlmab formaalsusi nii selles riigis, kust kaup välja veetakse, kui ka riigis, kuhu kaup sisse veetakse. Nagu jooniselt näha, on see kulu majanduslikult arenenumates piirkondades võrreldes teiste piirkondadega väiksem. Seal on tolliprotseduuridega kaasnevat koorumust ettevõtetele vähendatud elektrooniliste teenuste arendamisega ja infovahetus ettevõtete ja tolliasutuse vahel on kiirem ja mugavam. Erinevate nõuete täitmist saab lisaks kontrollida riskipõhiste meetoditega, mille tulemusel väheneb füüsiliselt kontrollitud kaubasaadete maht märkimisväärselt. Näiteks paistab Eesti selles osas üks efektiivsemaid riike: nii impordi kui ka ekspordi ajakulu ei ületa

JOONIS 3. Piiri ületamise ajakulu tundides 2019. aasta seisuga

Allikas: The World Bank, Doing Business andmete põhjal

Doing Businessi uuringute järgi Eestis kaht tundi. Eesti ja ka teiste Euroopa riikide efektiivsus tuleneb ka sellest, et EL-i liikmesriikide vahel tollipiirid puuduvad ja kaupade transport üle EL-i sisepiiri toimub ilma tollikontrolli läbimata. Samas on ka maailma keskmine ajakulu ekspordidokumentide vormistamisel perioodil 2014–2019 langenud 55 tunnilt 44 tunnile.

Ettevõtjate jaoks on tolliprotseduuridega seotud toimingute kulu (nii aja- kui ka otsene rahaline kulu) nende tehingukulu ehk lisakulu, mis kaasneb kaupade ostu ja müügiga. Selle kuluga arvestatakse ka näiteks investeringute tasuvuse hindamisel. Kui tolliprotseduurid muudavad toodete ekspordimise või importimise oluliselt kulukamaks, võivad ettevõtjad leida, et piiriülene äritegevus ei tasu ära. Suhteliselt enam koormavad riiklikud nõuded ja reeglid just väikeettevõtteid, sest tolliprotseduuridega seotud kulu moodustab nende müügitulust ja kasumist suurema osa. Samuti võib see olla suureks probleemiks vaesemate riikide jaoks, kes ekspordivad sageli ajatundlikke ja kiiresti riknevaid põllumajandustooteid. Samas võib suur ajakulu mõjutada ükskõik millist turgu, kus nõudlus on ebastabiilne. Näiteks kui nõudlus on mingil perioodil väiksem, kuid seejärel kiiresti tõuseb ja tollipiiride ületamine on väga ajakulukas, pole suurenenud nõudlusele võimalik väga kiiresti reageerida. Seega võivad tolliprotseduurid, mis kas on väga kulukad või ajamahukad, tavapärasest majandustegevust olulisel määral häirida.

2.2 Rahvusvaheline koostöö ja kokkulepped tolli valdkonnas

Eelnevas alaosas esitasime seisukohti, miks on riikidevaheline avatud kaubavahetus majanduse arengu ja ühiskonna heaolu jaoks kasulik. Avatud kaubavahetus aitab kiirendada majanduskasvu, mis tähendab sissetuleku kasvu ka üksikisiku jaoks. Samas kirjeldasime ka põhjuseid, miks on teatud tingimustel kaubavahetuse piiramine kasulik. Seega on loomulik, et riikidevahelise kaubavahetuse lihtsustamiseks ja edendamiseks on vaja koordineeritud tegevust, kus riigid omavahel üldpõhimõtetes kokku lepivad. Kokkulepped on vajalikud ka

seetõttu, et välistada olukorrad, kus mõnele riigile võib tunduda ühepoolselt suletumat kaubanduspoliitikat kasulik rakendada. See võib ühele riigile olla kasulik, kuid teistele avatud kaubanduspoliitikaga riikidele kahjulik. Lõppkokkuvõttes võib see viia olukorrani, mida tunneme mänguteoorias vangidilemma probleemina ehk olukorrana, kus kaotajateks on kõik osalised.

Rahvusvahelisel tasandil on algatatud erinevaid koostöövorme ja sõlmitud kokkuleppeid. 2020. aastateks on nendest algatustest maailmas välja kujunenud kaks olulist rahvusvahelist organisatsiooni, kelle eesmärgid ja tegevus osaliselt kattuvad, kuid kelle roll ja

MÕISTE

Vangidilemma

Tolliprotseduuride lihtsustamist saab vaadelda kui vangidilemma mängu, nagu seda on näidatud WTO 2015. aasta raportis (World Trade Organization, 2015). Nimelt on tolliprotseduuride lihtsustamine kulukas, kuna nõuab investeerimist ja uute tööprotsesside juurutamist. Nii importival kui ka eksportival riigil võib olla mõlemal kasulik see kulu kanda, kui protseduuride lihtsustamisest võidab mõlema riigi majandus ning selle ühiskondlik kasu ületab kulu. See on reaalne juhul, kui riikide vahel on piisavalt tihedat kaubavahetust või vähemalt eeldused selle tekkimiseks ning on leitud sobivaid võimalusi protseduuride lihtsustada.

Ühepoolselt pole sageli seda kulu mõtet teha, sest kui teine osapool oma protseduuride ei lihtsusta, ei pruugi protseduuride lihtsustamise kulud ennast ära tasuda, piiriületamine on ettevõtete jaoks endiselt lihtsalt liiga koormav. Samas on nt eksportiva riigi jaoks kasulik, kui importiv riik oma protseduuride lihtsustaks. Sel juhul võidaksid eksportiva riigi ettevõtjad, kuigi eksportiva riigi valitsus ise ei ole pidanud lisakulusid kandma. Samamoodi võib mõelda siinses näites importiv riik ehk tema võib loota, et eksportiv riik ise lihtsustab oma protseduuride. Praktikas puudutab see olukord tüüpiliselt samaaegselt rohkem kui kahte riiki. See tähendab, et isegi kui suur osa riike otsustab lihtsustamise kasuks, siis võib mõni riik püüda seda ära kasutada ehk saada kasu ilma, et ise oleks sellesse panustanud.

Tekibki vangidilemma olukord, kus lihtsustamist mitte ette võtta tundub strateegiliselt parim valik: kui teised lihtsustavad oma protseduuride, saab seda lihtsasti ära kasutada (teised riigid võtavad kulud enda kanda, kuid kasud jaotuvad kõikide riikide vahel) ja kui teised ei lihtsusta oma protseduuride, pole niikuinii kasulik sellesse panustada. Siin ongi lahenduseks kahepoolsed või rohkemate riikide osalusel tehtavad kokkulepped. Sellega võtavad riigid ühiselt kohustuse oma tolliprotseduuride lihtsustada ja kokkuvõttes võivad sellest kõik kokkuleppes osalevad riigid.

tegevusloogika on siiski erinevad: Maailma Kaubandusorganisatsioon (*World Trade Organization, WTO*) ja Maailma Tolliorganisatsioon (*World Customs Organization, WCO*) (vt tabel 2).

TABEL 2. Tolli valdkonna mõjukaimad rahvusvahelised koostööorganisatsioonid

	Maailma Tolliorganisatsioon	Maailma Kaubandusorganisatsioon
Asutamisaasta	1952	1995
Peakorter	Brüssel, Belgia	Genf, Šveits
Funktsioonid	Pakub tolliasutustele eestvedamist, juhiseid ja tuge, arendab rahvusvahelisi standardeid, edendab liikmete vahel koostööd ja kasvatab nende võimekust	Kontrollib kaubanduslepingute täitmist, räägib läbi uued reeglid, lahendab kaubandusvaidlusi
Liikmete arv	183 riiki	164 riiki
Eesmärk	Turvalisem ja jõukam maailm	Sujuv, ettearvatav ja vaba kaubavahetus

Allikas: *World Customs Organization ja World Trade Organization veebilehtede põhjal*

Maailma Kaubandusorganisatsiooni eelkäijaks loetakse tariifide ja kaubanduse üldlepingut ehk GATT-i (*General Agreement on Tariff and Trade*), millega määrati perioodil 1948–1994 maailma kaubanduse üldised reeglid. Alguses sõlmiti see leping 23 riigi vahel ning eesmärk oli aidata kaasa majanduse taastumisele nii teisest maailmasõjast kui ka 1930. aastate suurest majanduskriisist. 1995. aastal asutati WTO, millega sisuliselt arendati rahvusvaheline leping rahvusvaheliseks institutsiooniks, mis andis koostööle tugevama aluse nii juriidiliselt kui ka sisuliselt. Lisaks on laienenud ka valdkonnad, mida WTO suunab. GATT eksisteerib küll lepinguna endiselt, kuid lisaks on sõlmitud lepingud, mis reguleerivad teenuste ja intellektuaalse omandiga seotut: teenuste kaubanduse üldleping (*General Agreement on Trade in Services, GATS*) ja intellektuaalomandi õiguste

kaubandusaspektide leping (*The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS*).

TABEL 3. Tolli valdkonna tähtsamad konventsioonid ja lepingud

Nimetus	Organisatsioon	Jõustumise aeg
TIR konventsioon	WCO	1978
Ühistransiidiprotseduuri konventsioon	EL ja EFTA	1987
HS konventsioon	WCO	1988
Istanbuli ja ATA konventsioon	WCO	1993
Muudetud Kyoto konventsioon	WCO	2006
Kaubanduse lihtsustamise leping	WTO	2017

Allikas: *World Customs Organization veebilehe ja ühistransiidiprotseduuri konventsiooni (1987) põhjal*

Maaailma Tolliorganisatsioon asutati 1952. aastal, kui loodi Tollikoostöö Nõukogu (*Customs Co-operation Council, CCC*), mille eesmärk oli parandada tolliorganisatsioonide tulemuslikkust ja nende töö tõhusust. WCO sai alguse 1947. aastal, kui 13 Euroopa riigi valitsust moodustas uurimisgrupi, et analüüsida võimalusi moodustada GATT-i põhjal Euroopa-siseseid tolliliite. Selle tulemusel moodustati kaks komiteed – majanduskomitee ja tollikomitee. Esimesest kasvas välja Majanduse Koostöö ja Arengu Organisatsioon (*Organization for Economic Co-Operation and Development, OECD*), teisest sai 1952. aastal Tollikoostöö Nõukogu. Hiljem kasvas see aga ülemaailmseks organisatsiooniks ja nimetati 1994. aastal Maaailma Tolliorganisatsiooniks.

Mõlemad organisatsioonid on globaalsel tasandil olnud rahvusvahelise kaubanduse lihtsustamise ja toetamise eestvedajaks. Kui Maaailma Kaubandusorganisatsioon pakub pigem platvormi ja toetust läbirääkimistel ning poliitiliste kokkulepete sõlmimisel, siis Maaailma Tolliorganisatsioon on enam orienteeritud sellele, et aidata töötada välja lahendusi, mis aitaksid tolliasutustel oma ülesandeid tõhusamalt

täita. Globaalsel tasandil on üks olulisemaid WCO koordineeritud kokkuleppeid Kyoto konventsioon, mis jõustus 1974. aastal. Konventsiooni põhieesmärk oli lihtsustada ja ühtlustada tolliprotseduure ja selle kaudu hõlbustada rahvusvahelist kaubandust. Konventsioonis kirjeldatakse tolliprotseduuride standardeid, mida konventsiooniga liitunud riigid peavad järgima. 2006. aastal jõustus muudetud Kyoto konventsioon, mille eesmärk oli nende kokkulepete uuendamine. See oli vajalik nii infotehnoloogia arengust tingitud võimaluste kasutamiseks kui ka uuenduslike tollikontrollitehnikate rakendamiseks. Konventsioon sisaldab üldpõhimõtteid ehk üldosa, milles esitatud standardeid peavad rakendama kõik konventsiooniga liitunud riigid. Lisaks on konventsioonil ka eriosad, millega saavad riigid liituda valikuliselt vastavalt oma valmisolekule. Eriosa sisaldab lisaks standarditele ka toimeviiside kirjeldust, mille järgimine on soovituslik.

Kyoto protokollil üldosas on eraldi käsitletud järgmiseid teemasid:

- tollivormistus,
- maksude tasumine,
- turvalisus,
- tollikontroll,
- infotehnoloogia rakendamine,
- suhted tolli ja kolmandate osapoolte vahel,
- tolli tehtavad otsused ja pakutav teave,
- tollialased kaebused.

Lisaks on WCO eestvedamisel koostatud ajutise sisseveo ehk ATA konventsioon, mis jõustus 1963. aastal. Konventsiooni järgi saab teatud kaupu, mis tuuakse riiki üksnes ajutiselt, üle piiri tuua ilma vastavaid makse tasumata. See muudab kaubavahetuse oluliselt lihtsamaks nii ettevõtjate kui ka tolliasutuste jaoks. ATA konventsiooniga kokku lepitud reegleid ja põhimõtteid tutvustame lähemalt erikasutuse protseduuri käsitlevas 6. peatükis.

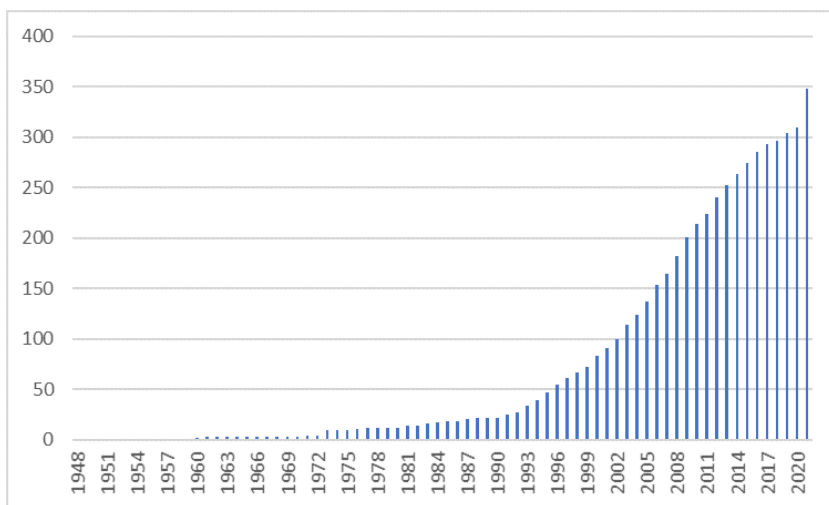
WTO eestvedamisel jõustus 2017. aastal kaubanduse lihtsustamise leping (Agreement on Trade Facilitation, 2014), mille oli eelnevalt ratifitseerinud kaks kolmandikku Maailma Kaubandusorganisatsiooni liikmetest. Leping sisaldab riikide jaoks erinevaid kohustusi, sh kohustust avaldada eri osapooltele tolliprotseduuride kohta infot ja vähendada tolliformaalsuste keerukust ja hulka. On hinnatud, et keskmiselt peaks see leping täieliku rakendamise korral vähendama kaubanduskulusid 15% (World Trade Organization, 2015). Kaubanduskulude all mõeldakse siinkohal kõiki kulusid, mis kaasnevad kauba viimisega ühe riigi tootjalt teise riigi lõpptarbijale. Need hõlmavad nii kaupade transpordikulu, nende hulgi- ja jaemüügikulu kui ka piiriületusega seotud kulu. Nendest viimane võib sisaldada muuhulgas kulusid, mis kaasnevad valuutavahetusega, turvalisuse tagamisega, vajaliku informatsiooni hankimisega või piiriületusel tekkiva ajakaotusega (Anderson & van Wincoop, 2004). Uuringud on näidanud, et kui kaubanduskulud lisanduksid toodete maksumusele *ad valorem* maksuna, ulatuks nende tase arenguriikides üle 200% ja arenenud riikides üle 100% (World Trade Organization, 2015). Sisuliselt tähendab see seda, et kui kauba hind ilma kaubanduskuludeta ehk tootmiskulu oleks näiteks 100 eurot, siis lisanduks sellele arenenud riikides üle 100 euro ja arenguriikides üle 200 euro erinevaid kaubanduskulusid. Seega peaks lepingu punktide täitmine vähendama kulusid hinnanguliselt rohkemgi, kui seda oleks võimalik saavutada tollimaksude täieliku kaotamisega.

Nii Kyoto konventsioonil kui ka kaubanduse lihtsustamise lepingul on sarnased eesmärgid ja suurel määral ka sisulisi kattuvusi. Eespool kirjeldatud kaubandusteooriatest teame, et kaupade transportimisega, sh tolliprotseduuridega seotud kulu, on oluline kaubavahetust mõjutav tegur. See võib ühelt poolt kaubavahetust vähendada, aga teiselt poolt suurendada suurte monopoolsete ettevõtete turujõudu. Selle tulemusel kaotavad aga tavalised tarbijad, kes peavad leppima kas kaupade väiksema valiku või kõrgemate hindadega. Üldistatult võib nii Kyoto konventsiooni kui ka kaubanduse lihtsustamise lepingu

peamiste kasuteguritena (seda muidugi tingimusel, et nendes kokkulepitud instrumente tegelikkuses rakendatakse) tuua välja:

- suuremad kaubavood, kuna ühest riigist teise kauba toimetamine muutub kiiremaks ja odavamaks;
- suuremad välisinvesteeringud riikidesse, kust muidu toodetud kaupade transportimine teistesse riikidesse oleks kallim;
- kaupade suurem valik turul, kuna kaubavahetuses saab osaleda suurem arv ettevõtteid, sest see muutuks ka väiksematele ettevõtetele soodsamaks.

Lisaks eespool mainitud konventsioonidele on tabelis 3 esitatud TIR konventsioon, ühistransiidiprotseduuri konventsioon ja HS konventsioon. Esimesest kahest kirjutame veidi pikemalt 7. peatükis, kus käsitleme lähemalt transiidiprotseduuri. HS ehk harmoniseeritud süsteemi konventsiooniga loodi alus kaupade klassifitseerimiseks vajalikule kaupade kodeerimise ja kirjeldamise süsteemile. See

JOONIS 4. Regionaalsete kaubanduslepingute kumulatiivne arv jõustumise aasta järgi

Allikas: World Trade Organization (2021) andmete põhjal

võimaldab kaubavahetust ja selle raames tehtavaid tehinguid täpsemalt dokumenteerida ning koostada selle kohta statistikat.

Vaatamata mainitud rahvusvahelistele kokkulepetele ei ole maailma kaubandus siiski nii avatud, nagu vabakaubanduse pooldajad sooviksid näha. Näiteks kaubanduse lihtsustamise lepinguni jõuti pärast väga pikka läbirääkimiste vooru, mis algas juba 2000-ndate alguses. Lisaks on WTO tegevust ja tulemusi palju kritiseeritud. Selles õpikus me nendesse diskussioonidesse ei lasku, kuid peatüki lõpus toodud lugemissoovitustes leidub ka sellealast kirjandust. Kuna globaalsel tasandil ei ole veel suudetud luua üleilmset kõiki osapooli rahuldavat vabakaubanduse raamistikku, on riigid regionaalsete ja bilateraalsete kaubanduslepingute sõlmimisel olnud üsna aktiivsed. Joonisel 4 on näidatud, et lepingute arv on 2000-ndatel oluliselt kasvanud, ulatudes juba üle 300. WTO peab lepingute kohta eraldi andmebaasi ning panustab ka sisuliselt, et lepingud oleksid läbipaistvad ning nende laiem mõju oleks mõistetav.

Kokkuvõttes võib öelda, et rahvusvahelisel tasandil on kaubandusküsimused ülimalt olulised, kuna neist sõltub paljude riikide ettevõtluskeskkond ning majanduslik ja sotsiaalne heaolu. Samas võitlevad riigid pidevalt ka turgude pärast ning kokkulepeteni jõudmine on keeruline. Sellest on mõjutatud ka tolliprotseduurid: neid püütakse pidevalt arendada selliseks, et kaubavahetus oleks võimalikult lihtne ja sujuv, kuid samal ajal tuleb arvestada võimaluste ja piirangutega, mis tollialaste kokkulepete ja poliitikavalikutega on loodud. Järgmises alaosas keskendumegi tolliprotseduuride ülevaatlikule kirjeldamisele.

2.3 Tolliprotseduurid ja nendes osalejad

Nagu eelmistes alapeatükkides kirjeldasime, on tollil erinevaid funktsioone, alustades majandustegevuse toetamisega ja lõpetades riigi ja globaalse julgeoleku tagamisega. See on võimalik ainult siis, kui on piisavat infot selle kohta, mis kaubad üle riigipiiri tulevad ja lähevad. Siis on võimalik vajaduse korral sekkuda ning illegaalsete

kaupade liikumist tõkestada. Selleks on kokku lepitud kindlad reeglid, protseduurid ja toimingud, mis võimaldavad saada vajalikku infot üle piiri liikuvate kaupade kohta. Kuna kaupade transportimise eesmärk ja liikumissuund võib olulisel määral varieeruda, on välja töötatud protseduure ja toiminguid, mille eesmärk on tagada võimalikult sujuv kaubavahetus ja madal koormus ettevõtetele. Samal ajal on vaja silmas pidada seda, et säiliks tolli teiste ülesannete (nt julgeoleku tagamine) täitmiseks vajalik kontroll kaubavahetuse üle.

Selleks, et toll saaks kauba riiki sisenemisel või väljumisel oma ülesandeid täita, tuleb tollile esitada tollipiiri ületavate kaupade kohta andmed. Tolliametnikud kontrollivad riskianalüüsi alusel nende andmete õigsust, enne kui kaubad kaubasaajale vabastatakse. Sellesse protsessi võib olla kaasatud väga palju eri osalisi, kellel on oma kindel roll. Tabelis 4 on nimetatud kaupade tollipiiri ületamise protsessi peamised osalejad. Keskised osalejad on selles protsessis kaubasaatja ja -saaja, nende omavaheline tehing on selle protsessi käivitaja: üks tahab teisele saata kaupa ja teine teiselt seda saada. Kui kauba teekond läbib ka tollipiiri, peavad mõlemad täitma nõudeid ja reegleid, mis on kehtestatud üle tollipiiri kaupa toimetavatele isikutele. Selle protsessi kolmandaks keskseks osalejaks on tolliasutus, kelle ülesanne on jälgida, et kaubad, mida üle piiri soovitakse toimetada, on lubatud, ja et nende eest tasutaks kõik ettenähtud maksud.

Tolliasutuse ning kaubasaajate ja -saatjate vahel peab toimuma piisav infovahetus, mis tagaks ühelt poolt ettevõtetele sujuva äritegevuse ning teiselt poolt tolliasutusele oma ülesannete täitmiseks piisava info. Seetõttu on selles protsessis vajalik deklarant, kes üle piiri toimetatavate kaupade kohta vajaliku info tolliasutusele deklareerib. Seda võivad teha kaupade saajad ja saatjad ise, mõlemad eraldi oma riigi tolliasutusele. Sageli ostetakse tolliformaalsuste tegemise teenus sisse tolliagentuuridelt, seega võib deklarandiks olla ka tolliagent, kes esindab kauba saajat või saatjat. On iseenesest mõistetav, et riikide ülestes kaubavoogudes on tähtis roll ka kaupade vedajatel ehk transporditeenuse osutajatel. Kuna on eri transpordiviise – laeva-,

rongi-, õhu- või maanteetransport – võivad tolliprotseduurid eri transpordiliikide lõikes teatud määral erineda. Neid erinevusi kirjeldame järgmistes peatükkides täpsemalt.

TABEL 4. Peamised tolliprotseduurides osalejad ja nende rollid

Osalejad	Selgitus
Kauba saatja	Isik, kes saadab kaupa.
Kauba saaja	Isik, kes saab kaupa.
Deklarant	Tollideklaratsiooni esitav isik, võib olla kauba saaja, kauba saatja, tolliagent.
Vedaja	Kaupade transporditeenust osutav isik.
Laopidaja	Isik, kelle kasutuses on tolli aktsepteeritud koht (nt ruum, territoorium), mida võib kasutada tollilaona või ajutise ladustamise kohana. Laopidaja võib olla nii kauba saaja, saatja kui ka tolliagent; vabatsoonis tegutsevat laopidajat nimetatakse vabatsooni operaatoriks.
Tolliagent	Kaubasaajaid ja -saatjaid tolliprotseduuride puhul esindav ja nõustav isik.
Protseduuripidaja	Ettevõtte, kellele toll on välja andnud konkreetse protseduuri pidamise loa ja kes vastutab selle protseduuri korrektse läbiviimise eest. See võib olla nii tolliagentuur, kaubasaaja kui ka kaubasaatja.
Tolliasutus	Üle tollipiiri liikuvate kaubavoogude kontrollimise eest vastutava riigiasutuse struktuuriüksus, kus tehakse tolliformaalsused. Sõltuvalt sellest, milliseid formaalsuseid asutuses teha saab, nimetatakse tolliasutusi ka väljumis- ja sisenemistolliasutuseks, lähte- ja sihttolliasutuseks jne.
Teised järelevalveasutused	Üle tollipiiri liikuvate keeldude ja piirangutega kaupade kontrollimise eest vastutava riigiasutuse (nt Põllumajandus- ja Toiduamet, Ravimiamet) struktuuriüksused.

Vaatleme nüüd kauba teekonda kaubasaatjalt kaubasaajani, pidades silmas kogu protsessi, et tekiks tervikpilt eri osalejate, nende rolli ja tegevuse seostest (vt joonis 5). Esimeses etapis peab kaubasaatja esitama ekspordideklaratsiooni enda riigi tolliasutusele, et viimane lubaks kauba riigist välja. Kauba riiki sisenemiseks peab loa andma ka kaubasaaja tolliasutus, seega esitab kaubasaaja deklaratsiooni enda

NÄIDE

Ülddeklaratsiooni esitamise aeg

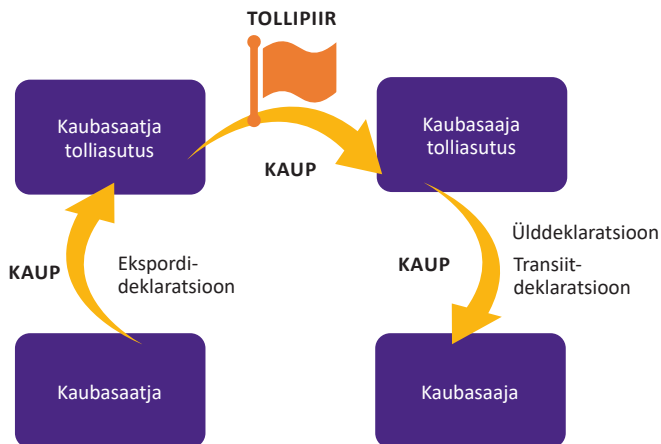
Näiteks maanteetranspordi puhul tuleb sisenemise ülddeklaratsioon esitada üks tund enne veoki jõudmist piiripunkti. Kõige varem tuleb esitada deklaratsioon meretranspordis ookeani konteinervedude puhul: 24 tundi enne konteineri laadimist laeva pardale. Tähtajad on esitatud Euroopa Komisjoni delegeeritud määruses (EL) 2015/2446 (artiklid 105–110).

tolliasutusele. Suhtlus tolliga algab kauba saaja jaoks juba enne kaupade sisenemist EL-i: alustatakse sisenemisformaalsustega, esitades sisenemistolliasutusele sisenemise ülddeklaratsioon. See tollidokument tuleb esitada enne kauba liidu* territooriumile toomist. Esitamise tähtaeg sõltub transpordiliigist ja lähtriigi kaugusest. Sisene-mise ülddeklaratsiooni esitaja on isik, kellel on kauba liikumise kohta olemas info ja kes saab siseneva kauba tolliasutusele esitada. Üldjuhul on selleks vedaja, aga võib olla ka importija ehk kauba saaja või tolli-agent.

Sisenemise ülddeklaratsiooni alusel teeb toll kaubale julgeoleku ja turvalisuse riskianalüüsi. Varane riskianalüüs on riski liigi ja taseme tuvastamise seisukohalt väga oluline. Riski hindamine enne kauba saabumist (ja isegi enne peale laadimist) võimaldab tollil ja teistel õiguskaitseasutustel rakendada mitmekihilist riskihindamist ja lubab neil otsustada, millises logistikaahela lülis on selle riskiga kõige parem tegeleda, ilma et see ohustaks liikmesriikide ja kodanike julgeolekut.

Selleks et kolmanda riigi kaup saaks liidu sisenemiskohast edasi liikuda sihtkohta, vormistatakse **transiidiprotseduur**, esitades elektroonselt transiidi tollideklaratsiooni. Transiidiprotseduuriga jääb kolmanda riigi kaup tollijärelevalve alla, mis on vajalik, kuna kaubalt on impordimaksud tasumata. Sihtkohta jõudmise aja määrab toll. Kuna kolmanda riigi kaup on tollijärelevalve all, saab sihtkohaks olla

* Siin ja edaspidi on „liidu“ all mõeldud Euroopa Liitu.

JOONIS 5. Kauba liikumine üle tollipiiri

kas volitatud saaja (vt täpsemalt 7. peatükist) heakskiidetud koht või sihttolliasutus.

Sõltuvalt transpordiliigist on ka teatud erisusi. Näiteks õhu- ja meretranspordi puhul saavad kolmanda riigi kaubad üldjuhul liidu suurematesse lennujaamadesse või sadamatesse. EL-i liikmesriigist edasi liikumiseks järgmisse liikmesriiki vormistatakse tollidokumendina manifest, mis on transiidi lihtsustus. Enne transpordivahendi EL-i sisenemist või teise liikmesriiki jõudmist esitatakse tollile ka saabumisteade.

Kauba jõudmisel sihtkohta on kaubasaaja otsustada, mis kaubast edasi saab. Sellest valikust sõltuvalt suunatakse kaup vastavale tolliprotseduurile. EL-is on liidu tolliseadustiku alusel järgmised

NÄIDE

Julgeolekuandmed

Maantee- ja raudteetranspordi korral on võimalik esitada julgeolekuandmed koos transiidi deklaratsiooniga, valides selleks elektroonses tollisüsteemis vastav profiil.

NÄIDE

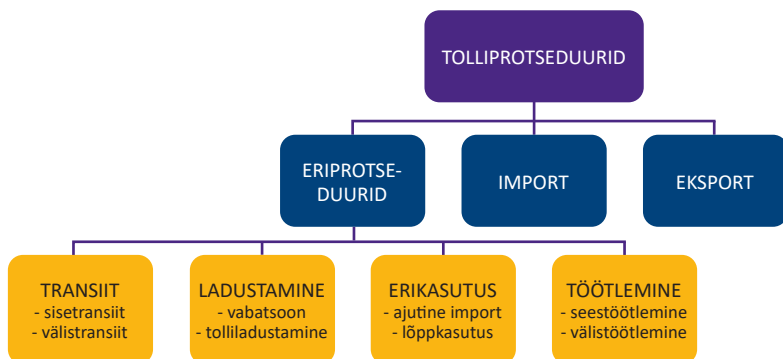
Tolliprotseduurid: kaup Hiinast

Eesti firma tellib Hiinast konteineri kaupu. Firma lepib logistikafirmaga kokku tarne viisi, antud juhul meretranspordi. Tarnet korraldab laevaagent esitab esimesse liidu sadamasse sisenemise ülddeklaratsiooni, laeva saabudes esitatakse saabumisteade. Edasi tuleb kaup laevaga Muuga vabatsooni. Eesti tollile on esitatud manifest (transiidi lihtsustus) ja saabumisteade. Vabatsoonis ladustamist loetakse tolliprotseduuriks, vabatsooni laopidaja kannab kaubad laoarvestusse.

Vabatsoonist välja sõitmiseks tuleb kaubale määrata üks järgmistest tolliformaalsustest:

- vormistada vaba ringluse protseduur;
- vormistada transiidiprotseduur (tegemist on kolmanda riigi kaubaga, mis on tollijärelevalve all) sõiduks järgmisse sihtkohta (ajutise ladustamise kohta või tollilattu);
- vormistada seestöötlemise, ajutise impordi või lõppkasutusprotseduur;
- vormistada väljumise ülddeklaratsioon (liikumiseks kolmandasse riiki mere- ja õhustranspordi korral) või manifest (väljumisel liidu liikmesriiki).

tolliprotseduurid, kuhu võib kaupu suunata: import ehk vabasse ringluse lubamine, eksport ja eriprotseduurid (vt joonis 6).

JOONIS 6. Tolliprotseduuride jaotus

Allikas: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) 952/2013 põhjal

Kui kaup liigub EL-i, siis on kõige tavalisem tolliprotseduur **vabasse ringlusse lubamine** ehk **import**. Selleks esitab kaubasaaja või tema esindaja impordi tollideklaratsiooni, kaubasaaja tasub impordimaksud ning esitab vajalikud litsentsid või load. Peale impordimaksude tasumist saab kaubasaaja kaupu kasutama hakata.

Liiduvälist kaupa saab soovi korral suunata ka **eriprotseduurile**, nende kasutamiseks tuleb tollilt taotleda luba ja anda tollivõla katteks tagatis. Tagatist ei nõuta üksnes välistöötlemise tolliprotseduuri korral, mida rakendatakse sarnaselt ekspordile siis, kui soovitakse kaup riigist välja saata. Seda tehakse välistöötlemise korral ajutiselt, et hiljem töödeldud kaup osalise või täieliku tollimaksuvabastusega riiki tagasi tuua.

Üheks eriprotseduuriks on **transiit**, mille alla kuulub välis- ja sisetransiit. Välistransiidiprotseduuriga liigub liiduvälise staatusega kaup (kaup, millelt on tasumata impordimaksud) liidu territooriumil ühest punktist teise. Sisestransiidi protseduuri kasutatakse liidu kauba toimetamiseks liidu tolliterritooriumil ühest liikmesriigist teise läbi liiduvälise territooriumi. Sisetransiidi vormistus tagab kaubale liidu tollistaatuse, kuigi kaup läbib liiduvälist territooriumi.

MÕISTE

Tollivõlg ja tagatis

Suunates liiduvälise kauba erikasutusprotseduurile, ladustamisele (v.a vabatsoon), seestöötlemisele või ajutisele ladustamisele, ei maksta impordimakse, vaid impordimaksude osas tekib tollivõlg. Näitena võib siin tuua seestöötlemisprotseduuri, kus liiduvälise kaup tuuakse EL-i ainult töötlemiseks ja impordimaksude osas tekib tollivõlg, mille katteks antakse tollile tagatis. Tollivõla tasumise tagamiseks kõige enam kasutatud tagatise liigid on sularahasissemakse või sellega samaväärne tagatis või käendaja võetud kohustus. Käendajad, keda aktsepteerib MTA, on ära toodud MTA kodulehel. Tollis on võimalik esitada üld- ja üksiktagatist. Üldtagatise esitaja kasutab regulaarselt tolliprotseduure või on ajutise ladustamise koha pidaja. Üksiktagatis esitatakse ühekordselt tehtava tolliprotseduuri tollivõla katteks. Kui tollivõla kohustus on lõppenud, tagastab toll tagatise. Tegevus on reguleeritud rahandusministri määrusega „Tollivõla tekkimisega seoses tasumisele kuuluvate tollimaksust erinevate maksude tasumise tagamiseks nõutava tagatise suuruse määramise ja arvutamise alused” (2017).

Nagu eespool näidati, siis tavapäraselt eelneb välistransiidiprotseduur teistele protseduuridele. Näiteks enne impordiprotseduuri tehakse välistransiidiprotseduur, mis võimaldab toimetada kaup sihtkohta impordimaksuvabalt. Samamoodi eelneb välistransiidiprotseduur ladustamisele, mille alla kuulub tolliladustamise ja vabatsooniprotseduur. Teisisõnu, transiidiprotseduur võimaldab toimetada kaubad kas otse sihtkohta (kui vastuvõtja on volitatud saaja) või tolliasutuse juurde, kus on võimalik vormistada järgmine protseduur. Oluline on tolliprotseduuride järgnevus ja õigeaegne lõpetamine. Kui kaup on jõudnud sihtkohta, tuleb transiidi tollideklaratsioon lõpetada ja suunata kaubad kuni 90 päevaks ajutisele ladustamisele või vormistada järgmine tolliprotseduur.

Ladustamise protseduur võimaldab edasi lükata impordimaksude tasumist ja hoida kaupu ladustatuna tollilaos või vabatsoonis. Ladustamise käigus on lubatud kaubaga teha lihtsamaid käitlemistoiiminguid (nt pakendamine) ja seejärel kaup edasi müüa. Kaupu saab ka ajutiselt ladustada, kuid seda ei loeta tolliprotseduuriks, vaid seisundiks. Liidu tolliseadustiku järgi loetakse liiduväline kaup ajutiselt ladustatuks selle tollile esitamise hetkest. Väljastpoolt liitu pärit kaupu saab tollikontrolli all ajutiselt ladustada 90 päeva enne nende tolliprotseduurile suunamist.

Täiendav eriprotseduur on **erikasutus**, mille alla kuulub ajutine import ja lõppkasutus. Ajutine import võimaldab kaupa liidu territooriumil ajutiselt kasutada ilma impordimakse tasumata. Tollilt taotletakse luba, antakse tollivõla katteks tagatis ning kaubad

NÄIDE

Näited protseduuride järgnevusest

- Kauba import Narva maantee piiripunkti kaudu, sihtkoht Tallinn:
1) transiidiprotseduur, 2) sihtkohas vormistatakse vaba ringluse protseduur.
- Kauba import Luhamaa maantee piiripunkti kaudu, sihtkoht Tartu.
Importija soovib kaupu ladustada ja seestöödelda: 1) transiidiprotseduur, 2) tolliladustamise protseduur, 3) seestöötlemise protseduur, 4) reeksport.

reeksporditakse muutmata kujul tolliõiguses määratud tähtaja jooksul. Lõppkasutuse kaubad on kindlaks määratud vastavas EL-i määruuses ja need kaubad jäävad erikasutuse tõttu liitu. Protseduur võimaldab kaupadelt tollimaksu peatada, tollilt taotletakse luba ja tollivõla katteks antakse tagatis.

Töötlemise alla kuuluvad nii sees- kui ka välistöötlemine. Töötlemise tolliprotseduurid võimaldavad toorainet või kaupu töödelda, parandada ja teha garantiiremonti. Seestöötlemise korral tuuakse kolmanda riigi kaup EL-i, töödeldakse ja viiakse uuesti EL-ist välja. Välistöötlemise korral viiakse EL-i kaup kolmandatesse riikidesse, töödeldakse seal ja valmis kaup tuuakse tagasi EL-i. Impordimaksud tasutakse lisandunud väärtuse pealt.

Ekspordiprotseduri rakendatakse juhul, kui liidu staatusega kaupa soovitakse EL-ist välja saata (liidu staatusega kauba kohta vt lk 51). Kauba suunamiseks ekspordi tolliprotseduurile esitab deklarant ekspordi tollideklaratsiooni. Kaupade väljumiseks liidust teeb toll julgeoleku- ja turvalisuse riskianalüüsi, tagamaks väljaviidava kauba ohutuse saajale. Andmed analüüsimiseks esitatakse üldjuhul ekspordideklaratsioonil. Nii nagu impordi, tuleb ka ekspordi puhul esitada andmed tollile enne kauba väljumist. Etteesitamise aeg on nimetatud komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 artiklis 244. Julgeolekuandmed saab tollile esitada ka väljumise ülddeklaratsioonil.

Kordamisküsimused

- Milliseid funktsioone toll ühiskonnas täidab?
- Kuidas saab toll tolliprotseduuridega kaasa aidata majanduse arengule?
- Miks sõlmivad riigid erinevaid vabakaubanduslepinguid?
- Mis ülesandeid täidavad WCO ja WTO?
- Selgitage kaupade üle tollipiiri liikumise põhietappe ja tolliprotseduure.

LUGEMISSOOVITUSED

- Grozoubinski, D., 2020. *The World Trade Organization: An Optimistic Pre-Mortem in Hopes of Resurrection*. Lowy Institute Analysis. Lowy Institute.
- Heijmann, F., Tan, Y.-H., Rukanova, B., Veenstra, A., 2020. The changing role of Customs: Customs aligning with supply chain and information management. *World Customs Journal*, 14(2), pp. 131–142.
- Keen, M. (ed). 2003. *Changing Customs. Challenges and Strategies for the Reform of Customs Administration*. Washington: International Monetary Fund.
- Lam, T.-D., 2015. A Review of Modern International Trade Theories. *American Journal of Economics, Finance and Management*, 1(6), pp. 604–614.
- Mashiri, E., Sebele-Mpofu, F.Y., 2015. Illicit trade, economic growth and the role of Customs: a literature review. *World Customs Journal*, 9(2), pp. 38–50.
- Morini, C., Costacurta de Sá Porto, P., Inácio Jr., E., 2017. Trade facilitation and customs revenue collection: Is that a paradox? *World Customs Journal*, 11(2), pp. 23–36.
- Panagariya, A., 2013. Challenges to the Multilateral Trading System and Possible Responses. *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, 7(2013–10), pp. 1–25.
- Weerth, C., 2020. The World Trade Organization and World Customs Organization key conventions and agreements (TFA, HSC, RKC): membership trends and opportunities. *World Customs Journal*, 14(1), pp. 107–126.
- Widdowson, D., 2007. The changing role of customs: Evolution or revolution. *World Customs Journal*, 1(1), pp. 31–37.
- Wolfgang, H.-M., Harden, K., 2013. The new European customs law. *World Customs Journal*, 10(1), pp. 4–16.
- Wolfgang, H.-M. & Kafeero, E., 2014. Legal thoughts on how to merge trade facilitation and safety & security. *World Customs Journal*, 8(1), pp. 3–16.
- Yasui, T., 2010. *Benefits of the revised Kyoto convention*. WCO Research Paper No. 10.

3. KAUBA EKSPORT

3.1 Ekspordiprotseduur

EL on ühtse turuna toimides maailmas kaubanduslik suurjõud, olles avatud partner nii arenenud kui ka arenguriikidele. Oma tugeva positsiooni maailmas on EL saavutanud tänu ühtsele kaubandusstrateegiale. EL on tugevalt integreerunud maailmaturgudesse, tänu tänapäevasele transpordile ja side lihtsusele on kogu maailmas lihtsam kaupu toota, osta ja müüa. 2020. aastateks on kogu EL-i ekspordi maht Eurostati (2021) andmetel kasvanud kahe triljoni euroniga,

NÄIDE

Ekspord Eestist

Eestist on kolmandatesse riikidesse väljaviidavate kaupade ring väga lai ja neid leiab kombineeritud nomenklatuuri pea igast jaotisest. Eksporditakse nii alltööna tehtud masinaid, seadmeid ja kõrgtehnoloogilisi tooteid kui ka kohalikust toorainest valmistooteid.

2020. aastal olid Eesti peamised ekspordipartnerid Venemaa, Hiina, Ameerika Ühendriigid ja Norra (Maksu- ja Tolliameti veebilehelt).

MÕISTE

Liidu staatusega kaup

Liidu tolliseadustikus on kirjeldatud liidu staatusega kauba mõistet. Liidu staatusega kaup on:

- täielikult liidu tolliterritooriumil saadud kaup, mis ei ole väljaspool liidu tolliterritooriumi asuvatest riikidest või territooriumidelt imporditud kaup;
- väljastpoolt liidu tolliterritooriumi asuvatest riikidest või territooriumidelt liidu territooriumile toodud ja vabasse ringlusse lubatud kaup;
- täielikult liidu territooriumil saadud kaubast ja liidu territooriumile toodud ning vabasse ringlusse lubatud kaubast saadud või toodetud kaup.

tonnides teeb see üle 700 miljonit tonni aastas. Näiteks on Eesti vastavad näitajad ligikaudu 5 miljardit eurot ja üle 5 miljoni tonni aastas. Peamised EL-i ekspordi sihtriigid on Ameerika ühendriigid, Hiina, Šveits ja Venemaa.

Kaubad, mis viiakse EL-i tolliterritooriumilt välja, peavad tolliseadustiku kohaselt läbima ka vastava ekspordiprotseduuri. Ekspordiprotseduuri saab rakendada ainult liidu staatusega kaubale. See on kaup, mis on toodetud või saadud liidu territooriumilt. Kui ettevõtja on tootnud liidus kaupu ning leidnud neile ostja kolmandas riigis, teeb ta tollivormistuse ekspordiprotseduuriga.

Liidu territoorium ei ole tolli mõistes ühtne. Nõukogu käibemaksu direktiiviga 2006/112 hõlmamata ühenduse territooriume nimetakse eriterritooriumiteks. Eriterritooriumid ei ole liidu käibemaksuga aktsiisiterritooriumid. Kui ettevõtja soovib kaupu ekspordida eriterritooriumile, tuleb deklarandil teha tollivormistus ning esitada ekspordi tollideklaratsioon. Liidu eriterritooriumid on: Ahvenamaa, Kanaari saared, Prantsusmaa ülemerealad (Guadeloupe; Guiana; Martinique, Reunion ja Mayotte), Kreeka Athose mägi.

Kui kaupa eksporditakse eriterritooriumile, tuleb esitada elektrooniline tollideklaratsioon süsteemis Complex. Üldjuhul liiguvad eriterritooriumide ja liidu territooriumi vahel liidu staatusega kaubad. Liidu tollistaatuse tõendamiseks vormistab saatja kaubale kaasa

NÄIDE

Kaupade ekspordi kaubanduspoliitilised meetmed

Süüriasse on keelatud ekspordida luksuskaupu. Keeld põhineb nõukogu määrusel (EL-i määrus nr 509/2012, 15. juunist 2012, millega muudetakse määrust (EL) nr 36/2012, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses olukorraga Süürias), põhjuseks brutaalne repressioon ja inimõiguste rikkumised.

Päritolu	Alguskuupäev	Meetme liik	Allmärkused	Geograafiline piirkond	Väljavarust riigid	Maksu avaldis	Tingimused	Lisakoed	Õigusakt	Kvoodi järjekorranumber
EU	14.12.2019	Ekspordi kontroll- CITES (715)	CD371	Kõik kolmandad riigid (1008)			Yaata tingimusi		R2117/19	
EU	17.06.2012	Luksuskaupade ekspordi kontroll (718)	CD634 CD995 TM797	Süüria (SY)			Yaata tingimusi		R0509/12	
EU	15.08.2009	Ekspordi kontroll kaasi ja keera kaitsenahale (740)	CD568	Kõik kolmandad riigid (1008)			Yaata tingimusi		R1523/07	
EU	01.01.2008	Täiendav määrus (109)		ERGA OMNES (1011)		Tükiarv (NAR)			R2658/87	

JOONIS 7. Kaubanduspoliitilised meetmed kohvrite ekspordil Süüriasse

Allikas: kuvatõmmis Eesti tollitariifistiku infosüsteemist

Kui EL-i ettevõtte soovib ekspordida Süüriasse reisikohvreid (kaubakood 42021110, toote jaehind üle 200 euro), on meetme "Luksuskaupade ekspordi kontroll" (718) tingimusest näha, et see on keelatud. Keeld kehtib Süüria puhul.

718 : Meede "Luksuskaupade ekspordi kontroll"

kehtiv alates 17.06.2012

Geograafiline piirkond : SY

E: Deklareeritud kogus või ühikuhind, vastavalt vajadusele, on võrdne või väiksem kui ette nähtud maksimaalne, või nõutud dokumendi esitamine

Kood	Dokumendi liik	Kirjeldus	Protseduur
200,000 EUR/tükiarv			29: Import/eksport lubatud pärast kontrolli
Y920	Eritingimused	Muud kaubad, mida ei ole kirjeldatud meetmega seotud allmärkustes	29: Import/eksport lubatud pärast kontrolli
Y921	Eritingimused	Kaubad, millele keeldusid ei kohaldata	29: Import/eksport lubatud pärast kontrolli
Tingimus pole täidetud			09: Import/eksport on peale läbivaatust keelatud

JOONIS 8. Ekspordi meede kohvrite müügil Süüriasse

Allikas: kuvatõmmis Eesti tollitariifistiku infosüsteemist

NÄIDE (jätkub)

Reisikohvrite ekspordil kõigisse kolmandatesse riikidesse kehtib veel meede “Ekspordi kontroll kassi ja koera karusnahale” (740). Tollile tuleb tõendada, et reisikohvrite valmistamisel pole kasutatud kassi- või koeranahka. Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu määruses (EÜ) nr 1523/2007 on välja toodud, et EL-i kodanikud peavad kasse ja koeri lemmikloomadeks ning seetõttu ei ole aktsepteeritav kasutada kassi- ja koeranahka ning neid sisaldavaid tooteid.

740 : Meede "Ekspordi kontroll kassi ja koera karusnahale"

kehtiv alates 15.08.2009

Geograafiline piirkond : 1008

B: Sertifikaadi/liitsentsi/dokumendi esitamine

Kood	Dokumendi liik	Kirjeldus	Protseduur
Y922	Eritingimused	Muu kui 11. detsembri 2007 aasta määruses (EÜ) nr 1523/2007 (ELT L 343/2007) kirjeldatud kassi ja koera karusnahad	29: Import/eksport lubatud pärast kontrolli
Dokumente ei ole esitatud			09: Import/eksport on peale läbivaatust keelatud

JOONIS 9. Ekspordi kontroll kassi ja koera karusnaha suhtes kohvrite müügil Süüriasse

Allikas: kuvatõmmis Eesti tollitariifistiku infosüsteemist

Reisikohvritete ekspordil kõikidesse kolmandatesse riikidesse kehtib ka meede “Ekspordi kontroll” – CITES (715). Tollile tuleb tõendada, et reisikohvrite valmistamiseks kasutatud materjalid ei ole saadud ohustatud taime- või loomaliigist, mis kuuluvad Washingtoni konventsiooni (CITES) regulatsiooni alla, mida reguleeritakse tollis komisjoni määrusega (EL) 2019/2117.

715 : Meede "Ekspordi kontroll- CITES"

kehtiv alates 14.12.2019

Geograafiline piirkond : 1008

Y: Muud tingimused

Kood	Dokumendi liik	Kirjeldus	Protseduur
C400	Muud sertifikaadid	"CITES"-sertifikaadi esitamine	29: Import/eksport lubatud pärast kontrolli
Y900	Eritingimused	Deklareeritavad kaubad ei kuulu Washingtoni konventsiooni (CITES) regulatsiooni alla.	29: Import/eksport lubatud pärast kontrolli
Dokumente ei ole esitatud			09: Import/eksport on peale läbivaatust keelatud

JOONIS 10. Ekspordi kontroll ohustatud taime- ja loomaliikide suhtes kohvrite müügil Süüriasse

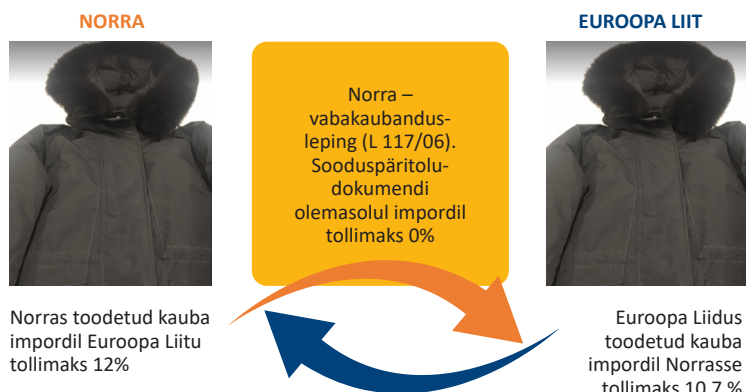
Allikas: kuvatõmmis Eesti tollitariifistiku infosüsteemist

T2L dokumendi. Eriterritooriumil kauba saajal on sihtriigi tollile võimalik T2L dokumendiga tõestada, et tegemist on liidu staatusega kaubaga, ning esitades impordi tollideklaratsiooni, tasub ta ainult käibemaksu.

Kauba ekspordimisel tuleb üle kontrollida eksporditavale kaubale esitatavad kaubanduspoliitilised meetmed. Ekspordi puhul on tegemist mittetariffsete meetmega, see tähendab, et meetmed ei ole seotud maksudega, vaid keeldude või piirangutega. Kõiki meetmeid saab kontrollida Eesti tollitariifistikust (vt tekstikasti lk 50–51).

Ekspordi tolliprotseduuriks peab ekspordijal olema kaup, mida saab vajadusel tollile esitada, ning elektroonses süsteemis esitatud tollideklaratsioon. Ekspordijaks on liidu isik, kes ekspordib kauba kolmandasse riiki ja suudab tõendada kauba päritolu, olenemata sellest, kas ta on tootja või mitte ja kas ta ise täidab ekspordi tolliformaalsusi või mitte.

EL-il on sõlmitud eri riikidega kahe- ja ühepoolsed lepingud. Kui ettevõtte ekspordipartner asub riigis, kellega EL-il on kahepoole leping, saab kaupade ekspordil kaasa anda sooduspäritoludokumendi,

JOONIS 11. Norra ja Euroopa Liidu tollimaksu võrdlus

Allikas: Euroopa Komisjoni veebilehe Access2Markets andmete põhjal, fotod autori erakogust

mille alusel saab sihtriigis kaubad lahti tollida tollimaksuvabalt või vähendatud tollimaksu määraga. Reeglid, mille alusel saab kaup liidu kauba päritolu, on esitatud liidu ja kolmanda riigi vahel sõlmitud lepingus.

Eksportija esitab tollile kinnitamiseks sooduspäritoludokumendi, vajadusel esitatakse lisaks dokumendid, mis kinnitavad lepingutes toodud sooduspäritolureeglite järgimist. Toll kontrollib ja kinnitab sooduspäritoludokumendi ning eksportija saab selle kaubaga kaasa anda oma partnerile sihtriigis. Näiteks on EL-i ja Norra vahel sõlmitud vabakaubandusleping, mille järgi saab Norra päritolu parkasid importida ilma tollimaksuta (joonis 11). Sihtriigis kaubale kehtestatud meetmeid saab vaadata Euroopa Komisjoni veebilehelt [Access2Markets](#).

Kauba päritolukinnitus on võimalik esitada ka arvel vastava tekstina, mida nimetatakse arvedeklaratsiooniks, päritolukinnituseks või sooduspäritolu deklaratsiooniks. Kui kaubasaadetise väärtus on alla 6000 euro, võib eksportija kauba päritolu ise kinnitada, tolli kinnitust ei ole vaja. Kauba päritolu määramisel tuleb lähtuda päritolureeglitest, mis on kirjeldatud EL-i ja konkreetse riigi või riikide rühma vahel sõlmitud lepingus. Eksportides kaubasaadetisi, milles EL-i ja vastava riigi päritolureeglitest tulenevaid päritolustaatusega tooteid

The exporter of the products covered by this document (Exporter Reference No EE000/2010) declares that, except where otherwise clearly indicated, these products are of EU preferential origin.

Origin criteria used.....

Place and date.....

Printed name of the exporter.....|

JOONIS 12. Eestis tolli väljastatud heakskiidetud eksportija numbril näidis arvedeklaratsioonil

Allikas: Euroopa Liidu ja Jaapani vaheline majanduspartnerlusleping (2018), autorite täiendatud

on üle 6000 euro, tuleb arvedeklaratsioonile märkida tollilt saadud heakskiidetud eksportija number (joonis 12).

Ekspordiformaalsuste lihtsustamiseks on eksportijal võimalik tollilt taotleda heakskiidetud eksportija luba. Luba võimaldab heakskiidetud eksportijal tõendada kauba sooduspäritolu vastava deklaratsiooni koostamisega arvel või muul äridokumendil ise. Eksportijal pole vajadust iga saadetise puhul pöörduda sooduspäritoludokumendi kinnitamiseks tolli, vaid ta saab teha seda ise. Kui toll on loa andnud, kehtib see iga kord, kui eksporditakse päritolustaatusena kaupu oma partnerile kolmandasse riiki.

Ekspordi tollideklaratsiooni esitamiseks elektroonilises süsteemis tuleb eksportijal taotleda EORI (Economic Operators Registration and Identification) number e-MTA kaudu. Ekspordi tollideklaratsiooni saab esitada eksportija ise või pöörduda tolliagentuuri poole. Vastutus tollile õigete andmete esitamise eest on nii eksportijal kui ka tolliagendil. Tollideklaratsioon esitatakse üldjuhul eksportija asukohajärgsele ekspordi tolliasutusele (maksu- ja tollibüroo, tollipunkt

NÄIDE

Heakskiidetud eksportija

Näiteks on Jaapani majanduspartnerluslepingus olev päritolukinnituse tekst. Teksti märgitakse heakskiidetud eksportija number, mille on väljastanud eksportijale toll. Päritolukinnituse teksti märgib nii Jaapani kui ka liidu eksportija arvele ning kauba impordiprotseduurile vormistamisel on võimalik kasutada tollimaksuvabastust.

Eestikeelne versioon

(Ajavahemik alates kuni (°))

Käesoleva dokumendiga hõlmatud toodete eksportija (eksportija viitenumber nr (°)) kinnitab, et välja arvatud selgelt osutatud juhtudel on need tooted sooduspäritoluga (°).

(Kasutatud päritolukriteeriumid (°))

.....

(Koht ja kuupäev (°))

.....

(Eksportija nimi suurtähtedega)

JOONIS 13. Päritolukinnitus

Allikas: kuvatõmmis Euroopa Liidu ja Jaapani vahelisest majanduspartnerluslepingust, 2018

MÕISTE**EORI number**

Ettevõtjate registreerimise ja identifitseerimise süsteem EORI (Economic Operators Registration and Identification) number loodi 2009. aasta 1. juulil tollis tõhusamate turvameetmete rakendamiseks. Kõik ettevõtted, kes tegelevad väliskaubandusega, peavad tolliformaalsusteks taotlema EORI numbrit. Liidu ühes liikmesriigis taotletud EORI number kehtib tollivormistusel kõikides liidu riikides, lihtsustades tollivormistust eri liikmesriikides. EORI number koosneb selle välja andnud liikmesriigi tähelühendist ja ainulaadsest numbrikombinatsioonist. Eestis on EORI numbri struktuur EE ja ettevõtte registrikood.

Eraisikul tollivormistuseks EORI numbrit taotlelda ei ole vaja.

või teeninduskeskus) või lähimale tolliasutusele, kus kaup ekspordiks pakitakse või laaditakse.

Kui mingi kauba puhul tuleb esitada ekspordilitsents või eriluba, tuleb vormistada alati elektrooniline tollideklaratsioon. Kaup võib liikuda liidust välja ilma elektroonilise eksporditollideklaratsioonita järgmistel juhtudel:

- tegemist on kaubanduslikku laadi kaubaga, mille väärtus on kuni 1000 eurot või netomass kuni 1000 kg;
- liidu tolliterritooriumil registreeritud transpordivahendid, mida kavatsetakse reimportida;
- komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 artiklis 137 nimetatud kaubad, mida on lubatud suuliselt deklareerida (nt mittekaubanduslik saadetus; kaubanduslikku laadi kaup, tingimusel, et selle väärtus on kuni 1000 eurot või netomass kuni 1000 kg; sööt, mis on kaasas loomade ekspordil jne).

Veendumaks, et liidust välja saadetav kaup on partneri jaoks ohutu ning täidetud on ka ekspordimeetmed, teeb toll enne kauba väljumist EL-ist kaubale turvalisuse ja julgeoleku riskianalüüsi. Ekspordimeetmed võivad olla seotud nii eksporditava kauba kui ka sihtriigiga, kuhu kaup liigub. Meetmed tulenevad liidu määrustest ja neid saab

NÄIDE**Julgeolekuandmete esitamine**

Kauba välja saatmisel liidust maanteetranspordiga esitatakse julgeolekuandmed tollile hiljemalt üks tund enne kauba liidu tolliterritooriumilt välja viimist.

Kõige pikem julgeolekuandmete etteesitamise tähtaeg on meretranspordi konteinervedude puhul. Andmed tuleb lähteriigi tollile esitada hiljemalt 24 tundi enne kauba lastimist laevale, mille pardal see liidu tolliterritooriumilt väljub.

vaadata kaheksakohalise kaubakoodi alusel Eesti tollitariifistikust. Ekspordi puhul EL-is tariifseid meetmeid (ekspordimakse) ei ole. Selleks et tollil oleks piisavalt aega riskianalüüsi teha, tuleb julgeolekuandmed esitada tollile mingil kindlal ajal enne kauba välja saatmist. Etteteatamise aeg sõltub transpordiliigist ja ekspordiriigi kaugusest ning on toodud komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 artiklis 244.

Riskianalüüsiks vajalikud julgeolekuandmed esitatakse ekspordi tollideklaratsioonil. Kui kaup liigub liikmesriikide vahelisi reise tegeva laeva või lennukiga (sh siis, kui kaup viiakse eriterritooriumile) või Norrasse ja Šveitsi, ei ole tollil väljumisel riskianalüüsi vajalik teha.

Peale turvalisuse ja julgeoleku riskianalüüsi vabastatakse kaup ekspordiks ja nüüd on ekspordijal aega 90 päeva, et viia kaup EL-ist välja. Kui ekspordiks vabastatud kaupa ei viida liidu territooriumilt välja, tuleb ekspordijal või deklarandil esitada ekspordideklaratsiooni kehtetuks tunnistamiseks elektrooniline taotlus. Kui 90 päeva pärast ei ole elektroonilises ekspordikontrollisüsteemis tollideklaratsioonil märget „Väljunud“, alustab toll järelepäringu protseduuri. Järelepäringu esitab toll elektroonselt ekspordijale. Kui päringu vastus ja ekspordi tõendamise dokumendid ei kinnita ekspordi toimumist ning seda ei kinnita ka väljumistolliasutusse tehtud päring, tunnistab toll 150 päeva möödumisel kauba vabastamisest ekspordideklaratsiooni kehtetuks.

Eksport võib toimuda erinevate transpordiliikidega. Nagu tabelis 5 on näidatud, eksporditi EL-ist 2020. aastal väljapoole liidu liikmesriike kaupu (rahalisel väärtusel) kõige enam meritsi, aga suurel määral ka maantee ja õhu kaudu, veidi vähem raudteed mööda. Koguseliselt oli samuti meretransport kõige suurema mahuga, oluliselt vähem liikus kaupa maanteed mööda. Eesti ei erine transpordiliikide osas EL-ist, kus samuti on meretransport kõige mahukam transpordiliik. Posti teel liikuvate kaupade maht on küll vaadeldud transpordiliikide lõikes kõige väiksem, kuid tolliametnikele põhjustab nende kontrollimine siiski arvestatava töökoormuse.

TABEL 5. EL-i ja Eesti eksport 2020. aastal transpordiliikide lõikes

Transpordiliik	EL		Eesti	
	Miljonit eurot	Tuhat tonni	Miljonit eurot	Tuhat tonni
Meri	79 950	526 852	2 109	4 899
Raudtee	34 041	17 354	104	92
Maantee	507 381	129 194	1 385	469
Õhk	495 441	8 746	1 047	31
Post	3 518	99	3	<1

Allikas: Eurostati (2021) andmete põhjal

Sõltuvalt transpordiliigist on ka tolliprotseduurides teatud erisused. Joonisel 14 on toodud skeem kauba väljaveo kohta maantee- ja raudteetranspordiga. Kui eksporditav kaup on olemas ja seda saab vajadusel tollile esitada, koostab deklarant elektroonilises süsteemis Complex ekspordi tollideklaratsiooni. Toll teeb deklaratsioonile riskianalüüsi, mille järel kaup vabastatakse ekspordiks või suunatakse kontrolli.

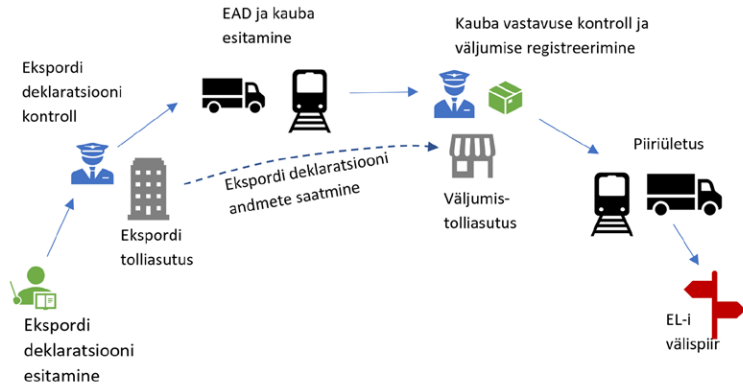
Kui toll on riskianalüüsi teinud ja kaup on ekspordiks vabastatud, saab süsteemist teha ekspordi saatedokumendi väljatrüki. Kui kaup on jõudnud liidu välispiirile, esitab vedaja väljatrüki väljumistolli-

asutuse tolliametnikule, kes märgib süsteemis kauba piirile saabunuks ja ekspordi kontrollisüsteemis liidust väljunuks.

Mere- ja õhutranspordi puhul algab ekspordiprotseduur analoogselt maanteetranspordiga kauba väljumisel (joonis 15). Kui kaup on olemas, esitab deklarant ekspordi tollideklaratsiooni süsteemis Complex ja toll teeb riskianalüüsi (vt ekspordideklaratsiooni ja ekspordi saatedokumenti joonisel 16). Kui kaup on ekspordiks vabastatud, saab alustada vedu sadamasse või lennujaama. Vahetult enne kauba saabumist lennujaama või sadamasse esitab deklarant väljumistolliasutusele saabumisteate. Saabumisteatega informeeritakse tolli, et konkreetne ekspordiks deklareeritud kaup jõuab väljumistolliasutusse. Kaubad laaditakse kas laevale või lennukile ja deklarant esitab pealelaaditud kaupade kohta lähteriigi tollile väljumismanifesti. Peale laeva või lennuki väljumist esitatakse väljumise kinnitus ning sellega on ekspordi tolliprotseduur lõppenud. Õigus edastada elektroonilist väljumiste kinnitust elektroonilises süsteemis antakse taotluse alusel isikule, kellel on ülevaade laeva või lennuki väljumise kohta (nt laeva agendile). Kui isikul ei ole õigust väljumise kinnitust esitada, teeb seda toll.

3.2 Käibemaksutagastusega müük

Tollis mõeldakse ekspordi all kaupade müüki liidu tolliterritooriumilt välja. Kuid eksport võib toimuda ka liidus, kui kaupu müüakse ühendusevälise riigi füüsilistele isikutele. Nii on väga levinud piiriülene kaubandus, kui mõnel kaubal on riigiti suur hinnaerinevus. Kaubavahetuses on oluline osa ka EL-i saabuvatel turistidel. Üldisemalt vaadates moodustab turism majandustegevuses olulise osa, mõne hinnangu kohaselt ligikaudu kümnendiku SKT-st. Just liiduvälistest riikidest saabuvate välituristide tehtavate kulutuste suurendamiseks saavad turistid liidust ostetud kaupadelt EL-ist lahkudes käibemaksu tagasi küsida. See teeb ettevõtete tooted konkurentsivõimelisemaks ja peaks suurendama ka müügiimahtu. Samas nõuab see suhtluses maksuhalduriga teatud formaalsusi ja seetõttu saab iga

JOONIS 14. Ekspordi tolliprotseduur maantee- ja raudteetranspordi korral

JOONIS 15. Ekspordi tolliprotseduur mere- ja õhustranspordi korral

3		8		1 DEKLARATSIOON				A LÄHETUS-EKSPORDI/SIHITOLLIASUTUSE MÄRKMED						
KAUBA SAATJALE/EKSPORTIJALE KAUBASAAJALE	2 Kaubasaaja / Eksportija		Nr		EX		A		Tollitasutus: EE4200EE - Tallinfo					
	Eesti				3 Vormid		4 Ladinimek.		Aksepteerimise number:					
					1 1				Aksepteerimise kuupäev:					
	8 Kaubasaaja		Nr		5 Kauba rühmused		6 Pakkeüksused		7 Viitenumber					
	WW WW WW Venemaa Föderatsioon				1		1		111					
					9 Finantsstingulite eest vastutav isik								Nr.	
					10 Siirvõime väike riik		11 Kauplev nrk		12 Tollivääruse lisarito		13 U.P.P			
	14 Deklarant / Esindaja		[1] Nr		15 Lähetus-eksportidriik				15 L-E-riigi kood		17 Sihtriigi kood			
					Eesti				a EE b		a RU b			
					16 Päritoluriik				17 Sihtriik					
				Venemaa Föderatsioon										
18 Transpordivahend lähetamisest		Riik		19 Kont.		20 Tarnetingimused								
				0		DDP Tallinn								
21 Aktiivne transpordivahend piril		Riik		EE		22 Vahutata Summa		23 Vahetuskuurs		24 Tehingu liik				
										1				
25 Transp. liik piril		26 Transp. liik riigis		27 Laadimiskoht		28 Finants- ja pangandusandmed								
3		3												
3		B		29 Väljumis-täisnennistollitasutus				30 Kauba asukoht						
				Tollinfo				EE4200EE T: EE4200EE - Tallinfo						
31 Pakkeüksused ja kauba kirjeldus		Kontainerite numbriid - Pakkeüksuste arv, liik ja markering				32 Kauba nr.		33 Kauba kood						
Pakkeüksuste arv, liik ja markering: Sõrkindand		BX 1 -				1		40151900						
						a EE b		34 Pärilomingu kood		35 Bruttomass (kg)				
						a EE b		100,000		36 Soodustus				
						37 PROTSEDUUR		38 Netomass (kg)		39 Kvoot				
						1000 000		10,000000						
						40 Ülddeklaratsioon / Eelnev dokument								
44 Lisateave/ esitatud dokumendid/ serifikatsioonid ja load		N380, Y901 NPR				41 Tärendavad mõõtmised		42 Kauba maksumus		43 Hind. vis				
								A.I kood		45 Hinnatäpsustus				
										46 Staitsiline väärtus				
47 Maksaude arvestus		Liik		Maksu alus		Määr		Summa		MV				
										48 Tähtsaja pikendus				
										49 Tolliladu				
										B ARVESTUSE TÄPSUSTUS				
										Deklaratsioon kokku: 0,00 EUR				
										Kokku 0,00				
50 Printsipaal		Nr.		Allkiri		C LÄHETOLLIASUTUSE MÄRKMED								
51 Eeldatavasti vahetatavad tolli-aktiivid (ja -riigid)		Esindaja		Koht ja kuupäev:										
52 Tagatis		Ei ole kehtiv								53 Sihttollitasutus (ja -riik)				
										Kood				
DU KONTROLL LÄHTE-/SIHTTOLLIASUTUSE POOLT		Otsus:		Tempel:		54 Koht ja kuupäev								
		Tõkendite arv: 0				Deklarandi / Esindaja nimi ja allkiri:								
		Tunnus:				Helle Koita								
		Kuupäev:				55								
		Allkiri:				helle								

JONIS 16. Ekspordideklaratsioon ja ekspordi saatedokument

Allikas: elektroonilise tolliinfosüsteemi Complex põhjal

EUROOPA LIIT		DEKLARATSIOONI LIIK (1)		MRN	
EKSPORDI SAATEDOKUMENT	Kaubasaaja/Eksportija (2) Nr. 46008184225 ☐ HELLE KOITLA		EX A Eniajaolu (S32)	 20EE4200EE70907700	
			Vormid (3) 1 1	Julg. dekt. (S00) S	
			Kaubanimetus (5) 1	Pakkeüksusi kokku (6) 1	Väljastamise kuupäev: 20201102 Tolliasutus: EE4200EE - Tollinfo
	Kaubasaaja (8) Nr. WW		Viitenumber (7) 111 ---		
			Veokulude makseviisi kood	L-/E-riigi kood (15) a Eesti	Sihtrik Kood (17) EE a Venemaa RU
			Marsruudil läbitavate riikide koodid (S13)		
	Deklarant/Esindaja (14) Nr. ---		Ülddeklaratsiooni esitaja esindaja (14B) Nr. ---		
	Transpordivahend lähetamisel (18) ---				Brutomass (kg) (35) 100,000
	Transpordiliik 3 piirid (25)		Kauba asukoht (30) T: EE4200EE - Tollinfo		Tõkendi number (S28)
	Väljumistolliasutus (29) Tollinfo EE4200EE				
Pakke-üksused ja kauba kirjeldus (31)	Markeering; konteinerite numbrid; pakkeüksuste arv ja liik Vaadake kaubaartiklite nimekirja				
1	Pakkeüksuste arv, liik, tükide arv, pakkeüksuste markeering ja number (31.1) BX 1 -	Kaupade kirjeldus (31/2) Sõrmkindad			
Kaubasaaja/Eksportija (2)		Kaubasaaja (8)			
Transpordivahend lähetamisel (18)		Kauba kood (33) 40151900			
Saadeteise kordumatu viitenumber (7) ---		Ülddeklaratsioon/Eelnev dokument (40)			
Esitatud dokumendid/Sertifikaadid (44/1) N380 - 12, Y901 - ei kuulu		Konteinerite numbrid (31/3)		Tõkendi number (S28)	
Lisateave (44/2) NPR LNDG (44/4)		Protseduur (37) 10 00 000	L-/E-riigi kood (15a) ---	S-riigi kood (17a) ---	
		Veokulude makseviisi kood (S29) ---	Deklaratsiooni liik (1) EX	Statistiline väärtus (46) 1070,00	
				Brutomass (kg) (35) 100,000	
				Netomass (kg) (38) 10,000	
E KONTROLL LÄHTE-/EKSPORDITOLLIASUTUSE POOLT		VÄLJUMISTOLLIASUTUSE KONTROLL (K)			
Tulemus:	A2	Saabumise kuupäev:			
Paigaldatud tõkend: Arv:	0	Tõkendite kontroll:			
Asutuse nimi:	EE4200EE	Märkused:			
Tähtaeg (kuupäev):	31/01/2021				

JOONIS 16. Ekspordideklaratsioon ja ekspordi saatedokument (jätk)

ettevõtja ise otsustada, kas tema jaoks on selle võimaluse pakkumine klientidele otstarbekas või mitte.

Tax free süsteem on mõeldud kolmandatest riikidest pärit turistidele, kes saavad EL-i, ostavad siit kaupu ja saavad lahkudes käibemaksu tagasi. Ka EL-i kodanikele kehtib sama süsteem, kui nad teevad oste kolmandates riikides. *Tax free* müügiga tegelevaid operaatoreid on maailmas mitu: EL-is on üheks operaatoriks Global Blue, kes tegutseb ka Eestis ning nende veebilehelt leiab reisija hulga kasulikku infot *tax free* poodide ja käibemaksutagastuse kohta.

Eestis on käibemaksutagastusega müügi täpsemaks reguleerimiseks rahandusministri määrus „Ühendusevälise riigi füüsilisele isikule võõrandatava kauba ekspordina käsitamise kord“ (2004). Selle järgi peab ettevõtte, kes soovib alustada *tax free* kauba müüki, kirjalikult teavitama Maksu- ja Tolliametit käibemaksutagastusega müügi alustamise eelneval maksustamisperioodil ning märkima teatises ära kuupäeva, millest alates ta käibemaksutagastusega müüki alustab. Müügikoht peab olema märgistatud käibemaksutagastusega müüki tähistava märgisega (*tax-free*) ja müügikohas peab olema ostjatele kättesaadav trükitud info käibemaksutagastusega müügi tingimuste ja käibemaksu tagastamise kohta.

Käibemaksutagastust saavad järgmised isikud:

- isikud, kes elavad väljaspool EL-i;
- isikud, kelle elukoht on järgmistel EL-i territooriumidel: Athose mägi, Kanaari saared, Prantsusmaa ülemeredepartemangud, Ahvenamaa, Helgoland saar, Büsingeni territoorium, Ceuta, Melilla, Livigno, Campione d'Italia, Itaaliale kuuluv osa Lugano järvest (*tax free* kviiitungil peab olema märgitud territooriumi nimetus). Need territooriumid on EL-i käibemaksudirektiivi (nõukogu direktiivi 2006/112/EÜ) artikli 6 järgi territooriumid, kus nimetatud käibemaksudirektiivi ei kohaldata;

- isikud, kelle elukoht on Schengeni alasse kuuluvas EL-ist väljaspoole jäävas riigis (Island, Liechtenstein, Norra ja Šveits);
- isikud, kellel on Schengeni alasse mittekuuluva ühendusevälise riigi pass, kus on Schengeni alale sisenemise piiriületustempel või viisa;
- Eesti või EL-i liikmesriigi passiga isikud, kellele on väljastatud EL-i välises seaduslikku elamisõigust tõendav dokument või elamisluba.

Käibemaksu tagastust ei saa taotleda:

- EL-i välise riigi passiga isikud, kellele on väljastatud Eesti elamisluba;
- isikud, kelle elukoht on Monaco vürstiriigis, Mani saarel või Ühendkuningriigi suveräänsetes baasipiirkondades Akrotiris ja Dhekelias. Need alad ei ole küll EL-i territoorium, kuid käibemaksu puhul neid vastavalt EL-i käibemaksudirektiivile ühenduseväliste riikidena ei käsitleta. Seetõttu ei saa nende piirkondade isikud EL-is *tax-free* kaupu osta.

Tax free müügi korral lisatakse kaubale käibemaks, mis hiljem ostjale tagastatakse. Et saada käibemaksutagastust, peab kauba maksumus ületama teatud summat, mis on riigiti erinev (Eestis on 2021. aastal kehtiv summa 38 eurot) ning ostu sooritamisel tuleb müüjalt küsida *tax free* kviitung. Lahkudes EL-ist esitatakse piiril *tax free* kviitung koos kaubaga. Kaup peab olema kasutamata ning pakendis. Väljudes EL-i liikmesriigist, esitatakse piiril *tax free* kviitung tolli- või Politsei- ja Piirivalveameti ametnikule.

Tax free kaup tuleb EL-i liikmesriigist välja viia hiljemalt *tax-free* kviitungi väljastamise kuule järgneva kolmanda kuu viimasel kuu-päeval. Näiteks kui ostu sooritamise ja kviitungi väljastamise kuu-päev on 20. jaanuaril, peab tolli kinnituse saama ja kauba EL-ist välja viima hiljemalt 30. aprillil.

Tax free kviitungile kinnituse saamiseks peab:

- kaup vastama kviitungil märgitud andmetele;
- kaup olema avamata pakendis.

Kui ostupakend ei ole suletav, ei tohi kaup olla enne kviitungi kinnitamist kasutatud ega kviitungi kinnitamise ajal kasutuses. Näiteks peavad kaubaks olevad riided või jalanõud olema pakendis (mitte seljas või jalas) ja kasutamata.

Erandjuhtudel võib *tax-free* kviitungi alusel ostetud kauba välja viia seda kaupa kasutades. Selliseks kaubaks võib olla näiteks sõiduki järelkäru (ilma lastita), mille väljatoimetamine on võimalik ainult sõidukiga ühendatult.

Eestis on võimalik Global Blue võrgustikku kuuluvast kauplusest *tax free* ostu sooritamise korral saada elektrooniline kviitung, kui tehing on vormistatud *online*-programmis. Kui EL-ist väljutakse Tallinna lennujaama või Narva piiripunkti kaudu, on võimalik registreerida kviitung Global Blue valideerimiskioskis ja kviitungi kinnitamiseks tolli poole pöörduma ei pea. Toll teeb elektroonilistele kviitungitele riskianalüüsi ning vajadusel lisakontrolli. Info kontrolli vajaduse kohta saab kioskis tehingu vormistamise ajal. Sellisel juhul tuleb kviitungi kinnitamiseks pöörduda tolliametniku poole.

Kinnitatud kviitungiga võib isik pöörduda käibemaksutagastusega tegeleva firma esinduse poole, kes talle käibemaksu tagastab. Üldiselt on käibemaksu tagasimakseid tegevad firmad olemas juba piiripunktides. Samuti on võimalik Global Blue lehelt saada infot firmade kohta, kes eri riikides tagasimaksetega tegelevad. Global Blue annab ettevõtjale infot, et kaup, mille ta ühendusevälise riigi isikule müüs, on liidust välja viidud.

Samas on võimalus, et müüja ei ole lepingu sõlmimist käibemaksutagastusega tegeleva firmaga vajalikuks pidanud. Sel juhul tagastab ostja ise tolli või Politsei- ja Piirivalveameti kinnitusega kviitungi müüjale, kes omakorda tagastab käibemaksu ostjale.

Kordamisküsimused

1. Mida mõistetakse ekspordi tolliprotseduuri all?
2. Kirjeldage kauba väljumist liidu territooriumilt erinevate transpordiliikidega.
3. Milliseid lihtsustusi saab heakskiidetud eksportija kasutada?
4. Millised tingimused peavad olema täidetud, et tolliametnik kinnitaks *tax free* kviitungi?

Ekspordiprotseduuriga seotud olulisemad regulatsioonid

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 952/2013 artiklid 263–277.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/2446 artiklid 244–249.
- Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/2447 artiklid 326–344.
- Rahandusministri 07.04.2004. a määrus 70 „Ühendusevälise riigi füüsilisele isikule võõrandatava kauba ekspordina käsitamise kord“.
- Tolliseadus.
- Käibemaksuseadus.

LUGEMISSOOVITUSED

- Haellmigg, P., 2019. The concept of European export controls on technology transfers: Risks and strategies for international companies. *World Customs Journal*, 13(1), pp. 21–30.
- Prakash, L., Amudha, S., Suganya, K., 2015. A Study on Export Procedure and Documentation in Needle Industries Pvt Ltd. The Nilgiris. *International Journal of Science and Research*, 4(9), pp. 716–723.
- Widdowson, D., 2016. Managing the border: a transformational shift to pre-export screening. *World Customs Journal*, 10(2), pp. 3–16.

4. IMPORT EHK KAUBA VABASSE RINGLUSSE LUBAMINE

4.1 Impordiprotseduur

Tänapäeva globaliseerunud maailmas liiguvad riikide vahel järjest suuremad kaubavood. Tarneahelad muutuvad keerulisemaks, tooraine ja vajalikud komponendid saadakse eri riikidest, toode valmistatakse ühes riigis ning lõpptarbijani võib see jõuda juba järgmises riigis. Rahvusvaheline kaubandus tagab toodete ja toodangu kättesaadavuse kõikjal. EL importis 2020. aastal kaupu kokku 1,7 triljoni euro väärtuses, koguseliselt oli kaupu 1,5 miljardit tonni. Eestis olid vastavad näitajad 3,8 miljardit eurot ja üle 6 miljoni tonni. EL-i peamine kaubatarinja oli 2019. aastal Hiina, järgnesid Ameerika Ühendriigid ja Ühendkuningriik. Tabelis 6 on esitatud import transpordiliikide lõikes. On näha, et kõige suurem osa kaubast nii rahalises väärtuses kui ka tonnides tuleb meritsi sadamate kaudu ja maanteed mööda.

TABEL 6. EL-i ja Eesti import 2020. aastal transpordiliikide lõikes

Transpordiliik	EL		Eesti	
	Miljonit eurot	Tuhat tonni	Miljonit eurot	Tuhat tonni
Meri	854 256	1 082 809	1 328	3 058
Raudtee	33 909	66 577	501	1 778
Maantee	356 464	104 445	886	10 77
Õhk	357 041	3 713	803	95
Post	5 151	139	4	<1

Allikas: Eurostati (2021) andmete põhjal

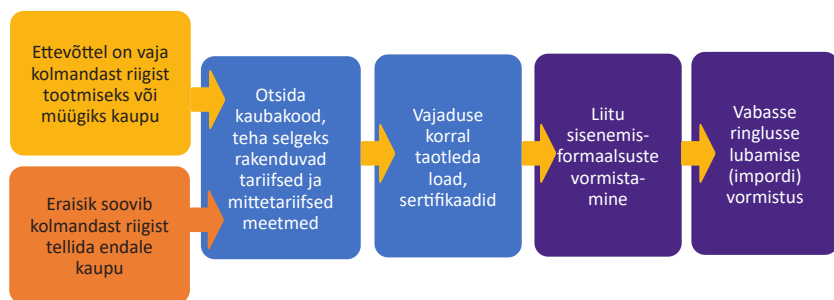
Soovides tuua kaupu kolmandatest riikidest EL-i, tuleb eelkõige selgeks teha **impordimeetmed** – kas kaubal on tollimaks, millised on kaubale kehtestatud keelud või piirangud ning kas kaup vastab EL-i nõuetele. Selleks tuleb kaubale kombineeritud nomenklatuurist määrata kaubakood. Nii kauba eest tasumisele kuuluva impordimaksu kui ka liidu õigusaktides ette nähtud meetmeid, mis reguleerivad konkreetseid kaubavahetusega seotud valdkondi, leiab ühisest tollitariifistikust. Imporditavale kaubale leitakse nomenklatuurist kümnekohaline kaubakood. Kui kaubakood on leitud, saab Eesti tollitariifistikust otsida kaubale impordil rakenduvaid meetmeid. Sisestada tuleb kauba päritoluriik, sest imporditavale kaubale rakenduvad meetmed on seotud kauba päritoluga. EL-is on liikmesriikide vaheline tolliliit ning seega on kõigis liikmesriikides kaubakoodid ja kaupadele rakenduvad meetmed samad. Suhelda tuleb ka tolliga, kuna kauba sisenemisel EL-i ja vabasse ringlusse lubamisel on vajalik täita tollialastest õigusaktidest tulenevad tolliformaalsused.

EL-i saabuva kauba kohta esitatakse andmed enne kauba liitu sisenemist. See on vajalik selleks, et toll saaks teha julgeoleku- ja riskianalüüsi ning otsustada juba enne, kui kaup on liidu tollipiiri ületanud, kas see kaup EL-i lubada või mitte. Andmete esitamise aeg sõltub

EL-i siseneva kauba transpordiliigist. Pärast liidu piiri ületamist tuleb kaubad suunata tolliprotseduuri või ajutiselt ladustada.

Kaubad, mis on mõeldud liidu turule toomiseks või kavandatud erikasutuseks või -tarbimiseks liidu tolliterritooriumil, suunatakse impordi tolliprotseduurile. Deklarant esitab impordi tollideklaratsiooni, tasub impordimaksud ja täidab ettenähtud kaubanduspoliitilised meetmed. Vajadusel esitatakse tollile vajalikud load või litsentsid.

Joonisel 17 on näidatud etapid, kuidas kaup **impordiprotseduurile** jõuab. Kui ettevõtja või eraisik on otsustanud, et soovib kaupu osta kolmandatest riikidest, tuleb esmalt selgeks teha kaubale impordil rakenduvad tariifsed ja mittetariifsed meetmed. Selleks määratakse EL-i integreeritud tollitariifistikust kaupadele 10-kohaline kaubakood. Eestis on võimalik kaubakood leida Maksu- ja Tolliameti kodulehe vahendusel Eesti tollitariifistikust. Kui kaubakood on leitud, saab välja selgitada, millised tariifsed või mittetariifsed meetmed kaubale konkreetselt impordiriigist rakenduvad.

JOONIS 17. Impordiprotseduuri etapid

Peale seda kui otsustatakse kaupu tellida ja imporditingimused on välja selgitatud, sõlmitakse ostu-müügi leping. Kauba saabumisel EL-i täidab deklarant elektroonilistes tolli andmebaasides sisenemisformaalsused, arvestades andmete esitamise tähtaegadega. Pärast sisenemisformaalsuste täitmist ja kauba saabumist kas sihttoll-

JOONIS 19. Liidu transiitvedude volitatud kaubasaaja võimalused kauba esitamiseks

Allikas: Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 põhjal

kaubale liidu kauba tollistaatuse ning kaupu võib kasutada kõigis liidu liikmesriikides.

Impordiprotseduuri kiiremaks vormistuseks saab tollilt taotleda volitatud kaubasaaja (vt joonis 19) loa, mis võimaldab transiidiprotseduuriga saabuval kaubal sõita kaubasaajale sobivasse tolli poolt heakskiidetud kohta.

Kui kaup on transiidiprotseduuriga volitatud kaubasaaja heakskiidetud koha ootealale saabunud, on volitatud kaubasaajal kindel aeg järgmist tolliprotseduuri vormistada. Kauba võib suunata ajutise ladustamise kohta, kaubasaaja heakskiidetud koha ootealale või vabatsooni. Joonisel 19 on näidatud päevade arv, mille jooksul tuleb kaubale järgnev tolliprotseduur vormistada. Volitatud kaubasaaja lõpetab ise elektroonilises süsteemis NCTS transiidideklaratsiooni, märkides järgneva tolliprotseduuri numbriga. Kui kaubasaaja ei ole volitatud kaubasaaja luba taotlenud, peab transiidiprotseduuriga saabunud veok sõitma sihttolliasutuse juurde. Sellisel juhul on järgmisele tolliprotseduurile deklareerimiseks aega kolm päeva.

4.2 Tolliväärtuse arvestamine

Imporditollimaksu arvestamise aluseks on kauba **tolliväärtus**. Esmaseks tolliväärtuse määramise meetodiks on tehinguväärtuse meetod. Tehinguväärtuseks on liiduvälise ettevõtja poolt ekspordiks EL-i tolliterritooriumile müüdud kauba eest tegelikult makstud või makstav hind, millele lisatakse väljaspool EL-i teatud kulutuste (nt kauba kohaletoimetamine) eest makstud summad. See tähendab seda, et kauba maksumusele tuleb lisada teatud kulutused, mis on tehtud kauba toimetamiseks EL-i tollipiirini.

Esiteks tuleb kauba maksumusele lisada **kohaletoimetamise kulu**. See hõlmab transpordi-, kindlustus-, laadimis- ja käitlemis-kulusid, mis on seotud kaupade saabumisega kohani, kus kaup siseneb EL-i. Transpordikulutused, mis tehakse liidu territooriumil kauba toimetamiseks sihtkohta, maksustatakse ainult käibemaksuga ja neid tolliväärtusse ei lisata. Võimalik on transpordikuluseid proportsionaalselt jagada, kui kaup veetakse liidu territooriumile saabumise kohast edasi sama transpordivahendiga (vt joonis 20). Proportsionaalset transpordikulude jagamist saab kasutada juhul, kui tollile ei ole esitatud eraldi liidusisest transpordiarvet.

NÄIDE

Maanteetranspordikulu jagamine proportsionaalselt teekonnal kolmandast riigist EL-i

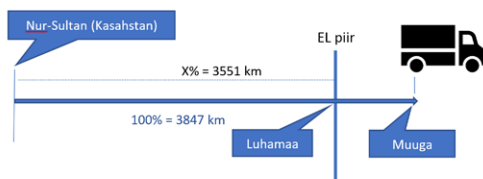
Ettevõtja transpordib maanteetranspordiga kaupu Nur-Sultanist. Teekonna pikkus on 3847 kilomeetrit. Transpordi maksumus Nur-Sultanist Muugale on 4616,40 eurot, ühe kilomeetri maksumus on 1,20 eurot. Transpordifirma esitas kaubasaajale transpordi eest arve. Ettevõtja võib jagada transpordikulu proportsionaalselt kilomeetritele väljaspool liitu ja liidu sees.

Transpordikulu väljaspool EL-i:

$3551 \times 1,20 = 4261,20$ eurot kuulub tolliväärtusse, maksustatakse tollimaksuga ja käibemaksuga.

Transpordikulu EL-is:

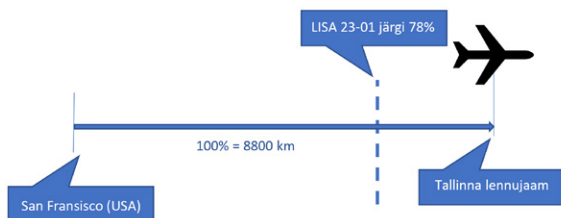
$296 \times 1,20 = 355,20$ eurot maksustatakse käibemaksuga.

JOONIS 20. Transpordikulude jagamine proportsionaalselt

Allikas: Patrick (2019), autorite kohandatud

Õhustranspordi kulude protsent, mis tuleb tolliväärtusse lisada, on toodud Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 lisa 23-01. Tolliväärtusse kuuluva transpordi maksumus sõltub lähelennujaamast, kust kaup hakkab EL-i liikuma. Joonisel 22 on näha, et kui lennuk kaubaga alustab teekonda San Franciscost, tuleb lisa 23-01 järgi tolliväärtusse arvata 78% õhustranspordi hinnast.

JOONIS 21. Transpordikulude jagamine õhustranspordi korral

Allikas: Patrick (2019)

Lisaks võivad tolliväärtusse lisanduda erinevad tasud: **komisjoni- ja vahendustasu, autori- ja litsentsitasu ning muud tasud**, mis on seotud eksporditava toote tootmisega. Samas võib välja jätta ostukomisjonitasu, seda tingimusel, et see on näidatud kaubahinnast eraldi.

On olemas veel viis tolliväärtuse määramise meetodit: identse kauba tehinguväärtus, sarnase kauba tehinguväärtus, tuletatud

väärtuse meetod, arvutatud väärtuse meetod ja varumeetod. Neid kasutatakse siis, kui tehinguväärtuse meetodiga ei ole võimalik tolliväärtust määrata. Meetodeid valitakse järjekorras. Järgmise meetodi kasutamise võib otsustada alles siis, kui eelneva(te) meetodi(te) alusel tolliväärtust määrata ei saa.

Vabasse ringlusse lubamisel on oluline tõendada **kauba päritolu**. Kauba päritolust sõltub, kas kaubale on võimalik impordiprotseduurile deklareerimisel rakendada tollimaksuvabastust või vähendamist. Päritolu on kahte liiki: mittesoodus- ja sooduspäritolu. Mittesooduspäritolu mõistet kasutatakse määratlemaks selliste toodete päritolu, millele kehtivad kaubanduspoliitilised meetmed, mis ei kuulu tariifsete meetmete hulka (nt dumpinguvastased meetmed, koguselised piirangud jms) või kvootide korral.

Sooduspäritolu annab võimaluse importida kaupu vähendatud (vt joonis 22) või ilma tollimaksuta (vt joonis 23) riikidest, kellega EL-il on sõlmitud ühe- või mitmepoolsed lepingud. Kauba sooduspäritolu tõendamiseks esitatakse tollile vastav sooduspäritoludokument või kinnitatakse sooduspäritolu elektroonilise süsteemi REX (Registered Exporter System) kaudu.

Jaapaniga on EL-il sõlmitud majanduspartnerlusleping. Importides Jaapani päritolu elektrijalgrattaid, saab deklareerides kasutada tariifisoodustust ning tasuda tolliväärtuselt tollimaksu 3%. Esitada tuleb ka sooduspäritoludokument, mis Jaapani puhul on päritoludeklaratsioon vastava tekstiga (vt joonis 22).

Päritolu	Algusküüpvärv	Meetme liik	Allmärgused	Geograafiline piirkond	Väljaarvatud riigid	Maksu avaldis	Tingimused	Lisakood	Õiguskaitse	Kirundi järjekorranumber
EU	01.01.2017	Kolmanda riigi tollimaks (103)		ERGA OMNES (1011)		6,000%			R1821/16	
EU	01.02.2021	Tariifisoodustus (142)		Jaapan (JP)		3,000%			D1907/18	

JOONIS 22. Tariifisoodustus 3% elektrijalgrataste (kaubakood 8711 60 90 10) impordil Jaapanist

Allikas: kuvatõmmis Eesti tollitariifistiku infosüsteemist

Plintolu	Ajuskuplev	Meetme liik	Altmärksused	Geograafiline piirkond	Väljaarvatud riigid	Maksu avaldis	Tingimused	Lisakood	Õigusakt	Kvoodi järjekorranumber
■	01.01.2017	Kolmanda riigi tollimaks (103)		ERGA OMNES (1011)		6,000%			R1821/16	
■	21.09.2017	Tariifsoodustus (142)		Kanada (CA)		0,000%			D0037/17	

JOONIS 23. Tariifsoodustus 0% elektrijalgrataste (kaubakood 8711 60 90 10) impordil Kanadast

Allikas: kuvatõmmis Eesti tollitariifistiku infosüsteemist

Kanadaga on EL-il sõlmitud laiaulatuslik majandus- ja kaubandusleping (CETA). Importides Kanada päritolu elektrijalgrataid, on tollimaks 0%. Päritoludokumendina tuleb esitada päritoludeklaratsioon lepingus toodud tekstiga (vt joonis 23).

Kauba impordil eriterritooriumitelt (käibemaksudirektiiviga 2006/112 hõlmatud territooriumid) tuleb samuti esitada tollideklaratsioon. Kui eriterritooriumidelt saabunud kaubal on liidu tollistaatus, tasub ettevõtja vaid käibemaksu. Aktsiisikaupade korral tuleb tasuda ka aktsiis.

Rahvusvahelise kaubanduse käigus võib ettevõtjal tekkida olukord, kus EL-ist eksporditud kaup on vajalik liitu tagasi tuua. Selleks võib olla erinevaid põhjusi: kaubasaaja ei soovi enam neid kaupu, eksporditud kaup on defektne või oli saadetud vale kaup. Kui kaup on EL-ist välja viidud, kaotab see liidu tollistaatuse ning kauba tagasitoomisel liitu tuleb tasuda impordimaksud ja täita kaubanduspoliitilised meetmed. Selleks et tagasi toodud kaubalt imporditollimakse mitte tasuda, on võimalus taotleda tollilt tagasitoodud kauba **imporditollimaksu vabastust**. Imporditollimaksu vabastust on võimalik taotleda nii kogu eksporditud kaubale kui ka osale kaubast, mis on eelnevalt liidu territooriumilt eksporditud.

Imporditollimaksuvabastust saab taotleda, kui täidetud on järgmised tingimused:

- kaup tuuakse tagasi samas seisundis, kui see eksporditi;
- eksporditud kaup tuuakse tagasi kolme aasta jooksul.

Kaupa võib siiski töödelda või käidelda viisil, mis on vajalik toote hea seisundi taastamiseks või hea seisukorra säilitamiseks. Imporditollimaksu vabastuse taotlemiseks esitatakse elektrooniliselt impordi tollideklaratsioon ning märgitakse seal vastav lisakood ja viidatakse ekspordideklaratsioonile, millega kaup liidust välja viidi. Kui kauba reimpordija ehk taas-sissetooja on sama isik, kes selle kauba on ekspordinud, ei tule tasuda ka käibemaksu.

4.3 42-protseduur

Liiduvälise kauba vabaks ringluseks deklareerimisel saab kasutada ka 42-protseduuri. Protseduur tuleneb nõukogu direktiivist 2006/112, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi. 42-protseduur võimaldab liiduvälist kaupa vabasse ringlusse ja kasutusse lubada ilma sellelt kaubalt käibemaksu tasumata. Selle protseduuri korral liigub kaup EL-i saabumise liikmesriigist lõppsaajale teise liikmesriiki ehk sellega tekib ühendusesisene käive. 42-protseduuri kasutavad ettevõtjad, kelle äritegevuseks on kolmandate riikide kaupade vahendamine liidus lõppsaajale. Tolliprotseduuri eesmärk on käibemaksuvabastus, kui imporditud kaubad viiakse teise liikmesriiki. Käibemaks ja ühendusesisene käive kuuluvad deklareerimisele esimeses liikmesriigis ja seda teeb deklarant, kes vastutab kauba lõppsaajale toimetamise eest teises liikmesriigis.

Impordi käibemaksuvabastus põhineb asjaolul, et impordile järgneb kauba transport teise liikmesriiki ja tekib ühendusesisene käive. Importimisel peab olema selge, et kaup suunatakse ühest liikmesriigist teise. See tuleb märkida kaubasaadetise saatedokumentidele (impordiarved ja veodokumendid). Protseduuriga on teises EL-i liikmesriigis asuval kauba lõppsaajal võimalus vältida keerukat ja

aeganõudvat protseduuri, mis kaasneks Eestis tasutud impordikäibemaksu tagasitaotlemisega.

Sisuliselt koosneb 42-tolliprotseduur kahest osast (vt jooniseid 24 ja 25).

1. Kaup tuuakse esimesse liidu liikmesriiki, vormistatakse tollideklaratsioon 42-protseduuriga, tasutakse tollimaks ning käibemaks on peatatud (tollile antakse käibemaksu katteks tagatis). Kaup on lubatud vabasse ringlusse.
2. Kaup liigub liidu sees teise liikmesriiki, tekib kauba ühenduseisene käive, mis maksustatakse 0%-lise käibemaksumääraga.

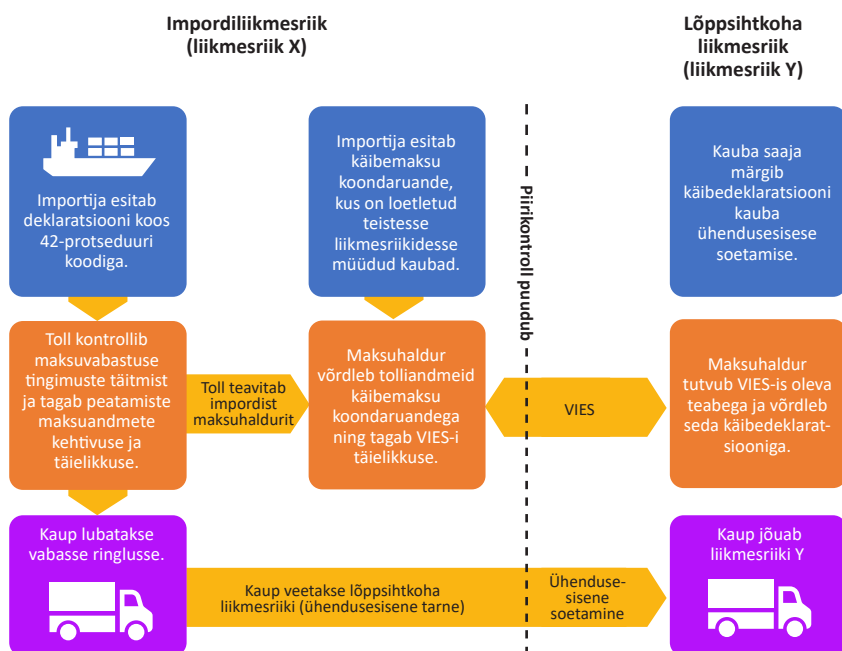
42-protseduuri kasutamiseks peavad olema täidetud järgmise tingimused:

- Importija peab olema käibemaksukohuslane. Kui importija ei ole Eestis käibemaksukohuslane, on tal võimalik tellida teenus tolliagentuurilt, kes esindab importijat kaudse esinduse kaudu.
- Kaup tuleb pärast 42-protseduuri vormistamist toimetada samas seisundis viivitamata teise liikmesriiki lõppsaajale, kes on seal registreeritud käibemaksukohuslaseks. Lubatud on kauba parandamine, taastamine või ümberlaadime, kui see on vajalik.
- Tõendada tuleb kavatsust toimetada kaup teise liikmesriigi lõppsaajale. Seda saab teha kaubaveo saatedokumentidega, kuhu on märgitud lõppsaaja.
- Deklaratsiooni esitamisel tasutakse tollimaks ning deklarandil tuleb esitada tagatis tasumisele kuuluva käibemaksu tagamiseks.
- Pärast kauba jõudmist lõppsaajani tuleb deklarandil esitada esimese liikmesriigi järelevalve tolliasutusele selle kohta kinnitus. Kinnituseks esitatakse kaubaveo saatedokument või

koopia sellest. Dokumendil peab olema lõppsaaja originaal-märkega kinnitus kauba vastuvõtmise kohta.

- Kui deklarant ei suuda määratud aja (üldjuhul 30 päeva tolli-deklaratsiooni aktsepteerimisest) möödumisel tollile kauba jõudmist lõppsaajani rahuldavalt kinnitada, pöörab toll käibemaksu katteks antud tagatise tasumisele.
- Kauba toimetamisel teise liikmesriiki tekib kaubale *ühendusesisene käive*.

Toll teeb regulaarselt 42-protseduuri järelkontrolli. Selle protseduuri alusel imporditavate kaupade puhul on oht, et kaubad jäävad

JOONIS 24. 42-protseduur

Allikas: Euroopa Kontrollkoda (2011) põhjal

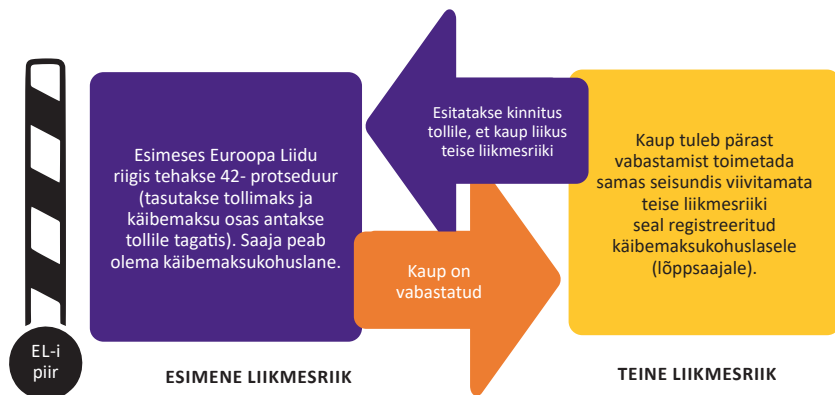
MÕISTE

42-protseduur Eestis

2020. aastal vormistati Eestis 42-protseduuri rohkem kui kolmkümmend deklaratsiooni kuus. Näiteid kaupadest ja nende liikumisteedadest:

- painduvad mahtlastpakendid RU–EE–DK;
- uued ATV-d CN–EE–LV;
- gaseeritud lauavesi RU–EE–LV;
- koorimata, töötlemata päevalilleseemned ja valmis seemnesegud UA–EE–FI;
- autoemailid, lahustid RU–EE–LT;
- külmutatud marjad RU–EE–LV;
- vineer, mille välimine kiht on troopilisest puidust ID–EE–LV;
- kunstnike värvid ja pliiaatsid RU–EE–SK;
- pliiaatsid, pinalid, molbertid RU–EE–HU.

sisenemise liikmesriiki ilma, et neilt käibemaksu makstakse, või tarbitakse neid sihtriigis ilma käibemaksu deklareerimata. Kui järelkontrolli tulemusena selgub, et kaup pole siiski teise liikmesriiki toimetatud, nõutakse eelnevalt käibemaksuvabastuse saanud kaubalt käibemaksu tasumist. Toll kontrollib ka kauba ühendusesisese käibe

JONIS 25. 42-protseduuri toimingute järgnevus

Allikas: Euroopa Nõukogu direktiiv 2006/112 põhjal

deklareerimist ühendusesisese käibe aruandes. Kui kontrolli käigus selgub, et tehing on deklareerimata, kohustatakse kohustuse täitmata jätnud isikut kauba ühendusesisest käivet deklareerima vastavalt käibemaksuseaduses sätestatule.

Kordamisküsimused

- Mida mõistetakse tolliprotseduuri vaba ringluse all?
- Millised on impordiprotseduuri etapid?
- Miks on impordi puhul oluline kauba päritolu?
- Kuidas lihtsustab transiidi volitatud saaja luba impordi tolliprotseduuri?
- Millised tingimused peavad olema täidetud, et saaks taotleda tollilt tagasitoodud kauba tollimaksumaksuvabastust?
- Millisel juhul on tagasi toodud kaup vabastatud käibemaksust?
- Kirjelda 42-protseduuri.
- Millised tingimused peavad olema täidetud, et saaks kaupu deklareerida 42-protseduurile?
- Millised riskid kaasnevad 42-protseduuri rakendamisega?

Impordiprotseduuriga seotud olulisemad regulatsioonid

- Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu määrus 952/2013, millega on kehtestatud liidu tolliseadustik, art 201–209.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus 2015/2446, millega täiendatakse liidu tolliseadustiku mõningaid sätteid, art 135, 138.
- Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/2447, art 251–257.

- Euroopa Nõukogu direktiiv 2006/112, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi.
- Tolliseadus.
- Käibemaksuseadus.
- Rahandusministri 19.06.2017. a määrus 36 „Tollivõla tekkimisega seoses tasumisele kuuluvate tollimaksust erinevate maksude tasumise tagamiseks nõutava tagatise suuruse määramise ja arvutamise alused”.
- Rahandusministri 03.07.2017. a määrus 57 „Täpsustavad juhi- sed kauba sisenemis- ja väljumisformaalsuste teostamiseks“.
- Rahandusministri 19.06.2017. a määrus 37 „Täpsustavad juhi- sed tollideklaratsiooni esitamiseks ja aktsepteerimiseks“.
- Rahandusministri 19.06.2017. a määrus 40 „Täpsustavad juhi- sed tollideklaratsiooni muutmise ja kehtetuks tunnistamise taotluse esitamiseks“.

LUGEMISSOOVITUSED

- Cho, J. C., 2017. Understanding Korea's advance customs valuation arrangement and refund claim regimes. *World Customs Journal*, 11(1), pp. 69–72.
- Hesketh, D., 2009. Seamless electronic data and logistics pipelines shift focus from import declarations to start of commercial transaction. *World Customs Journal*, 3(1), pp. 27–32.
- Li, X., 2019. Understanding tax and customs policies for retail import cross-border e-commerce in China. *World Customs Journal*, 13(2), pp. 23–36.
- Pope, S., Sowiński, C, Taelman, I., 2014. Import value de minimis level in selected economies as cause of undervaluation of imported goods. *World Customs Journal*, 8(2), pp. 75–90.
- Rizzi, J. P., 2019. Could dividends justify a customs value adjustment? *World Customs Journal*, 13(1), pp. 147–152.

5. TÖÖTLEMINE

Töötlemine on eriprotseduur, mis jaguneb kaheks: seestöötlemine ja välistöötlemine. Selleks et neid protseduure kasutada, tuleb taotleda tollilt luba. Seestöötlemise korral tuleb anda tollivõla katteks tagatis.

5.1 Seestöötlemine

Ettevõtted impordivad ja ekspordivad äritegevuse käigus erinevaid kaupu. Samas on ettevõtteid, kes on oma äritegevuses orienteeritud töötlemisele ja kelle eesmärk on kolmandatest riikidest sisseveetav kaup liidus töödelda (nt teha valmis toode), lisades tootele liidust pärit materjale ning kasutada ka liidu tööjõudu ning seejärel valmis-toode liidust välja saata. Tootmisettevõttel võib olla ka eesmärk toota kaupu ekspordiks, kuid tal on tekkinud probleem siseturult toorme hankimisega. Nii on ettevõtte sunnitud materjale hankima kolmandatest riikidest. Sellisel juhul ei ole asjakohane EL-i sisse toodavatelt materjalidelt tasuta impordi tollimakse, sest kaup, mille jaoks tooret või muud sisendit hangiti, müüakse lõppkokkuvõttes välisturul. Samas, tollimaksudega soovitakse maksustada kaupu, mida müüakse EL-i turul, ja nende rakendamine kaupadele või kaupade sisenditele, mida müüakse maailmaturul, moonutab turukonkurentsi.

Seestöötlemise eesmärk on soodustada töötlemistegevust EL-is ja tagada ettevõtetele maailmaturul võrdsed võimalused. Protseduuri positiivne majanduslik mõju tuleneb sellest, et peatatud on töödeldava kauba impordimaksud ning kaubanduspoliitika meetmed. Kaubanduspoliitika meetmete all mõeldakse nii tariifseid kui ka mittetariifseid meetmeid. Tariifsed meetmed on seotud impordimaksudega ning mittetariifsed meetmed koguseliste piirangute või keeldude ja piirangutega. Peatatud ei ole meetmed, mis on seotud kauba sisseveoga EL-i.

Seestöötlemise protseduuriga on võimalik EL-i tuua töötlemiseks materjale ilma impordimakse tasumata ja impordi kaubanduspoliitilisi meetmeid rakendamata. Ettevõtted, kes teevad toodetele garantiiremonti või parandavad neid, saavad samuti kasutada seestöötlemise protseduuri kaupade impordimaksuvabalt EL-i sissetoomiseks. Protseduur võimaldab kasutada liiduvälist kaupa liidu tolliterritooriumil ühe või mitme töötlemistoimingu käigus, ilma et sellele kohaldataks:

- a) imporditollimaksu ja käibemaksu;
- b) muid asjakohaste kehtivate sätetega kehtestatud makse;

NÄIDE

Seestöötlemine Eestis

Eestis on 2021. aasta seisuga andnud toll välja üle kolmekümne seestöötlemise loa. Ettevõtted, kes luba on taotlenud, asuvad eri piirkondades ja tegelevad töötlemise ja parandamistöödega.

Mõned näited:

- väetise komponendid – kompleksväetise kokkusegamine;
- martsipanmass – kaunistuskujude valmistamine;
- veerelaagrite osa – veerelaagrite valmistamine;
- kasutatud bussid – remont;
- vineer – mõõtu lõikamine ja pakendamine;
- tekstiilid – erinevate valmistoodete valmistamine, nt madratsikatted, päästeülkonnad, toasussid, voodipesu.

c) kaubanduspoliitika meetmeid, kui need ei keela kauba sisene-mist liidu tolliterritooriumile või kauba väljaviimist liidu tolliterritooriumilt.

Et rakendada seestöötlemise protseduuri, tuleb ettevõtjal, kes on töötleja või korraldab töötlemist, taotleda tollilt **luba**. Luba taotle-takse üleeuroopalise tolliotsuste süsteemi CDS (*Customs Decisions System*, CDS) kaudu. Luba väljastatakse isikule, kelle ettevõtte on:

- asutatud liidu territooriumil;
- esitanud tollivõla katteks tagatise;
- taganud seestöötlemistoimingute nõuetekohase läbiviimise.

Toll arvestab loa väljastamisel, et võimalik oleks teostada järele-valvet seestöödeldava kauba üle (importkaup on valmistootes identi-fitseeritav), töötlemise koha, arvestuse ning protseduuri kokkuvõtte üle. Samuti jälgib toll loa väljastamisel, et töötlemisprotseduuri luba ei kahjustaks liidu tootjate majandushuve. Seestöötlemise lube on kolme liiki.

- **Ühtne luba.** Liikmesriike hõlmav luba, kui järjestikuseid töötlemistoiminguid tehakse eri liikmesriikides.
- **Tavaline luba.** Ühes liikmesriigis kehtiv luba.
- **Tollideklaratsiooni alusel antud luba – lihtsustatud luba.** Ühekordseteks parandus-, hävitamis- või käitlemistoimingu-teks väljastatav luba.

Ühtse ja tavalise loa taotlus esitatakse elektroonilise tollisüsteemi kaudu. Ühtset luba menetleb toll 90 päeva, tavalist luba 30 päeva. Komisjoni delegeeritud määruse 2021/234 lisas 71-02 nimetatud kau-pade korral (põllumajandustooted ja kala) antakse luba välja kolmeks aastaks.

Kuna seestöötlemise protseduuri korral on impordimaksud peatatud, antakse tollile impordimaksude jaoks tagatis. Tagatise arvutamisel lähtutakse seestöötlemisele tuleva kauba tollimaksust, käibemaksust ja töötlemisperioodi kestusest. Loa väljastamise kanne elektroonilises tolliotsuste süsteemis CDS tehakse pärast tagatise esitamist. Loaomanik vastutab kogu seestöötlemise protseduuri kohustuste ja tingimuste täitmise eest. Loaomaniku vastutus algab kohe, kui kaup siseneb EL-i. Nii sisenemis- kui ka tollideklaratsioon tuleb vormistada korrektselt. Loaomanik tagab seestöötlemisel oleva kauba nõuetekohase arvepidamise ja protseduuri lõpetamise, ta esitab tollile protseduuri kokkuvõtted õigel ajal, teavitab probleemidest ning jälgib, et tagatist oleks piisavalt.

Seestöödeldava kauba saabumisel EL-i esitab loaomanik tollideklaratsiooni koos lisadokumentidega. Nendeks dokumentideks on kauba väärtust tõendav dokument (kauba arve või *pro forma* arve), seestöötlemise luba (tavalise ja ühtse loa korral), kaubaveo saatedokument ja muud asjassepuutuvad dokumendid (tollis nõudmisel).

Kui ettevõtte ei soovi regulaarselt tegeleda seestöötlemisega, vaid teha vajadusel mõned korrad aastas kolmanda riigi kauba remonti või lihtsamaid käitlemistoominguid (toimingute loetelu on komisjoni delegeeritud määruse 2015/2446, lisas 71-03), on võimalik taotleda lihtsustatud luba, milleks on tollideklaratsiooni esitamine elektroonilises süsteemis Impulss. Tollideklaratsioonid, mille kaudu küsitakse tollilt seestöötlemiseks lihtsustatud luba, lähevad riskianalüüsi alusel nn kollasesse koridori, mis tähendab dokumendikontrolli. Tolliametnik vaatab dokumendid üle ja määrab tagatise. Pärast tagatise esitamist vabastatakse deklaratsiooni alusel kaubad seestöötlemiseks.

Töötlemise periood on üldjuhul üks aasta. Tolli väljastatud loal on märgitud töötlemisperioodi pikkus. Seestöötlemise protseduuri lõpetamiseks on tollis erinevad variandid (joonis 26). Loa taotlemise käigus kirjeldatakse loal ära, kuidas toimub seestöötlemise lõpetamine ja millist protseduuri kasutatakse. Tavalisem viis

JOONIS 26. Seestöötlemise lõpetamise variandid

Allikas: Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 põhjal

seestöötlemine lõpetada on kompensatsioonitoodete (töötlemise käigus saadud tooted) väljavedu EL-ist. Pärast töötlemistoiminguid reekspordib loomanik valmistooteid. Kui mingil põhjusel töötlemise käigus saadud tooteid liidust välja ei viida, vormistab deklarant impordi tolliprotseduuri, tasub impordimaksud ning tooted lubatakse EL-is vabasse ringlusse. Võimalus on ka töödeldud tooteid ladustada kas tollilaos või vabatsoonis.

Üldjuhul reeksporditakse seestöödeldud kaubad kolmandasse riiki tagasi. Reekspordiks deklareeritud seestöödeldud kauba võib toimetada väljumistolliasutusse (väljumine liidust) transiiditolliprotseduuriga, st peale reekspordi tollideklaratsiooni aktsepteerimist vormistatakse transiidideklaratsioon. Kui reekspordiks deklareeritud kaup toimetatakse väljumistolliasutusse (väljumine liidust) ilma transiidiprotseduurita vaid seestöötlemise tollideklaratsiooniga, lõpeb loomaniku vastutus siis, kui kaup on tegelikult liidu tolliterritooriumilt välja viidud.

Tolliladustamisega seestöötlemise lõpetamisel tuleb töödeldud kaup toimetada tollilattu ja deklarant vormistab tolliladustamise deklaratsiooni märkega „ST kaubad”. Kauba viimine seestöötlemise

kohast tollilattu toimub transiidideklaratsiooniga, kuna tegemist on kolmanda riigi kaubaga. Kaup võib liikuda tollilattu ka seestöötleva vastutusel. Kui seestöötlemine lõpetatakse ja kaup paigutatakse vabatsooni, toimetatakse seestöödeldud kaup vabatsooni transiidideklaratsiooniga, millel on märged „ST kaubad“, või seestöötleva vastutusel. Vabatsooni operaator kannab kauba laovarvestusse ning kande numbriga saab seestöötlemise protseduuri lõpetada. Seestöödeldud kaupu võib toimetada ka teise liikmesriiki, selleks vormistatakse transiidideklaratsioon märkega „ST kaubad“. Teises liikmesriigis võib vormistada kauba vabasse ringlusse, tasudes impordimaksud, või viia kaup liidust välja. Seestöötlemise loa omanik esitab 30 päeva jooksul pärast seestöötlemise lõpetamist aruande loa väljastanud tolliasutusele.

Kui on vajalik töödeldud tooted jätta EL-i, vormistab deklarant impordideklaratsiooni ning tasutakse impordimaksud. Loa omanikul on võimalus otsustada, kas tasuda impordimaksud töödeldud toote või seestöötlemiseks sisseveetud kauba maksustamiselementide järgi. Otsus, millistelt toodetelt impordimakse arvestada, tuleb teha loa taotlemise käigus. Impordimaksud arvutatakse vabasse ringlusse lubamise hetkel kehtivate määrade alusel.

NÄIDE

Seestöötlemiseks sisseveetud kauba maksustamine

Ettevõtte on seestöötlemise luba ja ta toob EL-i sisse kangast ja polüesterkiudu ning valmistab voodikatteid. Antud juhul on soodsam impordimaksud tasuda seestöötlemiseks sisseveetud kauba maksustamiselementide järgi. Sel juhul kujuneb maksukohustuseks 920 eurot, voodikatetelt tekiks kohustus 2160 eurot (tabel 7).

TABEL 7. Seestöötlemine ja maksukohustus

Maksustamise alus	Maksustatav väärtus	Tollimaksumäär	Maksukohustus (eurot)
Kangas	8000	8%	640
Polüesterkiud	7000	4%	280
Voodikatted	18000	12%	2160

5.2 Kauba hävitamine

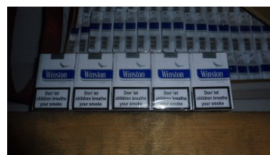
EL-i toodav kaup peab vastama liidu tollialastes õigusaktides kirjeldatud nõuetele. Võib olla juhuseid, kui kauba importija on kolmandast riigist ostnud kaupu, mis ei vasta liidu tollialastes õigusaktides kehtestatud nõuetele, või on selle kauba suhtes kehtestatud keelud või piirangud. Sellisel juhul ei saa kaupa liidu territooriumile lubada ning importija peab otsustama, mida kaubaga teha. Olenevalt kaubast on üheks võimaluseks kaup reeksportida. Näiteks võib kaubal puududa CE-märgistus, mis näitab toote vastavust liidu õigusaktide nõuetele. Samas võib kaupa kasutada kolmandas riigis ilma piiranguteta. Kui kaup ei vasta järelevalvet tegeva asutuse nõuetele, tuleb kaup tollis hävitada või loovutada riigile.

Võltskaubaga kauplemine on maailma kaubanduses suur probleem, see moodustab globaalsest kaubandusest 3,3% (OECD, European Union Intellectual Property Office, 2019). Sageli tellitakse kolmandatest riikidest erinevate kaubamärkidega kaupu teadmata, et tegemist võib olla võltsitud ja intellektuaalset omandit rikkuva tootega (vt jooniseid 27 ja 28). Intellektuaalset omandit rikkuva kauba korral me ei tea, kes on selle toote tegelik tootja, ja teadmata on ka see, kust on toode pärit ning kas see võib sisaldada kahjulikke või ohtlikke elemente (vt joonis 29). Kui selgub, et kaupa ei saa maale lubada, suunab toll selle hävitamisele või loovutab riigile. Tollis kinni peetud salatubakas ja -alkohol hävitatakse.

3. veebruar 2021

Maksu- ja Tolliameti (MTA) tolliosakonna töötajad tabasid laupäeval, 30. jaanuaril tollikontrolli käigus 10,4 miljonit võltssigaretti „Winston“.

Salasigaretid avastati tollikontrolli käigus Paldiski Põhjasadamas Rootsi suunduvast Leedu numbrimärkidega haagisest. Tegemist on viimase kümne aasta suurima tabatud salasigaretikogusega, viimati tabati 10 miljonit salasigaretit 2019. aasta lõpus.

JOONIS 27. MTA töötajad tabasid 10,4 miljonit salasigaretit

Allikas: kuvatõmmis Maksu- ja Tolliameti veebilehelt

JONIS 28. Näited kaubamärgi võltsimisest

Allikas: fotod autori erakogust

Toll teeb elektroonilise riskianalüüsi alusel kaupadele tollikontrolli. Tollikontrolli käigus kontrollitakse kaubaga kaasas olevaid saatedokumente ja vajadusel kontrollitakse kaupu ka füüsiliselt. Kui kontrolli käigus tekib kahtlus, kas kaupu võib maale lubada, peetakse kaubad kinni ning koostatakse kontrolliakt. Tolliametnikud pöörduvad kauba üle järelevalvet tegevate asutuse poole, et saada vastus, kas kaupu võib maale lubada või mitte. Näiteks ravimite tollikontrolli käigus pöördub toll Raviameti poole, kaubamärkide ehtsuse määramiseks vastava kaubamärgi esindaja poole.

Kui järelevalvet tegev asutus annab vastuse, et antud kaupu ei saa maale lubada, on importijal võimalus kaubad kas reeksportida või hävitada. Hävitatava kauba kohta esitab deklarant seestöötlemise protseduuriga tollideklaratsiooni ja hävitatava kauba kohta tagatise. Tagatissumma määrab toll. Kui luba seestöötlemiseks või hävitamiseks taotletakse tollideklaratsiooni alusel, kujuneb üldjuhul tagatissumma järgmiselt:

$$\text{tagatissumma} = \text{tollimaksu summa} + (\text{käibemaksu ja aktsiisiumma} \times 0,2).$$

NÄIDE**Kauba hävitamine Eestis**

Näited Eestis 2021. aastal hävitamisele suunatud kaupadest:

- kaitsemaskid, 2000 tk, järelevalvet ja hävitamise otsuse tegi Terviseamet, põhjus – toode ei vastanud nõuetele;
- suitsuandurid, 70 tk, järelevalvet tegi Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, põhjus – tootel puudus CE-märgistus;
- toidulisandid hobustele, järelevalvet tegi Põllumajandus- ja Toiduamet, põhjus – toode ei vastanud nõuetele.

Pärast tollideklaratsiooni esitamist võib alustada kauba hävitamisega. Kauba omanik leiab ettevõtte, kes kauba hävitab.

Kauba hävitaja vormistab tulemuste kohta akti (joonis 29), mis on seestöötlemise protseduuri lõpetamise ja üksiktagatise tagastamise aluseks. Hävitamise akt sisaldab andmeid hävitaja kohta, meetodi

HÄVITAMISE AKT**NR: 2021/7****18.03.2021**1. Hävitamise tellija:**ÕÜ**

Registrikood:

Aadress:

2. Hävitamise teostaja:**ÕÜ**

Registrikood:

Aadress:

Ohtlike jäätmete käitlemislicents nr:

Jäätmele number:

3. Hävitamise kirjeldus:

Hävitamisele suunati juhtmega suitsuandurid (art. DS-PDSMK-4, kogus 30 tk ja art DS-PDSMK-4BAR, kogus 30tk). Tooted hävitati purustamise teel. Pärast purustamist suunati saadud fraktsioon taaskasutusse energiatoomena (põletusse).

JOONIS 29. Suitsuandurite hävitamise akt

Allikas: Maksu- ja Tolliamet (2021)

kirjeldust, kirjeldust selle kohta, kuidas toimus hävitamine, ja kirjeldust tekkinud jäätmete liigi kohta. Kui hävitamise käigus tekivad kaubandusliku väärtusega jäätmed, siis jäävad need seestöötlemise protseduurile, kuni need lubatakse vabasse ringlusse, reeksporditakse või suunatakse ladustamise protseduurile.

5.3 Välistöötlemine

Välistöötlemise protseduur võimaldab eksportida liidu kaupu kolmandasse riiki töötlemiseks. Protseduuri majanduslik loogika seisneb selles, et saadud valmistoodete EL-i tagasi toomisel tasutakse impordimaksud ainult lisandunud väärtuselt ja transpordiga seotud kuludelt. Välistöötlemine võimaldab soodsamalt teha äritegevust riikidega, kellega EL-il puuduvad vastastikused või ühepoolsed lepingud, makstes impordimakse ainult töödeldud toote lisandunud väärtuselt.

EL-i ettevõtted, kes soovivad kasutada kolmandate riikide eelseid teatud spetsiifiliste tootmisprotseduuri, tehnoloogia või odavama tööjõu näol, saavad kasutada selleks välistöötlemise protseduuri. Töödeldud tooted saab EL-i tagasi tuua ja vabasse ringlusse lubada imporditollimaksu täieliku või osalise vabastusega, milleks peab töötleja kaasa andma EL-i ja vastava riigi päritoluprotokollile vastava päritoludokumendi. Kolmanda riigi ettevõtjaid motiveerib välistöötlemine kasutama EL-i toorainet ja pooltooteid, sest protseduur võimaldab töödeldud tooteid EL-i reimportida impordimaksudega, mida tasutakse ainult lisandunud väärtuselt.

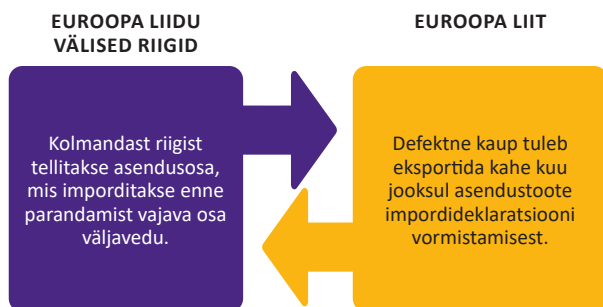
Liidust on võimalik välistöötlemise protseduuriga saata kolmandatesse riikidesse kaupu ka garantiiremonti. Kuna garantiiremondi korral parandatakse kaup tasuta lepingulise või seadusejärgse garantiikohustuse või tootmisdefekti tõttu, saab kaubad EL-i tagasi tuua impordimaksuvabalt. Garantiiremondiga on tegemist siis, kui kaupa parandatakse tasuta ja lepingulise või seadusejärgse garantiikohustuse või tootmisdefekti tõttu. Võimalik on ka välistöötlemise

protseduuriga kaupu kolmandasse riiki parandusse saata. Samuti on lubatud parandatud toote asemel reeksportida asendustoode.

Asendustoote võib reimportida ka enne, kui parandamist vajav osa on liidust välja viidud (vt joonis 30). Näiteks kui ettevõttel on vajalik kolmandast riigist tellida asendusosa, mis imporditakse enne parandamist vajava osa väljavedu, makstakse impordi tollideklaratsiooniga maksud remondikuludelt või eeldatavate remondikuludelt. Kui tegemist on lihtsustatud loaga, mille korral esitatakse tollideklaratsioon, võetakse seadmelt arvestatud impordimaksude tagamiseks ka tagatis. Asendustootel peab olema sama kaheksakohaline kaubakood, kaubanduslik kvaliteet ja tehnilised omadused kui defekttsel liidu kaubal, kui viimast oleks parandatud. Defektne kaup tuleb eksportida kahe kuu jooksul asendustoote impordideklaratsiooni aksepteerimisest.

Välistöötlemiselt reimporditud kaup on vabastatud imporditollimaksust, kui tegemist on garantiilepingu alusel tasuta parandamisega või kui vastavalt päritolureeglitele on kaup säilitanud EL-i päritolu.

Muudel välistöötlemise juhtudel arvutatakse reimporditud toodete imporditollimaksud ainult väljaspool liidu tolliterritooriumi

JOONIS 30. Asendustoote import enne defektse toote väljavedu

Allikas: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 952/2013 põhjal

NÄIDE**Välis- ja käibemaksuliselt reimporditud päästevestide maksustamise näide väärtuseliselt tollimaksu kohta**

Kolmandasse riiki välis- ja käibemaksuliselt reimporditud tekstiilmaterjal, mille väärtus on 9000 eurot.

Veo- ja kindlustuskulud kauba ekspordil on 400 eurot.

Välis- ja käibemaksuliselt reimporditud tekstiilmaterjali väärtus on 14 500 eurot.

Valmistootete tollimaks EL-is on 6,3%.

Lisandunud väärtus on 5500 eurot.

Veo- ja kindlustuskulud valmistootete liitu toomisega on 550 eurot.

Valmistootete maksustamine liidus:

tollimaks $6,3\% \times (5500 + 550) = 199,65$ eurot

käibemaks $20\% \times (5500 + 550 + 400 + 199,65) = 1329,93$ eurot

toimiva töötlemise tulemusel kaubale lisandunud töötlemisväärtuselt, mis sisaldab kauba importimisega seotud laadimis-, transpordi- ja kindlustuskulusid EL-i tollipiirini. Käibemaksu arvutamise aluseks on lisandunud väärtus ning tollimaks koos ekspordi- ja impordisuuna veo- ja kindlustuskuludega.

Kauba reimpordil EL-i ja vabasse ringlusesse lubamisel rakendatakse ka kaubanduspoliitilisi meetmeid. Näiteks kui tekstiilitoodetel on vajalik impordil EL-i impordilitsents, on see vaja esitada ka välis- ja käibemaksuliselt reimporditud toodete puhul. Kaubanduspoliitilisi meetmeid ei rakendata kahel juhul:

- kui tegemist on garantiiremondiga;
- kui välis- ja käibemaksuliselt tagasi tulev kaup on säilitanud EL-i päritolu vastavalt liiduga sõlmitud lepingule.

Välis- ja käibemaksuliselt reimporditud toodete kasutamises on vajalik taotleda tollilt luba. Loa taotlemine ja loa liigid on sarnased seestöötlemise protseduuriga. Loa taotlejaks saab olla liidu territooriumil asutatud juriidiline isik.

Võimalik on taotleda kolme liiki luba.

NÄIDE**Välisöötlamise protseduur Eestis**

Välisöötlamise lube on 2021. aastal välja antud alla kümne. Töötlamiseks saadetakse kaupu Venemaale, Ukrainasse ja Valgevenesse. Enamik lube on väljastatud tekstiilidele, millest välisöötlamise käigus valmistatakse jopesid, särke, tööriideid ja madratsikatteid.

Mõned näited:

- dekoratiivpaber – imutamiseks Venemaal;
- vasktraat – kaabli valmistamiseks Valgevenes;
- elektriseadmed – valmistooteks, termograafiliste süsteemide osad.

- **Ühtne luba.** Eri liikmesriike hõlmav luba, kui välisöötlamist ja reimporti rakendatakse eri liikmesriikides.
- **Tavaline luba.** Ühes liikmesriigis kehtiv luba.
- **Tollideklaratsiooni alusel antud luba (lihtsustatud luba).** Ühekordseteks parandustoiminguteks väljastatav luba.

Ühtset luba menetleb toll kuni 90 päeva, tavalise loa menetlemiseks kulub kuni 30 päeva. Tagatist välisöötlamisel ei nõuta. Välisöötlamise protseduuri taotlemise tingimusteks on, et välisöötlamisele viidav kaup oleks valmistootes identifitseeritav (va ekvivalentkaup või standardvahetus); töötlemise arvestus võimaldab tollil teha järelevalet ning väljaviidavale kaubale ei rakendata eksporditoetusi või muid soodustusi, mis on seotud impordimaksude, lõppkasutusega või põllumajanduspoliitika finantssoodustustega.

Välisöötlamise loaomaniku kohustusteks on kaupade välja- ja sisseveo dokumentide korrektne vormistamine ning tollideklaratsiooni nõuetekohane täitmine, kaupade üle korrektse arvestuse pidamine ning impordimaksude õige arvestamine ja tasumine. Kui toll on loa väljastanud, saab ettevõtte alustada liidu kauba saatmisega kolmandasse riiki välisöötlamisele. Elektroonilises süsteemis Impuls esitatud tollideklaratsioonile lisatakse järgmised dokumendid: kauba

väärtust tõendav dokument (kauba arve või *pro-forma* arve), välis-
töötlemise luba (tavalise ja ühtse loa korral) ja transpordidokument.

Kui kolmandasse riiki saabunud tooted on valmis või remonditud, saadetakse need EL-i tagasi. Töödeldud või remonditud toote kohta esitatakse elektroonilises süsteemis Impulss tollideklaratsioon, lisadokumentideks märgitakse kauba arve või *pro-forma* arve, vabaks ringluseks vajalikud dokumendid (impordilitsents, kui see on nõutav, sooduspäritolu dokument) ja deklaratsiooni aktsepteerimisnumber, millega kaup läks välis-
töötlemisse.

Kui ettevõtja soovib välis-
töötlemist teha ühekordselt, saab ta taot-
leda lihtsustatud loa. Selleks tuleb esitada tollideklaratsioon. Tol-
liametnik kontrollib deklaratsioonil esitatud andmeid ja teeb otsuse
lihtsustatud loa andmiseks. Tollideklaratsiooni alusel saab välis-
töötlemise protseduurile suunamise luba taotleda ühekordsete töötle-
mise või parandustoimingute korral ja tegemist ei tohi olla
põllumajanduskaupadega.

Kordamisküsimused

1. Millised on seestöötlemise tolliprotseduuri kasutamise võimalused tollis?
2. Millised tingimused peavad olema täidetud, et kasutada seestöötlemise protseduuri?
3. Mis põhjustel suunab toll kaupu hävitamisele?
4. Kuidas vormistatakse tollis kauba hävitamine?
5. Millised on välis-
töötlemise tolliprotseduuri võimalused?
6. Millised tingimused peavad olema täidetud, et kasutada välis-
töötlemise tolliprotseduuri?
7. Kirjelda välis-
töötlemiselt reimporditud kaupade maksustamist.

Töötlemisega seotud olulisemad regulatsioonid

Sees- ja välistöötlemine:

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 952/2013 art 210–225, 255–258.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/2446 art 161–183, 240–241.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2016/341.
- Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/2447 art 258–271, 324–325.
- Tolliseadus.
- Rahandusministri 03.07.2017. a määrus 56 „Täpsustavad juhi- sed seestöötlemise tolliprotseduuri kasutamiseks“.

Hävitamine:

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 952/2013 art 118(4), 197, 19.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/2446 art 167(1).

LUGEMISSOOVITUSED

- Duru, S., Konuşkan, D. B., Parlakay, O., 2017. Inward Processing Regime Promotion System in Vegetable Oil Industry: A Case Study of Turkey. *Turkish Journal of Agriculture – Food Science and Technology*, 5(4), pp. 435–440.
- Georgescu, G., 2006. Inward Processing Trade and Implications for the Balance of Payments Current Account (The Case of Romania). *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 3(1), pp. 24–31.
- Towersey, A., 2017. Simplified procedures for customs intellectual property rights enforcement. *World Customs Journal*, 11(2), pp. 49–60.
- World Customs Organization. 2017. *WCO Handbook on Inward and Outward Processing Procedures*. <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/wco-handbook-on-inward-and-outward-processing-procedures.aspx>

6. ERIKASUTUS

Tolli eriprotseduuride alla kuulub kaks erikasutuse protseduuri: ajutine import ja lõppkasutus. Erikasutuse tolliprotseduurid võimaldavad EL-is kaupu kasutada või erikasutada ilma imporditollimaksu tasumata. Tegemist on protseduuridega, milleks on vajalik taotlelda tollilt luba ning anda tekkida võiva tollivõla katteks tagatis.

6.1 Ajutine import

Majandustegevuse käigus on ettevõttel teatud juhtudel vajalik tuua kolmandast riigist sisse kaupu, mida see ettevõtte kasutab ainult mingi aja. Peale konkreetse tegevuse lõppu soovitakse kaup tagasi viia kolmandasse riiki ehk reeksportida. Samuti liiguvad riigist riiki kunstinäitused, messid, lõbustuspargid, tsirkused. Kui ühes riigis tegevus või näitus lõpeb, viiakse esemed järgmisse riiki.

Teadagi on, et kolmandast riigist saabunud kaubalt tuleb EL-is tasuda impordimaksud. Kui aga kaup tuuakse üle tollipiiri ajutiseks kasutamiseks, ei täida sellele kaubale rakendatav tollimaks enam oma eesmärki. Selleks ongi loodud võimalus kasutada ajutise impordi protseduuri ja saada impordimaksuvabastus. Täpsemalt, ajutine import on erikasutusprotseduur, mis võimaldab EL-i ajutiselt tuua vajalikke kaupu (seadmed, tööriistad, näitused), neid kasutada ja

NÄIDE**Maalide ajutine import näituse ajaks**

Eesti kunstimuuseum koostöös Washingtonis asuva rahvusgaleriiga korraldas suurejoonelise näituse Eestist pärit maalikunstniku Michel Sittowi (u 1469–1525) maalidest. Osa maale transporditi EL-i Washingtonist. Maalid saabusid muuseumi ajutiselt, näituse ajaks. Maalide kohta esitati tollile ajutise ladustamise impordi tollideklaratsioon ja anti tollivõla katteks tagatis. Näitus võib EL-is avatud olla kõige kauem 24 kuud. Teine võimalus maalide ajutiseks sisseveoks EL-i on kasutada ATA-märkmikku (vt selle kohta täpsemalt allpool).

hiljem reeksportida. Kuna kaupu ei plaanita EL-i jätta, jääb kaup liidus viibimise ajal tollijärelevalve alla ja tekkida võiva impordimaksude tollivõla katteks antakse tagatis.

Oluline on teada, et ajutise impordi puhul ei või kaupu töödelda ega ümber ehitada. Olenevalt kaubast on lubatud vajadusel hooldus või ülevaatus. Lubatud on ka kauba säilitamiseks või tehniliste nõuete täitmise tagamiseks vajalikud toimingud. Reekspondil peab kaup olema samas olekus kui EL-i sissetoomisel.

Kauba ajutiselt EL-i sissetooja peab tagama, et ajutise impordi protseduurile suunatud kaup on identifitseeritav ega konkureeriks liidu samalaadse kaubaga. Üldjuhul peab kauba ajutise impordi protseduuripidaja olema asutatud väljaspool liidu tolliterritooriumi. Mõne kauba ja selle kasutamise korral võib protseduuri pidajaks olla ka liidus asutatud juriidiline isik.

Ajutise impordi loa pikkus sõltub ühelt poolt ettevõtte vajadustest kaupu kasutada kui ka õigusaktis ettenähtud tähtajast. Ajutise impordi maksimaalne tähtaeg on 24 kuud, kuid see võib sõltuda ka kaubast. Näiteks on maanteeõiduki eraviisiline ajutine kasutamine liidus kuus kuud, eraviisiliselt ajutiselt kasutatava mere- ja siseveesõiduki kasutusaeag on 18 kuud. Põhjendatud juhtudel võib toll protseduuri kasutamise tähtaega pikendada, kuid ajavahemik ei tohi ületada kümnet aastat.

Olenevalt ajutiselt imporditavast kaubast on liidu tollialase õigusaktiga kehtestatud **täieliku või osalise tollimaksust vabastuse nõuded**. Täieliku impordimaksudest vabastusega saab ajutiselt importida näiteks transpordivahendeid, laboriseadmeid või kunstiteoseid. Täielikult impordimaksudest vabastuse tingimused on ära toodud EL-i delegeeritud määruse 2015/2446 artiklites 207–237. Ajutise impordi korral on kaupade impordimaksud peatatud, kuid tollile tuleb anda tagatis tekkida võiva tollivõla katteks. Tagatise andmise kohustus on protseduuri pidajal ehk ettevõtjal, kes endale ajutiseks kasutamiseks kaupu toob. Toll ei nõua tagatise esitamist, kui ajutiselt imporditud kauba kasutajaks on riigi-, valla-, linnaasutu või avalik-õiguslik organisatsioon. Luba kasutada osalise tollimaksuvabastusega ajutise impordi protseduuri ei anta tarbekaubale.

Osalise tollimaksuvabastusega ajutise impordi protseduuri kasutatakse juhul, kui kaupu ei ole võimalik tolli õigusaktides ette nähtud tingimustel impordimaksudest täielikult vabastada. Osalise imporditollimaksuvabastusega ajutise impordi tolliprotseduurile suunatud kauba imporditollimaksuäär on 3% impordi tollimaksust. See summa makstakse iga kuu või kuu osa eest, mille jooksul kaupa liidus ajutiselt kasutatakse. Käibemaksusumma arvutamisel liidetakse kauba maksumusele ajutise impordi tolliprotseduuril maksmisele kuuluv tollimaksu summa.

NÄIDE

Tollimaksuarvestus osalise tollimaksuvabastuse korral

Ajutiselt imporditava kauba maksumus on 10000 eurot. Kauba tollimaks on 5%. Ajutise impordi perioodiks on 4 kuud. Osalise tollimaksuvabastuse korral tasutakse 3% tollimaksu. Tasumisele kuuluv summa arvutatakse järgmiselt:

- tollimaksusumma on 500 eurot (5% 10000-st);
- osalise imporditollimaksu vabastusega kauba tollimaksusumma on 15 eurot (3% 500-st);
- kuna periood on neli kuud, on tollimaksusumma kokku 60 eurot;
- käibemaksusumma on 2012 eurot (20% 10060-st);
- maksusumma on 60 euro ja 2012 euro summa ehk kokku 2072 eurot.

NÄIDE**Osaline tollimaksuvabastus jalatsipressi ajutise impordi korral Norrast Eestisse**

Ettevõtte toodab Eestis jalatseid. Saadud on Norrast tellimus spetsiaalsete sõjaväejalatsite valmistamiseks. Jalatsite tootmiseks vajalik jalatsipress soovitakse ajutiselt sisse tuua Šveitsist. Kui jalatsipress saabub Eestisse, vormistatakse ajutise impordi tollideklaratsioon, millega taotletakse erikasutusprotseduuri luba ja esitatakse tollile vajadusel tollivõla katteks tagatis. Ettevõtte ei saa jalatsipressi jaoks täielikku impordimaksude vabastust, kuna tegemist on professionaalse töövahendiga ja ettevõtte tegeleb jalatsite tööstusliku valmistamisega. Deklareerimisel tuleb tasuda 3% tollimaksu iga kuu või kuu osa eest, mille jooksul kauba suhtes kohaldatakse osalise tollimaksuvabastusega ajutise impordi protseduuri. Kui jalatsite tellimus on valmis, reeksporditakse jalatsipress tagasi Šveitsi ja toll tagastab tagatise.

Ajutise impordi erikasutusprotseduuri kasutamiseks on vajalik taotleda tollilt luba ning esitada peatatud impordimaksude katteks tagatis. Loa taotlus esitatakse tolliasutusele, kus kaupa soovitakse esmakordselt kasutada. Võimalik on taotleda kolme liiki luba.

- **Ühtne luba** – eri liikmesriike hõlmav luba, kui ajutine import on seotud mitme liikmesriigiga.
- **Tavaline luba** – ühes liikmesriigis kehtiv luba.
- **Tollideklaratsiooni alusel antud lihtsustatud luba** – ühekordseks ajutiseks impordiks väljastatav luba.

Elektroonilises tollisüsteemis Impulss esitatud deklaratsioonid, millega taotleb ettevõtte talle vajaliku kauba toomist ajutiselt EL-i, liiguvad riskianalüüsi alusel dokumentide kontrolli. Tolliametnik kontrollib, kas täieliku tollimaksuvabastuse lisakoodi on õigesti rakendatud, taasväljaveo tähtaeg märgitud, ning määrab tagatise. Kui tagatise on ajutine importija esitanud, vabastab toll kauba ning ettevõtja saab hakata vastavalt oma vajadustele kaupa ajutiselt kasutama.

Ajutise impordi tolliprotseduurile on võimalik kaupu suunata ka suuliselt deklareerides. Selleks esitab isik Euroopa Liitu sisenemisel

NÄIDE**Ajutise impordi luba**

Ajutise impordi lube taotletakse vähe, 2021. aastal on Eesti toll välja andud ühe ajutise impordi loa. Luba on taotletud kaminapuude võrkottide ajutiseks impordiks. Rohkem kasutavad ettevõtted ühekordset ajutise impordi toiminguteks väljastatud lihtsustatud luba. Luba taotletakse koos tollideklaratsiooni esitamiselega elektroonilises tollisüsteemis.

taotluse „Lisadokument suulise deklaratsiooni jaoks“ (joonis 31). Suuliselt deklareeritavad kaubad on ära toodud EL-i delegeeritud määruse 2015/2446 artiklis 136.

Suuliselt deklareeritavateks kaupadeks on näiteks meditsiiniseadmed, reisija isiklikud asjad, raadio- ja televisioonisaadete tootmise ja edastamise seadmed ning raadio- ja televisioonisaadete tootmiseks ja edastamiseks kohandatud sõidukid ja nende varustus. Kaupade reekspordil deklareeritakse toiming suuliselt.

Protseduuri pidajal on kohustus pidada arvestust ajutise impordi protseduuri üle, kui toll seda nõuab. Kui ettevõtjal on vajadus transportida ajutiselt imporditud kaupu liidu tolliterritooriumil eri paikkondadesse, on lubatud teha seda ilma tolliformaalsusteta, kuid säilib kohustus pidada arvestust kauba liikumise üle.

Ajutise impordi protseduuri lõpetamine toimub reekspordi tollideklaratsiooni esitamise ja ning protseduuril oleva kauba liidu territooriumilt väljaviimisega. Vajaduse korral võib kauba jätta ka EL-i,

NÄIDE**Suuline deklareerimine**

Venemaalt saabub perekond puhkusereisile Eestisse, kaasas reisiks vajalikud isiklikud asjad ning spordivarustus (golfikepid). Kaasas olevad isiklikud esemed ja spordivarustus deklareeritakse Narva maantee piiripunktis suuliselt ajutise impordi protseduurile. Kolmandast riigist saabuvatel reisijatel on võimalik oma isiklikud asjad, mis on reisiks vajalikud ja mille kaasa võtmine on põhjendatud, võtta EL-i reisi ajaks kaasa ilma neilt impordimakse maksmata. Samuti on reisijal võimalik EL-i kaasa võtta sportimiseks vajalikud vahendid.

Dokument esitatakse tollile kahes eksemplaris/
Document shall be submitted to the customs authorities in duplicate

Euroopa Liit/European Union
Ajutine import/Temporary Admission
Lisadokument suulise tollideklaratsiooni jaoks
(tolliseadustiku delegeeritud õigusakti artikkel 165)/
Supporting document for an oral customs declaration
(Article 165 of the Union Customs Code Delegated Act)

1. Deklarant/loa omanik <i>Declarant /holder of the authorisation</i>		
Nimi/ Name		
Address/Address		
2. Ajutise impordi protseduurile suunatav kaup/ <i>Goods to be placed under temporary admission</i>		
Kaubanduslik/tehniline kirjeldus/ Trade/technical description	Kogus/ Quantity	Väärtus (ja vääring)/ Value (and currency)
3. Kauba kasutamise koht ja liik ning kauba identifitseerimise vahendid <i>Place of use and kind of use of the goods and means of identifying them</i>		
4. Tolliprotseduuri lõpetamise ajavahemik ja protseduuri lõpetav(ad) tolliasutus(ed) <i>Period for discharge and customs Office(s) of discharge</i>		
5. Täiendav teave/ Additional information		
6. Kuupäev/Date	Nimi/Name	Allkiri/Signature

JOONIS 31. Lisadokument suulise ajutise impordi tollideklaratsiooni jaoks

Allikas: Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/2446

KASUTAMISEKS AINULT TOLLILE/ FOR CUSTOMS USE ONLY

Protseduurile suunava tolliasutuse märkused/ Remarks of the customs Office of placement			
Tolliprotseduuri lõpetamise ajavahemik/ <i>Period for discharge</i>	Kauba vabastamise kuupäev / <i>Date of release of goods</i>	Tolliseadustiku delegeeritud õigusakti asjakohane artikkel / <i>Relevant Article of UCC DA</i>	
Identifitseerimisvahendid/ <i>Means of identification</i>			
Protseduuri lõpetav(ad) tolliasutus(ed)/ Customs Office(s) of discharge			
Muud märkused/ <i>Other remarks</i>			
Kuupäev/ <i>Date</i>	Nimi/ <i>Name</i>	Allkiri/ <i>Signature</i>	Pitser/Aadress <i>Stamp/Address</i>
Protseduuri lõpetava tolliasutuse märkused <i>Remarks of the customs Office of discharge</i> Kaup reeksportiti: <i>The goods have been re-exported on:</i> Protseduurile suunavale tolliasutusele teatati protseduuri lõpetamisest: <i>Customs Office of placement has been informed about the discharge on:</i> Muud märkused: <i>Other remarks:</i>			
Kuupäev/ <i>Date</i>	Nimi/ <i>Name</i>	Allkiri/ <i>Signature</i>	Pitser/Aadress <i>Stamp/Address</i>

JOONIS 31. Lisadokument suulise ajutise impordi tollideklaratsiooni jaoks (jätk)

Allikas: Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/2446

sellisel juhul tuleb tasuda impordimaksud. Kuna üldjuhul on tollivõla katteks esitatud tagatis, on võimalik tagatise summa pöörata impordimaksudeks. Protseduuri võib lõpetada ka kauba suunamisega järgmisele tolliprotseduurile, hävitamisega või riigile loovutamisega.

6.2 ATA- ja CPD-märkmikud

Rahvusvahelise kaubanduse laienemine ja üleilmastumine on kaasa toonud ettevõtjate ja teiste huvigruppide soovi vormistada ajutise sisseveo toiminguid lihtsamate ja soodsamate tolliprotseduuridega. On majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi põhjusi, mis võivad suunata riiki ergutama erinevate kaupade ajutist sissetoomist. Näiteks võib selleks olla riigiettevõtetele loa andmine, et testida või analüüsida välismaiseid tooteid. See võib suurendada tööhõivet riigis. Teiseks motiiviks võib olla hariduse, teaduse ja kultuuriga seotud materjalide vahetus, mis edendab haridus- ja teadusuuringuid.

ATA-märkmiku ajalugu ulatub eelmise sajandi keskpaika. Viiekümneandel oli Šveitsi ja Austria vahel seatud sisse kaupade ajutiseks vastastikuseks kasutamiseks kahepoolne süsteem. 1955. aastal otsustas Charles Aubert (Šveitsi kaubanduskoja esimene direktor) luua dokumendi, mis lihtsustaks ja kiirendaks kaupade ajutist kasutamist teistes Euroopa riikides. Seda ideed toetasid Tollikoostöö

NÄIDE

ATA-märkmiku kasutamine

ATA-märkmikuga saab ajutiselt välja viia arvuteid, foto- ja filmitarvikuid, muusikainstrumente, helitehnikat, tööriistu, juveelitooteid, rõivaid, meditsiinitarvikuid, lennuseadmeid, võidusõiduhobuseid, kunstiteoseid, kultuuriväärtusi, balletikostüüme, teatrirevisiite, spordivõistlustel kasutatavat inventari jne.

Näiteks Estonia teatri orkestri külalisesinemistel Moskvast on lihtsam ja kiirem viis pillide kaasavõtmiseks osta Eesti Kaubandus- ja Tööstuskojast ATA-märkmik. Tollivormistus on nii piiridel kiirem ning tollile lisadokumentide esitamist ei nõuta. Samamoodi saab ka Venemaalt kultuurikollektiiv Eestisse tulla, tuues pillid ja vajalikud rekvisiidid vormistatuna ATA-märkmikus. Piiridel on tollivormistus kiirem ning pole vaja ka tagatist esitada. Soovitav on märkmikku kasutada siis, kui kaubanimetusi on palju ja tollivõla summa suur.

Nõukogu (Maailma Tolliorganisatsiooni eelkäija) ja Rahvusvaheline Kaubanduskoda (ICC). Kaubandusliku disaini märkmike (ECS ehk Echantillons Commerciaux – Commercial Designs) kohta võeti vastu Maailma Tolliorganisatsiooni ja Rahvusvahelise Kaubanduskoja tollikonventsioon, mis jõustus 3. oktoobril 1957. Maailma Tolliorganisatsioon (WTO) võttis 1961. aastal vastu kauba ajutise impordi ATA tollikonventsiooni (ATA konventsioon), mis jõustus 1963. aasta juulis.

Selleks et veelgi lihtsustada ja ühtlustada ajutise impordi protseduuri, võeti 26. juunil 1990. aastal Euroopa Majandusühenduse (nüüd EL) nimel vastu Istanbulis sõlmitud ajutise impordi konventsioon ja selle lisad. Konventsiooni eesmärk oli soodustada ajutise impordi protseduuri seda lihtsustades ja ühtlustades. Selleks võeti vastu dokumentide standardiseeritud mudelid, näiteks rahvusvahelised tollidokumendid koos rahvusvahelise tagatisega, aitamaks sellega kaasa rahvusvahelise kaubanduse arengule. Konventsiooni igal osapoolel on õigus ajutiselt ja vajaduse korral lihtsustatud menetlusel impordida kaupu, mis on kirjeldatud tollidokumendis ja tagatistõendis, kui selle kauba summa ei ületa impordimaksude ja -lõivude maksuvaba summat. Konventsioon jõustus 18. septembril 1997.

Konventsioonis kirjeldatakse üksikasjalikult järgmiste valdkondade eeskirju:

- ajutise sisseveo dokumendid (ATA- ja CPD-märkmikud);
- näitustel, laatadel, koosolekutel või samalaadsetel üritustel eksponeeritavad või kasutatavad kaubad;
- professionaalne varustus;
- konteinerid, tõstealused, pakendid, näidised ja teised kaubad, mida imporditakse seoses kaubandusoperatsioonidega;
- tootmisprotsessidega seoses sisseveetavad kaubad;
- hariduslikel, teaduslikel või kultuurilistel eesmärkidel sisseveetavad kaubad;

- reisija isiklikud asjad ning kaubad, mida imporditakse spordi tegemise eesmärgil;
- turistidele mõeldud reklaammaterjal;
- üle välispiiri imporditud kaubad;
- humanitaarotstarbel imporditud kaubad;
- transpordivahendid;
- loomad;
- impordimaksudest täielikult või osaliselt vabastatud imporditud kaubad.

Ettevõtjatele annab kaupade ajutise tollimaksuvaba impordi ühtsete tingimuste vastuvõtmine rahvusvahelises kaubandus- ja kultuuritegevuses olulisi eeliseid. Tolliformaalsused on tänu ühtsetele tingimustele tervikuna ühtsed. Istanbuli konventsiooniga oli 2020. aastaks liitunud kokku 77 riiki:

Albaania	Hongkong	Macao	Serbia
Alžeeria	Horvaatia	Madagaskar	Singapur
Ameerika Ühendriigid	Iirimaa	Makedoonia	Sri Lanka
Andorra	Israael	Malaisia	Slovakkia
Araabia Ühendemiraadid	India	Malta	Sloveenia
Austraalia	Indoneesia	Maroko	Soome
Austria	Iraan	Mauritius	Suurbritannia
Belgia	Island	Mehhiko	Šveits
Bosnia ja Hertsegoviina	Itaalia	Moldova	Taani
Brasiilia	Jaapan	Mongoolia	Tai
Bulgaaria	Kanada	Montenegro	Tšehhi
Eesti	Kasahstan	Norra	Tšiili
Elevandiluurannik	Korea	Pakistan	Tuneesia
Gibraltar	Kreeka	Poola	Türgi
Hiina	Küpros	Portugal	Ukraina
Hiina Taipei	Leedu	Prantsusmaa	Ungari
Hispaania	Liibanon	Rootsi	Uus-Meremaa
Holland	Luksemburg	Rumeenia	Valgevene
	Lõuna-Aafrika	Saksamaa	Venemaa
	Läti	Senegal	

Vastavalt Istanbuli konventsioonile kasutatakse ajutise impordi tolliprotseduuril ATA-märkmikku, mis asendab ajutise impordi tollideklaratsiooni. Lühend ATA on kombinatsioon prantsuse sõnade *admission temporaire* algustähtedest. ATA-märkmikke väljastavad rahvusvaheliselt tunnustatud kindlustussüsteemi kuuluvad rahvuslikud garantiühendused, mida juhib Pariisis asuv Rahvusvaheline Kaubanduskoda. Eestis väljastab ATA-märkmikku Eesti Kaubandus-Tööstuskoda.

Eesti ühines Istanbuli konventsiooniga 17. jaanuaril 1996 (ajutise sisseveo konventsiooniga ühinemise seadus, 1995). Vastavalt Vabariigi Valitsuse 13. märtsi 2001. aasta määrusele nr 92 „Ajutise sisseveo konventsiooni rakendamine” pandi Eesti Kaubandus-Tööstuskojale garantiühenduse ja ATA-märkmike väljastamisühenduse ülesanded. Maksu- ja Tolliamet määrati pädevaks asutuseks, kes täidab konventsiooni rakendamist korraldava asutuse ülesandeid. Vastavalt 11. juulil 2007. aastal jõustunud Eesti Vabariigi Valitsuse 7. juuni 2007. aasta määrusele nr 172 on Eesti Vabariik EL-i liikmesriigina konventsioonis käsitletud valdkondades delegerinud oma pädevuse EL-ile.

Iga märkmik on kaetud tagatisega, mis katab imporditollimaksude ja muude maksude tasumise juhul, kui kaup kaob või seda ei reeksportita EL-ist välja. Tagatis on tagatud rahvusvahelise garantiiketiga, mille moodustavad konventsiooni kuuluvad riigid. Lisaks liiduvälise kauba ajutisele impordile või liidu kauba ajutisele ekspordile

NÄIDE

ATA-märkmike väljastamine Eestis

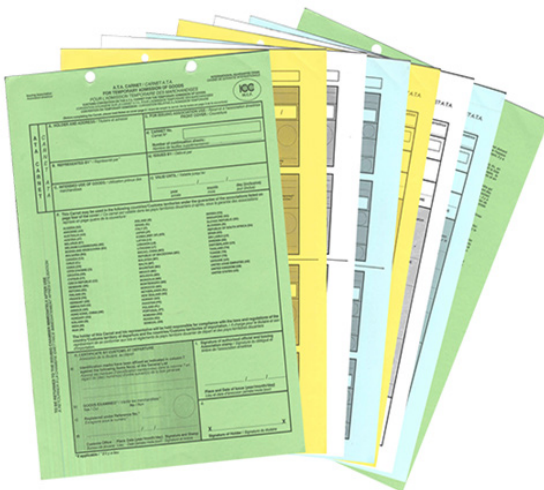
Eesti välispiiril vormistatakse aastas sadu ATA-märkmikke. 2019. aastal oli see arv isegi üle tuhande, 2020. aastal saja viiekümne ringis. Peamisteks kaupadeks, mida Eestis üle välispiiri ATA-märkmikuga transporditakse, on tööriistad, teatrirekvisiidid, meediaseadmed, muusikainstrumendid, näituseeksponaadid (seda kaupa on vähe). Koidula ja Luhamaa kaudu liiguvad ka loomad, näiteks võidusõiduhobused.

Suurem osa Eesti tollinspektorite vormistatud ATA-märkmikke on väljastatud Eestis ja Venemaal. Vormistatud on ka teiste riikide (nt Hiina, Norra, Prantsusmaa, Jaapan, Ungari) väljastatud märkmikke.

kolmandasse riiki kasutatakse ATA-märkmikku transiididokumendina kauba liikumisel liidu tolliterritooriumil või läbi selle. ATA-märkmikuga EL-i toodud kaupu võib ka liidus vabasse ringlusse vormistada, kui tasutakse impordimaksud ja täidetakse kaubanduspoliitilised meetmed.

ATA-märkmiku kehtivusaeg ei tohi ületada üht aastat alates ATA-märkmiku väljaandmise kuupäevast. ATA-märkmik koosneb kaantest ja vahelehtedest. Vahelehed jagatakse omakorda kontsudeks (*counterfoil*) ja kviitungiteks (*voucher*). Vahelehtede arv ATA-märkmikus sõltub tollivormistuste arvust. Lihtsustamaks märkmiku täitmist ja kasutamist on märkmiku kaaned ja vahelehed (kviitungid ja lõigendid) trükitud eri värvidega (vt jooniseid 32 ja 33):

- roheline – märkmiku kaaned;
- kollane – ekspordi- ja reimpordi kviitung ning vastavad lõigendid;
- valge – impordi- ja reekspordi kviitung ning vastavad lõigendid;
- sinine – transiidi kviitungid ning vastavad lõigendid.

JONIS 32.
ATA-märkmik
koos kviitungitega

Allikas:
Wikimedia Commons

Väljastav assotsiatsioon

(ESIKAANE VÄLISKÜLG, ROHELINE)¹

Rahvusvaheline garantiikett

ATA MÄRKMIK KAUBA AJUTISEKS SISSEVEOKS
ATA MÄRKMIKU ALUSEL TOIMUVA KAUBA AJUTISE SISSEVEO TOLLIKONVENTSIOON
KAUBA AJUTISE SISSEVEO KONVENTSIOON

Enne märkmiku täitmist palun lugege läbi märkused tagakaane siseküljel

ATA MÄRKMIK	MÄRKMIK	A. MÄRKMIKU VALDAJA, ADDRESS	G. KASUTAMISEKS VÄLJASTAVALE ÜHINGULE ESIKAAS	
	MÄRKMIK		a) MÄRKMIKU Nr <input type="text"/>	
		ATA	K	B. VALDAJA ESINDAJA *
ATA	K	C. KAUPADE KAVATSETAV KASUTAMISVIIS	c) KEHTIV KUNI	
PÄRRAST KASUTAMISST KAUBA		P. Märkmikku võib kasutada järgnevatel riikides/tolliterritooriumidel tagakaanel loetletud garantiitingute tagatise alusel		
TAGASTADADA		Käesoleva märkmiku valdaja ja tema esindaja vastutavad lähteriigi/lähtekohta tolliterritooriumi ja kauba sisseveoriikide/tolliterritooriumide seaduste ja eeskirjade täitmise eest.		
VÄLJASTAJA		H. LÄHTETOLLIASUTUSE KINNITUS		I. Voilitatud isiku allkiri ja väljastava ühingu pitsat
VÄLJASTAJA		a) Identifitseerimistunnused on paigaldatud, nagu märgitud põhiloetelus veerus 7, järgmiste järjekorranumbritega kaupadele	 / .. / ..
VÄLJASTAJA		b) KAUBAD KONTROLLITUD*		Koht ja väljaandmise kuupäev (aasta/kuu/päev)
VÄLJASTAJA		Jah ☐ Ei ☐		J.
VÄLJASTAJA		c) Registreerimise nr.....		XX
VÄLJASTAJA		d) Tolliasutus Koht Kuupäev (aasta /kuu /päev) Allkiri ja pitsat		Valdaja allkiri
VÄLJASTAJA		* Kui on kohaldatav		1.
VÄLJASTAJA		1 Sulgudes olevad märkused kogu dokumendi ulatuses on sisse toodud selguse mõttes ja originaaldokumendist neid ei esine.		

JONIS 33. ATA-märkmiku tiitelleht

Allikas: Langinen (2021)

Kui ettevõtte on taotlenud Eesti Kaubandus-Tööstuskojast märkmiku, täitnud selle ja esitanud tollile, siis registreeritakse ja kinnitatakse see lähtetolliasutuses. Kauba edasiliikumisel vormistavad tolliametnikud piiripunktides märkmiku vahelehed. Piiripunkti jääb täidetud vaheleht ja märkmikku täidetud konts. Tollivormistus on lihtsam ja kiirem nii kasutajale kui ka tolliametnikele, sest vajalik ei ole tollideklaratsiooni vormistamine ega tollivõla katteks tagatise andmine. Samuti piisab kaupade nimekirjast ja jääb ära keeruline kaubakoodi määramise protsess. Kasutatud ATA-märkmik tagastatakse selle väljastanud kaubanduskojale.

Kui reisida sõidukiga eri riikide vahel, tuleb ületada nii liidu kui ka kolmandate riikide välispiire. Selleks, et piiridel oleks tollivormistus kiirem ja lihtsam, on Istanbuli konventsiooni lisas C kirjeldatud **CPD-märkmiku** kasutust. CPD-märkmik (vt joonis 34) on rahvusvaheline tollidokument, mis hõlmab (eraviisilistel ja ärilistel eesmärkidel) maanteel mootorsõidukite ajutist importi eri riikidesse. CPD-märkmik ehk Carnet de Passages en Douanes on nagu sõiduki pass, mida kasutatakse sõidukite sisenemisel riikidesse ajutise impordi eesmärgil, ilma et peaks maksma tollimakse. CPD-märkmik on sarnane ATA-märkmikuga.

CPD-märkmikke väljastavad ja garanteerivad Istanbuli konventsiooni kuuluvates riikides Rahvusvaheline Autoföderatsioon (FIA) ja Rahvusvaheline Turismiliit (AIT). Eestis puudub CPD-märkmikke väljastav ja garanteeriv garantiühing, seega ei saa Eestis märkmikku taotleda. Eestis vormistab toll EL-is välja antud CPD-märkmiku juhul, kui soovitakse kinnitada transpordivahendi tagasitoomist (reimporti) liitu. Kolmandates riikides välja antud CPD-märkmikku saab vormistada Eesti tollis juhul, kui see esitatakse transpordivahendi taasväljaveol (reekspordil), et saada väljumise kinnitus.

6.3 Lõppkasutus

Lõppkasutus on erikasutuse protseduur, mis võimaldab EL-i tuua kaupu tollimaksuvabalt või vähendatud tollimaksumääraga.

<Front cover/Recto de la couverture/>

1	Holder and address /Titulaire et adresse	CPD No/N°
2		Valid for not more than one year, that is until/Validité n'exécédant pas un an, soit jusqu'au
3	 inclusive /inclus
4	Issued by /Délivré par	The validity of this carnet is subject to compliance by the holder during this period with the customs laws and regulations of the country/customs territory visited/Ce carnet reste valable sous réserve que le titulaire, ne cesse de remplir, pendant cette période, les conditions prévues par les lois et règlements douaniers du pays/territoire douanier visité.
5		Vality extended until /Validité prolongée jusqu'au
INTERNATIONAL ORGANIZATION ORGANISATION INTERNATIONALE		
CARNET DE PASSAGES EN DOUANE		
For motor vehicles and trailers/Pour véhicules à moteur et remorques (*)		
8	This carnet is issued for the vehicle registered in Ce carnet est délivré pour le véhicule immatriculé en	Under no Sous le n°
9	This carnet, which has been drawn up in accordance with the provisions of the Customs Conventions on the Temporary Importation of Private Road Vehicles (1954) and Commercial Road Vehicles (1956), may be used in the countries/customs territories listed on the back cover of this document, under guarantee of the authorized associations indicated.	
10	It is issued on condition that the holder re-exports the vehicle within the specified period of validity and complies with the customs laws and regulations relating to the temporary admission of motor vehicles in the countries/customs territories visited under the guarantee, in each country where the document is valid, of the authorized association affiliated to the undersigned international organization.	
	ON EXPIRY, THE CARNET MUST BE RETURNED TO THE ASSOCIATION WHICH DELIVERED IT TO THE HOLDER./	
9	Ce carnet, qui a été élaboré selon les dispositions des Conventions douanières relatives à l'importation temporaire des véhicules routiers privés (1954) et des véhicules routiers commerciaux (1956), peut être utilisé dans les pays/territoires douaniers qui figurent au dos de la couverture de ce document, sous la garantie des associations autorisées indiquées.	
10	A charge pour le titulaire de réexporter le véhicule dans le délai de validité imparti et de se conformer aux lois et règlements douaniers sur l'importation temporaire des véhicules à moteur dans les pays/territoires douaniers visités, sous la garantie, dans chaque pays où le document est valable, de l'association agréée, affiliée à l'organisation internationale soussignée.	
	A L'EXPIRATION, LE CARNET DOIT ÊTRE RETOURNÉ À L'ASSOCIATION QUI L'A DÉLIVRÉ.	
11	Issued at /Délivré à	the /le
12	Signature of International Organization/Signature de l'organisation internationale	Signature of Issuing Association/Signature de l'association émettrice
		Holder's signature/Signature du titulaire

13 (*) See reverse side /Voir verso

JONIS 34. CPD-märkmiku tiitelleht

Allikas: Kaubanduslikul eesmärgil kasutatavate maanteesõidukite ajutise impordi tollikonventsioon (1956)

Protseduuri eesmärk on lihtsustada kaubavahetust kolmandate riikidega, rikastada liidu turgu erinevate kaupade või toodetega. Meetmete rakendamise eesmärk on toetada tööstuse ja kaubanduse arengut, et kindlustada tootjatele tootmisprotsessis vajalikud sisendid, mida EL-ist pole võimalik soetada. Lõppkasutuse soodusmeetmed laienevad üksnes tollimaksule, kuna eesmärk on nii-öelda kõrvaldada tollimaksu importi piirav mõju. Soodustus ei laiene käibemaksule, samuti aktsiisi- ega dumpinguvastastele maksudele, kuna neil maksudel on oma kindel eesmärk. Soodustuse rakendamine nendele moonutaks majandustegevust ning muudaks sisendid suhteliselt odavamaks võrreldes teiste sisenditega. See aga ei ole lõppkasutuse protseduuri kui instrumendi eesmärk.

Kaupadel, mida saab suunata lõppkasutusprotseduurile, on tariifistikus vastav allmärkus või kauba kirjelduses sisalduv viide lõppkasutusele. Liidus on välja antud vastavad määrused, kus on ära toodud kaubad ja kaubakoodid, millele saab erikasutuse tõttu rakendada lõppkasutusprotseduuri. Näiteks kasutatakse vastavalt Euroopa Nõukogu määrusele (EÜ) 3050/95 lõppkasutusprotseduuri mõne õhusõiduki ehitamiseks, hooldamiseks ja remondiks mõeldud toote suhtes. Määruses nimetatud tooteid ei valmistata liidus piisavalt või üldse. Selliste toodete vajaduse katmiseks tööstuses on liidu huvides peatada nende toodete suhtes kehtivad ühise tollitariifistiku ühepoolsed maksumäärad.

NÄIDE

Näited lõppkasutuse kaupade kohta Euroopa Nõukogu määrusest 3050/95

3813 – Segud ja laengud tulekustutite tarbeks; laetud tulekustusgranaadid.

9114 – Kõik kella osade kaubakoodid.

9401 – Istmed (v.a rubriigis 9402 nimetatud), voodiks teisendatavad või mitte, ja nende osad:

- ex94011090 – eriti just meeskonnale konstrueeritud nahkkattega istmed;
- ex94019010 – eriti just meeskonnale konstrueeritud istmete osad.

Toorainele või pooltoodetele, mida ei saa liidust hankida, rakendatakse EL-is tariifipeatamist. Tariifipeatamine on tooraine või pooltoodete tollimaksu ajutine, osaline või täielik ühepoolne peatamine. Tariifipeatamine on üldjuhul seotud toodete lõppkasutusega. Ühepoolsed tariifipeatamised on kehtestatud nõukogu määrusega 1387/2013, mida muudetakse kaks korda aastas. Muudatused jõustuvad iga aasta 1. jaanuaril ja 1. juulil. Euroopa Nõukogu määruse muudatuses võetakse arvesse tehnilist tootearendust ja majandussuundumusi turul ning toodete eesmärgipärase kasutuse nõuet.

Lõppkasutusprotseduuri saab rakendada ka toodetele, mis on ette nähtud õhusõidukitele, laevadele ja paatidele puurimisplatvormidele ehitamiseks, remontimiseks, hooldamiseks või ümberehitamiseks. Tooted on ära toodud tariifi- ja statistikanomenklatuuri ning ühist tollitariifistikku käsitleva Euroopa Nõukogu määruse (EMÜ) 2658/87 I lisa I osa II jaos. Määrusega (EMÜ) 2658/87 on kehtestatud kaupade nimekiri, mida igal aastal uuendatakse, et võtta arvesse nõuete neid muudatusi, mis on seotud statistika ja kaubanduspoliitikaga ning tehnoloogia ja kaubanduse arenguga.

Lõppkasutusprotseduuri rakendatakse ka nõukogu määruses (EÜ) 150/2003 toodud mõnede relvade ja muu sõjaväevarustuse impordil. Liidu kui terviku huvides on, et liikmesriigid oleksid võimalised hankima oma relvajõududele kõige kõrgemal tehnoloogiliselt tasemel olevaid ja kõige sobivamaid relvi ning muud

NÄIDE

Tariifipeatamine ja lõppkasutus

Näiteid kaupadest, millele on 2021. aastal kehtestatud tariifipeatamine ja lõppkasutuse nõue:

- ex 2841 50 00 kaaliumdikromaat (CAS RN 7778-50-9) puhtusega vähemalt 99% massist;
- ex 3919 10 80 ja ex 3919 90 80 – polüetüleenkile (rullis), ühelt poolt isekleepuv, kogupaksus 0,025–0,09 mm, kogulaius 60–1110 mm, kasutatakse rubriikidesse 8521 ja 8528 kuuluvate toodete valmistamisel nende toodete pinna kaitsmiseks.

sõjaväevarustust. Arvestades selle tööstussektori tehnoloogia kiiret arengut kogu maailmas, on liikmesriikide riigikaitse eest vastutavate asutuste tavapäraseks praktikaks saanud relvade ja sõjatarvikute hankimine kolmandate riikide tootjatelt või tarnijatelt. Arvestades liikmesriikide julgeolekuhuvisid, on liidu huvides, et teatavaid relvi ja varustust saaks importida tollimaksuvabalt, kasutades lõppkasutusprotseduuri.

Lõppkasutusprotseduuri kasutamiseks on vajalik taotleda tollilt luba. Luba taotletakse EL-i elektroonilise tolliotsuste süsteemi kaudu. Luba saab taotleda liidu territooriumil asutatud isik. Tagatud peab olema protseduuri nõuete täitmine ning esitatud tollivõla kohta tagatis.

Taotleda saab järgmisi lube.

- **Ühtne luba** – eri liikmesriike hõlmav luba, menetlusaeg 60 päeva.
- **Tavaline luba** – ühes liikmesriigis kehtiv luba, menetlusaeg 30 päeva.
- **Lihtsustatud luba** – ühekordseteks tegevuseks väljastatav luba. Luba taotletakse tollideklaratsiooni esitamisega – taotleja kasutab kogu kauba ettenähtud eesmärgil ning eesmärk on kergesti saavutatav.

NÄIDE

Eestis väljastatud lõppkasutuse load

2021. aastal on toll väljastanud vähem kui kümme lõppkasutuse luba.

Näiteid:

- Palmirasv – lõppkasutuseks on küünlad.
- Krevetid – lõppkasutuseks on pakendamine.
- Kala – lõppkasutus on valmistoode, nt kalapalad, kalapulgad.

Loa kehtivus ei või ületada viit aastat. Kaup jääb tollijärelevalve alla kuni erikasutuse lõpuni.

Lõppkasutusprotseduuri tollijärelevalve lõpeb, kui kaupa on kasutatud tollimaksuvabastuse või vähendatud tollimaksumäära kohaldamise tingimuseks olnud otstarbel. Protseduuri saab lõpetada ka kauba väljaviimisega liidu tolliterritooriumilt, hävitamise või loovutamisega riigile või kui kaupu ei kasutata loal märgitud otstarbel, vaid vormistatakse impordi protseduur ja tasutakse impordimaksud.

Kordamisküsimused

1. Nimeta erikasutuse tolliprotseduurid, too välja nende erisused ja sarnasused.
2. Millised on ajutise impordi tolliprotseduuri kasutamise võimalused?
3. Milliseid toiminguid võib teha ajutiselt imporditud kaubaga?
4. Milliste kaupade puhul on soovitatav ajutise impordi korral kasutada ATA-märkmikku ja miks?
5. Milliste kaupade korral kasutatakse CPD-märkmikku?
6. Iseloomusta lõppkasutusprotseduuri.
7. Millist tariifisoodustust võimaldab lõppkasutusprotseduur?

Erikasutusega seotud olulisemad regulatsioonid

Ajutine import:

- Ajutise sisseveo konventsiooniga ühinemise seadus, RT II 1995, 37, 160, 26.09.1995.
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 952/2013 art 210–235, 250–253.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/2446 art 161–183, 204–238.
- Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/2447 art 258–271, 322–323.

- Rahandusministri 19.06.2017. a määrus 36 „Tollivõla tekkimise seoses tasumisele kuuluvate tollimaksust erinevate maksumuste tasumise tagamiseks nõutava tagatise suuruse määramise ja arvutamise alused“.

Lõppkasutus:

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 952/2013 art 210–235, 254.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/2446 art 161–183, 239.
- Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/2447 art 238–271.
- Euroopa Nõukogu määrus (EÜ) 150/2003, 21. jaanuarist 2003, millega peatatakse mõnede relvade ja muu sõjaväevarustuse imporditollimaksud.

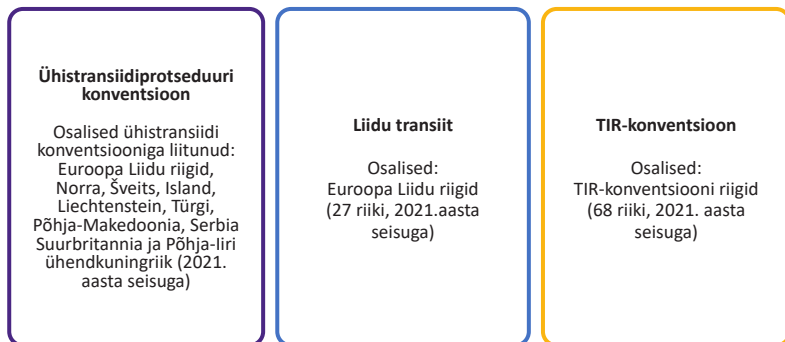
LUGEMISSOOVITUSED

- Hadi, D. A., Matsumoto, T., 2018. The impact of the implementation of temporary import procedure on electronic products: input-output analysis. *Journal of Environmental Science and Sustainable Development*, 1(1), pp. 74–85.
- Corfmat, F., Goorman, A., 2003. Customs Duty Relief and Exemptions. In: M. Keen (ed). *Changing Customs. Challenges and Strategies for the Reform of Customs Administration*. International Monetary Fund, pp. 95–110.

7. TRANSIIT

Kui kaup saabub EL-i piirile, nõuab toll kolmanda riigi kaubalt impordimaksude tasumist. Samuti teevad tolliametnikud välispiiril sisenevatele ja väljuvatele kaupadele julgeoleku ja turvalisuse riskianalüüsi ning kaubanduspoliitiliste meetmete ja keeldude või piirangute kontrolli. Kaupade kiirel liikumisel sihtkohta on üheks takistuseks just piiridel tehtavad tollitoimingud. EL-i transpordi- ja tollipoliitika olulisteks arengueesmärkideks on piiriületuse kiirendamine ja kauba-veoga seotud toimingute lihtsustamine. Tolliprotseduuride sujuv ja lihtne vormistus piiril võimaldab kaubal kiirelt liikuda sihtkohta ja jõuda tarbijani.

Selleks et hõlbustada kauba liikumist üle välispiiri sihtkohta kaubasaaja juurde, kasutatakse transiidiprotseduuri. Transiit on eriprotseduur, mis võimaldab vedada kaupu tolli järelevalve all EL-i territooriumil lähtekohast sihtkohta ilma impordimakse tasumata, mis muidu tuleks tasuda kauba liidu territooriumile toomisel. Transiidiprotseduur võimaldab lihtsalt ja kulutõhusalt vedada kaup liidu territooriumil vajalikku sihtkohta. Kaupu saab vedada liidu välispiirilt kaubasaajani ning pärast transiitveo lõpetamist ja impordimaksude tasumist suunatakse kaup vabasse ringlusse või muule eriprotseduurile. Näiteks kui kaup siseneb Narva maantee piiripunkti kaudu ja

JOONIS 35. Transiidi liigid

Allikas: Ühistransiidiprotseduuri konventsiooni (1987), Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) 952/2013 ja TIR-märkmike alusel toimuva rahvusvahelise kaubaveo konventsiooni (2009) põhjal

liigub Saksamaale, läbides neli EL-i riiki, vormistatakse piiril transiidideklaratsioon ning kaup on tollijärelevalve all kuni sihtkohta jõudmiseni.

Transiit jaguneb: ühistransiidiks, liidutransiidiks ja TIR-veoks (vt joonis 35). Järgmistes alaosades vaatlemegi neid transiidiliike põhjalikumalt.

7.1 Ühistransiidiprotseduur

Peale teist maailmasõda hakkas kaubandus Euroopas kiiresti kasvama. Rahvusvahelises kaubanduses liikusid kaubad üle riigipiiride ja vormistada tuli igas riigis ette nähtud tolliprotseduur. Pikale venivad ja erinevate nõuetega tolliprotseduurid igal piiriületusel põhjustasid tarneahelais liigset ajakulu, pingeid ja halduskoormust. Soov teha rahvusvaheliselt koostööd lõi aluse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Euroopa Majanduskomisjoni läbirääkimistele, mille eesmärk oli kauba liikumist hõlbustava rahvusvahelise lepingu koostamine Euroopas. Nii astuti esimesi samme Euroopa riikide tihedama majandusliku ja poliitilise koostöö suunas.

Euroopa Ühenduse asutamisleping sõlmiti 1957. aastal ja see jõustus 1. jaanuaril 1958. Ühenduse loomise motiivideks oli nii majandusliku kui ka poliitilise koostöö tugevdamine. Samuti allutas leping sõjapidamiseks vajalikud tööstusharud ühisele riikidevahelisele kontrollile. Euroopa Ühenduse asutajaliikmeteks oli kuus riiki: Belgia, Itaalia, Luksemburg, Holland, Prantsusmaa ja Saksamaa.

1960. aastatel kaotati ühenduse liikmesriikide vahel järk-järgult tollimaksud ja 1968. aastal võeti kasutusele ühine tollitariifistik. Ühise tollitariifistiku kasutuselevõtuga kehtestati ühenduse liikmesriikides kolmandatele riikidele sarnased meetmed:

- kaupade kombineeritud nomenklatuur (kaubakood);
- kolmanda riigi tollimaks;
- tariifsed soodusmeetmed;
- ühepoolsed meetmed tollimaksu vähendamiseks või sellest vabastamiseks;
- kauba liigi või lõppkasutuse tõttu kehtestatud tariifne sooduskohtlemine;
- muud tariifsed meetmed, mis on ette nähtud liidu põllumajandus- ja kaubandusalaste või muude õigusaktidega.

Eelnevast tulenevalt kasvas Euroopa Ühenduses vajadus oma transiidisüsteemi järele. Ühenduse transiidisüsteem võeti kasutusele 1968. aastal. See hõlbustas nii ühenduse kui ka kolmandate riikide kauba liikumist Euroopa Ühenduses. Hakati kasutama ühenduse kauba puhul tähist T2 ja kolmandate riikide puhul tähist T1.

Ühendkuningriik loobus liitumisest Euroopa Ühendusega ning alternatiivina sõlmiti 1959. aastal Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (*European Free Trade Association*, EFTA) leping, mis jõustus 1960. aastal. Alguses kuulusid assotsiatsiooni peale brittide veel kuus riiki: Austria, Norra, Portugal, Rootsi, Šveits ja Taani. EFTA riikide ja Euroopa Ühenduse riikide vahel sõlmiti 1987. aastal

ühistransiidikonventsioon, mis hõlbustas kauba impordi, ekspordi ja liikumist konventsiooni riikide vahel.

1990ndatel pidasid liikmesriigid läbirääkimisi uue EL-i lepingu üle, mille Euroopa Ülemkogu võttis vastu Maastrichtis detsembris 1991. Leping jõustus 1. novembril 1993. Lepinguga lisati senisesse süsteemi uusi koostöövorme ning loodi Euroopa Liit. EFTA riikide hulgas on aastakümnete jooksul toimunud nii majanduslikke kui ka poliitilisi muutusi ning 2020. aastaks on EFTA riikideks Norra, Island ja Šveits. Ka ühistransiidikonventsiooni liikmete hulgas on toimunud mitmed muutused ning praeguseks on konventsiooniga liitunud EL, kolm EFTA riiki ning Liechtenstein, Türgi, Põhja-Makedoonia, Serbia, Suurbritannia ja Põhja-Iiri ühendkuningriik. Lähiaastatel laieneb riikide ring veelgi. 2022. aastal liitub EFTA-ga Ukraina ning liitumistaotluse on esitanud ka Montenegro. Liidu ja ühistransiidiprotseduuri riikide omavahelise kaubavahetuse formaalsuste lihtsustamiseks on ette nähtud võtta kasutusele ühtne haldusdokument (SAD), mis põhineb 1987. aasta SAD-konventsioonil.

Ühistransiidiprotseduur jaguneb kauba staatusest sõltuvalt kaht liiki protseduuriks: välistransiidiprotseduuriks (tähis transiidideklaratsioonil T1) ja sisetransiidiprotseduuriks (tähis transiidideklaratsioonil T2). Kaupadel, mis saabuvad ühistransiidiprotseduuri konventsiooni riikidest, ei ole liidu tollistaatust ja liikumiseks EL-i vormistatakse välistransiidiprotseduur (T1).

Sisetransiidiprotseduuriga (T2) saab viia liidu staatusega kaupu läbi ühistransiidi riigi ilma, et kaubal kaoks liidu tollistaatus (vt

NÄIDE

Kauba ost Norrast

Eesti ettevõtte ostab Norrast kaupu. Norras vormistatakse kaubale ekspordideklaratsioon. Norra on ühistransiidiprotseduuri konventsiooni riik, samas ei ole Norra EL-i liikmesriik. Norrast eksporditav kaup on kolmanda riigi staatusega kaup, liikumiseks Eestisse vormistatakse Norras välistransiidiprotseduur (T1). Kui kaup on jõudnud Eestisse, vormistab deklarant järgmise tolliprotseduuri ja transiidiprotseduur lõpetatakse.

Liidu staatusega kaup liigub ühest liikmesriigist teise läbi ühistransiidi konventsiooni riigi, vormistatud on ühistransiidi tolliprotseduur. Kaup ei kaota liidu tollistaatust.

JOONIS 36. Sisetransiidiga kauba liikumine

Allikas: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) 952/2013 põhjal

joonis 36). Kaubasaaja ei pea tasuma impordimakse, kuna kaubaga on kaasas sisetransiididokument (T2) ja kauba liikumisel läbi riigi, mis ei kuulu EL-i, ei ole liidu kauba staatus muutunud ning see on jäänud endiselt liidu staatusega kaubaks.

Ühistransiidiprotseduuriga kauba liikumisel on peatatud tolli- ja aktsiisimaksude, käibe- ja muude maksude tasumine ajaks, kuni toimub kauba transiitvedu lähtetolliasutusest sihttolliasutusse. Protse- duur algab lähtetolliasutuses, kus kaup ja transiidi saatedokument esitatakse (vt joonis 37). Transiidi saatedokumendiga liikuva kauba andmed esitatakse elektroonilise andmevahetussüsteemi NCTS (New Computerised Transit System) vahendusel. NCTS-i kaudu toimub elektrooniliste sõnumite vahetus siht- ja lähtetolliasutuse vahel.

Lähtetolliasutus määrab tähtaja, mille jooksul peab kaup sihtkohta jõudma. Tähtaja määramisel võtab toll arvesse veose teekonda, transpordieeskirju ja muid õigusakte ning vajaduse korral transiidiprotseduuri pidaja edastatud üksikasju. Kauba puutumatus tagamiseks võib kaubale või transpordivahendile panna tollitõkendi. Lähtetolliasutus ei pruugi tollitõkendi paigaldamist nõuda, kui transiidideklaratsioonis või lisadokumentides esitatud kauba kirjeldus võimaldab seda kergesti identifitseerida. Sihtkohta jõudmisel

Transiidi saatedokumendi näidis

EUROOPA LIIT		DEKLARAATSIONI LIK (1/3)		MPN
TRANSIT ACCOMPANYING DOCUMENT	Eksportija (3/1-3/2) No ☐	Vormid (1/4) 001		
	Kaubasaja (3/9-3/10) No	Items (1/6) Total packages (9/18) Gross mass (kg) (6/5)	Reference number/UCR (2/4)	
	Deklaratsioonidaja (3/19-3/19-3/20-3/21) No Transpordivahendi lihtsamaks, selle riikikodus (7/7-7/8) Aktiivse transpordivahendi tunnused ja riikikodus pilet (7/14-7/15)	Return copy has to be sent to the office: Üksikasjad ja võetavad meetmed (7/18)		
	Transpordiliik Laadimiskoht (5/21)	Siht- kood (5/8)	Kauba asukoht (5/23)	
	Tähtsava tarnesahelis osaleja tunnust (3/27)	Lihtstatud tollideklaratsioon / seelisevad dokumendid (2/1)		
	Koht ja riik Uusi transpordivahendi, selle riikikodus: Kont. (1) Uusi konteineri tunnused: (1) Märkige 1, kui JAH, ja 0, kui EI.	Koht ja riik Uusi transpordivahendi, selle riikikodus: Kont. (1) Uusi konteineri tunnused: (1) Märkige 1, kui JAH, ja 0, kui EI.		
	Uusi liikendi: arv tunnus: Aikrit: tunnus: ☐ Juba süsteemi sisestatud andmed	Uusi liikendi: arv identify: Uusi Aikrit: tunnus: ☐ Juba süsteemi sisestatud andmed		
	Hoidke of the transit procedure (3/22-3/23) No	LÄHTETOLLASUTUS (2)		
	Tagatis ei kehti (8/2-8/3-8/4)	Sihtriik (ja riik) (5/8)		
	KONTROLL LÄHTETOLLASUTUSE POOLT (D) Tulemus: Palgalkitud liikend: arv Asutuse nimi: Tähtsag (kuupäev):	KONTROLL SIHTTOLLASUTUSE POOLT (E) Saabumise kuupäev: Tõendamise kontroll: Märkused:		Tagastatav eksemplar saadetud (kuupäev) pärast registreerimist Nr Aikrit: Tempel:

JONIS 37. Transiidi saatedokument TAD

Allikas: kuvatommis Euroopa Komisjoni delegeritud määruse (EL) 2015/2446 lisast

registreeritakse transiidideklaratsioon sihttolliasutuses ning kaup suunatakse järgmisele tolliprotseduurile (nt vaba ringlus või eriprotseduurid). Võimalus on ka kaupu ajutiselt ladustada või vabatsooni viia.

Transiitveo kauba lähtetolliasutusest sihttolliasutusse korraldab transiidiprotseduuri pidaja. Pärast kauba vabastamist transiidiks vastutab ta ühtlasi selle eest, et kaup esitatakse ettenähtud tähtaja jooksul sihttolliasutuses puutumatul kujul, ning esitab ka tagatise transiitveo käigus tekkida võiva tollivõla katteks. Tagatise peab transiidiprotseduuri pidaja esitama lähtetolliasutusele koos kauba ja transiidideklaratsiooniga.

7.2 Liidu transiit

Liidu transiit on liiduvälise kauba vedu tollikontrolli all EL-i tolliterritooriumil ühest kohast teise või liidu staatusega kauba vedu liidu tolliterritooriumil ühest kohast teise väljaspool liitu asuva riigi või territooriumi kaudu, ilma et kauba tollistaatus muutuks.

Olenevalt sellest, millise staatusega kaubaga on tegemist, jaguneb liidu transiit välis- ja sisetransiidiks. Liidu **välisransiidiprotseduur** võimaldab liiduvälist kaupa vedada EL-is ühest liidu liikmesriigist teise ilma impordimakse tasumata. Liidu tolliseadustikus on välisransiidiprotseduuri kirjeldatud järgmiselt: välisransiidiprotseduuri korral võib liiduvälist kaupa liidu tolliterritooriumil ühest kohast teise toimetada, ilma et selle puhul kohaldataks impordimakse, muid asjakohaste kehtivate sätetega kehtestatud makse ning kaubanduspoliitika meetmeid, kui need ei keela kauba sisenemist EL-i.

NÄIDE

Näited liidu transiidist

Veok Ukraina kaubaga saabub Narva maantee piiripunkti, sihtkohaks on Saksamaa. Vormistatakse liidu transiit ja veok võib sõita sihtkohta. Tegemist on kolmanda riigi kaubaga, millelt on maksud tasumata. Kaup on tollikontrolli all. Soomest tuleb rongiga liidu kaup Eestisse. Kuna raudtee kulgeb läbi Venemaa, vormistatakse transiidideklaratsioon, et kaubal ei kaoks liidu tollistaatus.

Transiiditolliprotseduur on sobiv just EL-is, kus ühtne tolliterritorium kombineerub maksuterritoriumitega: kaup saab kiirelt liikuda üle EL-i välispiiri sihtkohta, kus vormistatakse järgnev tolliprotseduur ja lõpetatakse transiit. Välistransiiditolliprotseduuriga saab kaupu transportida ühest ladustamise kohast teise või ka reeksportida EL-i välispiirile. Protseduuril olev kaubal on liiduväline staatus.

Kolmanda riigi kauba sisenemisel EL-i piiril üldjuhul impordimakse ei tasuta. Oluline on kiire ja lihtne piiriületus ja piirijärjekordade vältimine. Kolmanda riigi kaup, mis on sisenenud EL-i ja liigub edasi sihtkohta, jääb tollijärelevalve alla piiril vormistatud liidu välistransiidiprotseduuriga. Lihtsustatult võib öelda, et välistransiidiprotseduuri kasutatakse kolmanda riigi staatusega kauba liikumisel EL-is. Välistransiidi tähiseks on T1.

Põllumajandustoodetele, mida eksporditakse eksporditoetuse saamiseks ühtse põllumajanduspoliitika alusel, on liidu välistransiidiprotseduuri rakendamine kohustuslik ka juhul, kui liidu kaupa eksporditakse ühistransiidiprotseduuri riiki või seda veetakse ühistransiidiprotseduuri alusel ekspordiks läbi ühe või mitme ühistransiidiprotseduuri riigi.

Transiidiprotseduuri korraldab transiidiprotseduuri pidaja, kelleks on isik, kes võtab endale kohustuse korraldada transiitvedu ja esitada tollivõla katteks tagatis. Transiidiprotseduuri pidaja kohustuseks on

NÄIDE

Kauba sisenemine EL-i Venemaalt

Luhamaa piiripunkti kaudu siseneb transpordivahend Venemaalt, koormaks elektrimootorid. Kaubasaaja asub Tallinnas. Tegemist on kolmanda riigi kaubaga ja sihtkohta liikumiseks peab kaup olema tollijärelevalve all, kuna impordimaksud on peatatud. Kauba kohta on transiidiprotseduuri pidaja esitanud transiidideklaratsioon T1 ja tagatise tollivõla katteks. Piiril kontrollib tolliametnik elektroonilises süsteemis NCTS transiidideklaratsiooni vastavust kauba dokumentidega (arve, maanteeveo transpordidokument CMR), märgib sihtkohta jõudmise piiraja ning vajadusel paneb transpordivahendile tollitõkendi. Tollitõkendi numbrit sisestab tolliametnik süsteemi NCTS. Vormistus piiril sujub kiirelt ning transpordivahend saab jätkata teekonda sihtkohta.

vormistada transiidideklaratsioon ja tagada transiitveoks võetud kauba vedu lähtetolliasutusest puutumatusena sihttolliasutusele määratud tähtaja jooksul. Kauba jõudmisel sihtkohta tuleb kaup suunata ajutisele ladustamisele või järgmisele tolliprotseduurile. Kui järgmine tollitoiming on lõpuni vormistatud ning transiidideklaratsioon on lõpetatud, vabaneb tagatis.

Liidu **sisetransiidiprotseduuri** vormistatakse liidu staatusega kaubale. EL-is saab kaupu vedada ilma tollitoiminguteta, kuna liidu riikide vahel on kehtestatud samad kaubavahetusreeglid ning tolliliit. Liidu sees toimub aktiivne kaubavahetus liikmesriikide vahel, kaubad liiguvad ühest liikmesriigist teise ning olenevalt transpordilogistikast läbivad ka kolmandate riikide territooriume.

Kauba liikumisel liikmesriikide vahel läbi mõne kolmanda riigi territooriumi kaotab kaup liidu tollistaatuse ja sihtkohas tuleb tasuda impordimaksud. Vältimaks impordimaksude tasumist, saab kasutada liidu sisetransiidiprotseduuri T2. Liidu sisetransiidiprotseduur võimaldab viia kaupu liidu tolliterritooriumil ühest kohast teise EL-i tolliterritooriumist väljaspool asuva riigi või territooriumi kaudu ilma, et kauba tollistaatus muutuks. Kaubasaaja ei pea esitama tollideklaratsiooni ega tasuma impordimakse.

Liidu sisetransiidiprotseduuri korraldab transiidiprotseduuri pidaja, kelleks on isik, kes võtab endale kohustused korraldada transiitvedu ja esitada tollivõla katteks tagatis. Oluline on sisetransiidideklaratsiooni lõpetamine, kui kaup on jõudnud saajani. Kui transiit on tolli infosüsteemides lõpetatud, vabaneb ka transiidiprotseduuri pidaja antud tagatis.

NÄIDE

Kauba müük Eestist Prantsusmaale

Eesti ettevõtte valmistab puidust toole. Materjal on Eesti päritolu ning tootel on liidu tollistaatus. Kauba ostjaks on ettevõtte Prantsusmaal. Transporditeekond kulgeb läbi Šveitsi. Selleks, et kaup ei kaotaks liidu staatust ja kaubasaaja ei peaks tasuma impordimakse, tuleb vormistada liidu sisetransiidideklaratsioon T2.

7.3 TIR-süsteem

Euroopa teedel sõitvatel veoautodel ja poolhaagistel on sageli näha sini-valged TIR-tahvlid (vt joonis 38), mis viitavad TIR-transiidisüsteemile. Selline tahvel võimaldab veokijuhile, vedajale ja tarnijale kiiret ja tõhusat rahvusvahelist kaubavedu maanteel ja lihtsamat tollivormistust piiridel.

TIR-transiidisüsteemi algatas ÜRO Euroopa Majanduskomisjon (UNECE Economic Commission for Europe) veidi pärast teist maailmasõda. Esimene TIR-leping sõlmiti 1949. aastal mõnede Euroopa riikide vahel. Selle piiratud süsteemi edu ajendas pidama edasisi läbirääkimisi, et võtta arvesse süsteemi toimimisega seotud praktilisi kogemusi, tehnika arengut ja muutunud tolli- ja veoeskirju.

Süsteemi toimimise esimese kümne-viieteistkümne aasta jooksul saadud kogemusi kasutati TIR-süsteemi tõhustamiseks, lihtsustamiseks ja samal ajal turvalisemaks muutmisel. TIR-süsteemi uuendamise põhjuseks oli ka uute veovahendite, merekonteinerite kasutuselevõtmine 1960. aastatel. Varsti pärast seda võeti maantee- ja raudteeveo edendamiseks kasutusele Euroopa raudteedel tuntud maismaakonteinerid ja vahetatavad kered. Sellised uued kombineeritud või multimodaalsed veotehnoloogiad ajendasid aktsepteerima konteinerit kui tolli nõuetele vastavat turvalist laadimisüksust. Ühtlasi tähendas see, et TIR-režiimi alusel kaubavedu ei toimu enam üksnes maanteel, vaid seda laiendati ka raudteele, siseveeteedele ja isegi meritsi toimuvale kaubaveole, kui vähemalt üks veotapp toimus maanteel.

Praegusel ajal kehtib 1975. aastal vastu võetud TIR-konventsioon, mida on muudetud ja täiendatud üle kahekümne korra.

JOONIS 38. TIR-konventsiooni märk

Autor: UNECE

TIR-konventsiooniga on ühinenud 73 riiki nii Euroopas, Kesk- ja Kaug-Idas, Aafrikas kui ka Ladina-Ameerikas, samuti kõik EL-i riigid. EL-i riike loetakse TIR-vedude mõistes üheks liidu territooriumiks ning sisepiiridel kontrolli ei tehta. Eesti ühines TIR-konventsiooniga 1992. aastal ja rahvusliku tagatisorganisatsiooni kohustused on pandud Eesti Rahvusvaheliste Autovedajate Assotsiatsioonile (ERAA). Tänu muudatustele ja täiendustele on TIR-süsteem saavutanud taseme, mis vastab transpordi ja kaubanduse ning tolliprotseduuride tulevikunõutele, tagades nüüdisaegse veonduse ja kaubanduse vajadustele vastava tõhusa tolli transiidiprotseduuri.

Tänapäeva tarneahelas kulgeb rahvusvaheline vedu tavaliselt läbi mitme riigi territooriumi. Eri riikides on tollis erinevad kontrollisüsteemid ja protseduurid, mis sisaldavad sageli veose tollikontrolli igal riigipiiril ja riiklikku tagatisnõuet, et katta riigi territooriumi läbimisel tekkivat tollivõlga. TIR-süsteem võimaldab vähendada veokorraldajatel tekkida võivaid raskusi eri riikide läbimisel. Kaup liigub tarneahelas tollitökendi all ja tagatud on nõutud tollitagatis ning garantiid transiidiriikidele. Süsteemiga kaasnevad formaalsused ei ole tollile liiga koormavad ega veokorraldajale ja nende esindajatele liiga keerukad.

TIR-süsteem lihtsustab ka tolliametnike kontrollitoiminguid piiridel. Kuna vedu toimub tollitökendiga, teeb toll üldjuhul kaubaruumi või konteineri välise vaatluse. Kahtluste korral on tollil õigus tollitökenditega suletud veok ja kaup läbi vaadata ning vajaduse korral TIR-vedu katkestada. Arvestades TIR-konventsiooni sätete rangust ning tolli ja vedajate huvitatust nende kohaldamisel, on TIR-veo katkestamine piiril erand. Toll saab ressursi suunata pigem riskide hindamisele ja tolliteabe alusel tehtavale erikontrollile. TIR-veo käigus on kaupade impordimaksud peatatud ja tagatise tollivõla katteks on andnud rahvuslik garantiühing (Eestis Eesti Rahvusvaheliste Autovedajate Assotsiatsioon). Vedajatele võimaldab süsteem vähem viivitusi riigipiiride ületamisel. TIR-konventsioon võimaldab rahvusvahelise

TUNNISTUS

maanteeveeki lubamiseks vedudele tolli
pitsatite ja plommidega

APPROVAL CERTIFICATE

of road vehicle for the transport of goods
under Customs seal

TUNNISTUS Nr. *TIR 0000167*
Certificate No

TIR Konventsioon 14.11.1975
TIR Convention of

VÄLJA ANTUD: EESTI VABARIIGI MAKSU-JA TOLLIAMET
Issued by (Pädev ametkond, Competent Authority)

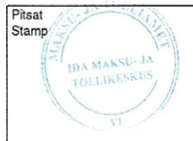
JOONIS 40. TIR-tunnistus

Allikas: Langinen (2021)

**TUNNUSED
IDENTIFICATION**Tunnistuse nr.
Certificate No *TIR, 0000167*

- 1 REGISTREERIMISNUMBER
Registration No 035BS
- 2 VEOKI TÜÜP
Type of vehicle 04P MADEL
- 3 RAAMI NUMBER
Chassis No WKOSN0024V0791754
- 4 MARK (VÕI VALMIST TEHASE NIMI)
Trade mark (or name of manufacturer) KÖGEL
- 5 MUUD ANDMED
Other particulars 26785 kg
- 6 LISADE ARV
Number of annexes 3

- 7 LUBATUD Kehtiv kuni
Approvd Valid until **26.07.2008**

INDIVIDUAALNE LUBA *
Individual approvalLUBA DISAINITÜÜBI JÄRGI *
Approval by design typeVOLITUSE NUMBER (KUI ON KASUTUSEL)
Authorization No (if applicable)KOHT
Place NARVAKUUPÄEV
Date 27.07.2006ALLKIRI
Signature *Shure*

- 8 VALDAJA (TOOTJA, OMANIK VÕI JUHT) täita vaid registreerimata sõidukite kohta
HOLDER (manufacturer, owner, or operator) for unregistered vehicles only

NIMI JA ADDRESS
Name and address

- 9 PIKENDAMINE
Renewals

KEHTIV KUNI Valid until			
KOHT Place			
KUUPÄEV Date			
ALLKIRI Signature			
PITSAT Stamp			

* märkida rakendatav valik X-ga
mark applicable alternative with an X

[lehekülg (page) 2]

oleks selgelt nähtav. Kaupu saab vedada TIR-märkmikuga ainult siis, kui toll on kinnitanud, et sõiduk vastab nõuetele ja maanteesõiduk või konteiner vastab veoks väljastatud TIR-tunnistusele (vt joonis 40). TIR-tunnistuse vahel on pildid tunnistuse välja antud sõiduki kohta, paigaldatavate tollitõkendite arv ja kehtivuse aeg. Põhimõtteliselt peavad kõik TIR-konventsiooni osalised neid tunnistusi tunnustama.

TIR-veo jooksul on kaubalt tasumisele kuuluvad tolli- ja muud maksud kogu teekonna vältel peatatud ning need on kaetud **rahvusvaheliselt kehtivate tagatise**ga. TIR-garantiisüsteem toimib järgmiselt. Iga rahvuslik garantiühing, kes esindab konkreetset riigis veonduhuve ja kel on selleks olemas luba, tagab selles riigis tolli- ja muude selliste maksude tasumise, mis võidakse sisse nõuda tollieeskirjade eiramise korral TIR-veol. Selline rahvuslik garantiühing tagab seega kohalike ja välismaiste vedajate tolli- ja muude maksude tasumise TIR-märkmiku alusel, mille on välja andnud selle või mõne teise riigi garantiiasutus.

Rahvuslikud garantiühingud moodustavad koos garantiiketi, mis ühendab kõiki TIR-konventsiooniga ühinenud riike. Seni ainsat ja edukalt toimivat garantiiketti haldab Rahvusvaheline Maanteetranspordi Liit (IRU) Genfis (Šveits), mis on ülemaailmne maanteetranspordi vedajate huve esindav organisatsioon. Tagatissumma limiidi määrab iga riik eraldi. Maksimaalne soovitatav summanõue igalt riiklikult garantiühingult on praegu iga TIR-märkmiku eest kuni 50 000 USA dollarit, EL-is on see 100 000 eurot (200 000 USA dollarit tubaka või alkoholi TIR-märkmiku puhul).

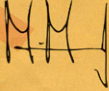

Kaubaga peab kaasas olema rahvusvaheliselt tunnustatud tollidokument – **TIR-märkmik** –, mis luuakse lähteriigis ja mis on tollikontrolli dokumendiks nii lähte-, transiit- kui ka sihtriigis (vt joonis 41). Rahvusvaheline Maanteetranspordi Liit (IRU) on praegu ainus organisatsioon, kellel on õigus TIR-märkmikke tsentraalselt trükkida ja rahvuslikele garantiühingutele jaotada. Eestis väljastab TIR-märkmikke Eesti Rahvusvaheliste Autovedajate Assotsiatsioon

vedaja ja ühingu vahel sõlmitud kohustuste deklaratsiooni tingimuste alusel.

TIR-märkmiku valdaja vastutab veose ja kauba toimetamise eest lähteriigist sihtriiki läbi transiidiriikide. TIR-märkmiku täidab valdaja. Märkmikus ja kaubaga kaasas olevatel dokumentidel olevad andmed peavad olema identsed (arve, maantee veokiri CMR, pakkeleht). TIR-veo eelsed andmed sisestatakse elektroonilisse transiidsüsteemi NCTS. TIR-vedu koosneb üksteisele järgnevatest veoetappidest, kus tolliametnikud täidavad märkmiku lehed riikide välispiiridel.

Alates 1. juulist 2009 võeti EL-i sisenevate ja sealt väljuvate kauba- ja kaubade riskide vähendamiseks tollis kasutusele turvalisuse ja julgeoleku riskianalüüs, mille eesmärk on kaitsta ühiskonda ja inimesi. Kauba ekspordil või impordil TIR-transiidiprotseduuriga on deklaratsiooni andmete esitamisel NCTS süsteemi võimalik valida, kas esitada transiidideklaratsioon koos turvalisuse- ja julgeolekuandmetega või esitada lisaks transiidideklaratsioonile ülddeklaratsioon, mis sisaldab neid andmeid.

Lähteriigis rakendatud tollikontrolli meetmeid tuleb **tunnustada kõigis transiit- ja sihtriikides**. TIR-transiidiprotseduuri alusel tarneahelas liikuvaid kaupu üldjuhul toll ei kontrolli, kuna maantesõiduki kaubaruum on suletud tollitõkendiga ja olemas on TIR-tunnistus. Selles seisnebki TIR-süsteemi eelis vedajate jaoks. Samas on tollil alati õigus teha pistelist kontrolli. Mõistagi peaksid sellised kontrollimised konventsiooni kohaselt olema siiski erandlikud. Samas on lähtetolliasutuse tollikontrolli põhjalikkus väga oluline, kuna kogu TIR-transiidiprotseduuri edasine täitmine toetub sellele. Lähtetolliasutuses peab tolliametnik enne tollitõkendite paigaldamist kontrollima maantesõiduki kaubaruumi või konteinerit. Kaubaruumi või konteineri kohta on toll välja andnud TIR-tunnistuse, mis on kinnituseks, et kaubaruum või konteiner vastab TIR-veo tingimustele. TIR-tunnistusel on märgitud tollitõkendite arv ja lisatud pildid veokist.

 Union Internationale des Transports Routiers		
<h1>CARNET TIR *</h1> <h2>4 volets</h2>		
XC38000000		
<p>1. Valable pour prise en charge par le bureau de douane de départ jusqu'au _____ inclus <i>Valid for the acceptance of goods by the customs office of departure up to and including _____</i></p>		
<p>2. Délivré par _____ <i>Issued by _____</i></p> <p style="text-align: center;"><small>(nom de l'association émettrice / name of issuing association)</small></p>		
<p>3. Titulaire _____ <i>Holder _____</i></p> <p style="text-align: center;"><small>(nom, adresse, pays / name, address, country)</small></p>		
<p>4. Signature du délégué de l'association émettrice et cachet de cette association: <i>Signature of authorized official of the issuing association and stamp of that association:</i></p> <p style="text-align: center;">_____</p>		<p>5. Signature du secrétaire de l'organisation internationale: <i>Signature of the secretary of the international organization:</i></p> <p style="text-align: center;"> </p>
<small>(A remplir avant l'utilisation par le titulaire du carnet / To be completed before use by the holder of the carnet)</small>		
	<p>6. Pays de départ _____ <i>Country/Countries of departure (1)</i></p> <p>7. Pays de destination _____ <i>Country/Countries of destination (1)</i></p> <p>8. No(s) d'immatriculation du (des) véhicule(s) routier(s) (1) <i>Registration No(s), of road vehicle(s) (1)</i></p> <p>9. Certificat(s) d'agrément du (des) véhicule(s) routier(s) (No and date) (1) <i>Certificat(s) of approval of road vehicle(s) (No. and date) (1)</i></p> <p>10. No(s) d'identification du (des) conteneur(s) (1) <i>Identification No(s), of container(s) (1)</i></p>	
<p>11. Observations diverses _____ <i>Remarks _____</i></p>		<p>12. Signature du titulaire du carnet: <i>Signature of the carnet holder:</i></p> <p style="text-align: center;">_____</p>
<p>(1) Biffer la mention inutile. <i>Strike out whichever does not apply.</i></p>		

JOONIS 41. TIR-märkmik

Allikas: foto autori erakogust

VOLET N° 1		1. CARNET TIR XC38000000	
2. Bureau(x) de douane de départ 1. _____ 2. _____ 3. _____		3. Nom de l'organisation internationale IRU Union Internationale des Transports Routiers 	
Pour usage officiel		4. Titulaire du carnet (nom, adresse, pays)	
7. No(s) d'immatriculation du (des) véhicule(s) routier(s)		5. Pays de départ	6. Pays de destination
		8. Documents joints au manifeste	
MANIFESTE DE MARCHANDISES			
9. a) Compartiment(s) de chargement ou conteneur(s) b) Marques et Nos. des colis ou objets		10. Nombre et nature des colis ou objets; désignation des marchandises	
		11. Poids brut en kg	
		16. Scelllements ou marques d'identification apposés (nombre, identification)	
12. Total des colis figurant sur le manifeste Destination:		13. Je certifie que les indications sous rubriques 1 à 12 ci-dessus sont exactes et complètes	
1. Bureau de douane		14. Lieu et date	
2. Bureau de douane		15. Signature du titulaire ou de son représentant	
3. Bureau de douane		17. Bureau de douane de départ Signature de l'agent et timbre à date du bureau de douane	
18. Certificat de prise en charge (bureau de douane de départ ou de passage d'entrée)			
☐ 19. Scelllements ou marques d'identification reconnus intacts	20. Délai de transit		
: 21. Enregistré par le bureau de douane de		sous le No	
: 22. Divers (itinéraire fixé, bureau où le transport doit être présenté, etc.)			
23. Signature de l'agent et timbre à date du bureau de douane			
SOUCHE N° 1		XC38000000	
		PAGE 1 du CARNET TIR	
1. Pris en charge par le bureau de douane de _____		6. Signature de l'agent et timbre à date du bureau de douane	
2. Sous le No _____			
3. Scelllements ou marques d'identification apposés _____			
4. ☐ Scelllements ou marques d'identification reconnus intacts _____			
5. Divers (itinéraire fixé, bureau où le transport doit être présenté, etc.) _____			

JONIS 41. TIR-märkmik (jätäk)

Kontrollitud juurdepääs tähendab seda, et toll volitab rahvuslikke assotsiatsioone väljastama TIR-märkmikke füüsilistele ja juriidilistele isikutele. Tagatud peab olema veoki TIR-konventsiooni miinimumnõuetele vastavus ja pädeva asutuse (tavaliselt tolli) volitus.

Kui kaup on TIR-protseduuriga jõudnud sihtkohta, võib selle ajutiselt ladustada, suunata vabatsiooni või esitab kaubasaaja tollideklaratsiooni järgmise tolliprotseduuriga.

7.4 Transiidi lihtsustused

Lihtsustamiseks ja kiirendamiseks kaupade vedu rahvusvahelistes tarneahelates, on võimalik alustada või lõpetada transiidiprotseduur ilma, et peaks tolliga suhtlema või kaubaga tolliasutuse juurde sõitma. Transiidiprotseduuri pidaja saab tollilt taotleda laad nii transiidi alustamiseks kui ka lõpetamiseks. Kui transiidiprotseduuri pidaja on **volitatud kaubasaatja**, on tal võimalik kaubad deklareerida liidu- või ühistransiidi transiidiprotseduurile elektroonilises transiidideklaratsioonide andmevahetussüsteemis NCTS ilma kaubaga tolliasutuse juurde sõitmata. Veok kaubaga peab seisma transiidi alustamise asukohas. Selleks asukohaks võib olla ettevõtte või tolliagentuuri territoorium. Volitatud kaubasaatjad on taotlenud üldjuhul ka eriliste tõkendite kasutamise loa, mis võimaldab ka neil endil kaubaruumile tõkendi panna. Transiidiprotseduuri pidaja esitab transiidideklaratsiooni, kuhu on märgitud ka tõkendi number. Toll teeb deklaratsiooni riskianalüüsi. Kaupa ei tohi enne transiidi alustamise kohast ära viia, kui elektroonsest andmevahetussüsteemist NCTS on tulnud teade „Kaup vabastatud transiidiks“. TIR-veo korral ei ole sellist lihtsustust kasutada võimalik, TIR-vedu alustatakse alati tolliasutuses. Volitatud kaubasaatjal on võimalik taotleda eriliste tõkendite kasutamise luba, kui tõkendamine on liidu transiidiprotseduurile suunatud kauba identifitseerimise tagamiseks vajalik. Luba taotletakse Euroopa Liidu tolliotsuste süsteemis (CDS). Tollitõkendi tehnilised näitajad ja põhiomadused on ära toodud Euroopa Komisjoni rakendusmääruse (EL) 2015/2447 artiklis 317.

Kauba saabumisel liidu- või ühistransiidi protseduuriga on võimalik tollilt taotleda **volitatud kaubasaaja** staatust. Volitatud kaubasaaja staatuse saamisel ei ole vaja transiidiprotseduuriga saabunud kaubaga tolliasutuse juurde sõita, lubatud on sõita ajutise ladustamise kohta, heakskiidetud kohta või vabatsooni. Sõites kaubaga ajutise ladustamise kohta või heakskiidetud kohta, tuleb volitatud saajal kontrollida transpordivahendi numbrit ja tõkendi korrasolekut. Kui kontroll on tehtud, märgitakse transiidisüsteemis NCTS kaup saabunuks. Mahalaadimist võib alustada siis, kui tollilt on selleks saadud elektroonselt luba. Transiitveoga saabunud kaup suunatakse ajutise ladustamisele või deklareeritakse järgmisele tolliprotseduurile hiljemalt kolmandal päeval pärast tollilt mahalaadimisloa saamist.

Kauba jõudmisel vabatsooni laopidaja juurde kontrollitakse auto numbrit ja tõkendi korrasolekut. Peale kontrolli märgib volitatud saaja elektroonilises transiidisüsteemis NCTS kauba saabunuks ning jääb ootama tollilt mahalaadimise luba. Kui elektrooniline luba on saadud, on kauba mahalaadimiseks vabatsooni lattu aega kolm päeva. Kui kaubad on maha laaditud kas ajutise ladustamise kohta, vabatsooni või on deklarant esitanud tollideklaratsiooni järgmise tolliprotseduuriga, lõpetab volitatud saaja transiidideklaratsiooni. Volitatud saaja kohustus on hoiustada transiidideklaratsioonid koos lisadokumentidega, säilitada neid vähemalt seitse aastat ja esitada kontrollimiseks tolliasutuse esimesel nõudmisel.

Kui kaup saabub EL-i TIR-veoga, on samuti võimalik taotleda luba esitada kaup ajutise ladustamise kohas või heakskiidetud asukohas. TIR-i volitatud saaja puhul on eritingimus, et kogu kaup tuleb maha laadida, st kui ainult osa kaupu maha võetakse, saab selle etapi lõpetada ainult tollis. Põhjuseks on asjaolu, et uue veoetapi alustamisel tuleb TIR-veo puhul pöörduda tolli, kuna TIR-vedude puhul puudub liidu tolliõigusest tulenevalt volitatud saatja luba. Kauba saabumisel kontrollib volitatud saaja transpordivahendi numbrit ja tollitõkendi korrasolekut ning märgib elektroonilises transiidisüsteemis NCTS kauba saabunuks. Kui tollilt on saadud kauba mahalaadimise

elektrooniline luba, on ajutise ladustamise kohas aega kuus päeva kaup ajutiselt ladustada või vormistada järgmine tolliprotseduur. Kui TIR-veos seisab volitatud saaja heakskiidetud asukohas, on järgmise tolliprotseduuri vormistamiseks aega kuus päeva alates mahalaadimisloa saamisest. Kui järgnev tollivormistus on tehtud, lõpetab volitatud saaja elektroonilises süsteemis transiidi. TIR-märkmik koos saatdokumentidega esitatakse sihttolliasutusele, kuna TIR-märkmikku teeb kanded ainult tolliametnik.

Liidu transiidiprotseduuri pidajal on võimalik taotleda tollilt veel kaht lihtsustust:

vähendatud andmekoosseisuga tollideklaratsiooni kasutamine kauba suunamiseks liidu transiidiprotseduurile;

elektroonilise transpordidokumendi kasutamine tollideklaratsioonina kauba suunamiseks liidu transiidiprotseduurile, tingimusel, et transpordidokument sisaldab sellise deklaratsiooni andmeid ja et need andmed on kättesaadavad lähtekoha ja sihtkoha tollile võimaldamaks kauba tollijärelevalvet ja protseduuri lõpetamist.

Kordamisküsimused

1. Kirjelda transiidiprotseduuri sisu.
2. Milliste riikide vahel toimub ühistransiidi korral kaupade transiitvedu?
3. Millistel juhtudel vormistatakse välistransiidi tollideklaratsioon T1?
4. Millistel juhtudel vormistatakse sisetransiidi tollideklaratsioon T2?
5. Iseloomusta TIR-vedu?
6. Millise veokiga saab teha TIR-vedu?
7. Milliseid lihtsustusi võimaldab kaupade transiitveol volitatud saaja või saatja staatus?

Transiidiga seotud olulisemad regulatsioonid

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 952/2013, art 226–236.
- Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/2446, 28. juuli 2015, art 184–200.
- Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/2447, 24. november 2015, art 272–321.
- Rahandusministri 03.07.2017. a määrus 57 „Täpsustavad juhi- sed kauba sisenemis- ja väljumisformaalsuste teostamiseks“.
- Ühistransiidiprotseduuri konventsioon.
- Rahandusministri 03.07.2017. a määrus 57 „Täpsustavad juhi- sed kauba sisenemis- ja väljumisformaalsuste teostamiseks“.
- Rahandusministri 22.06.2017. a määrus 47 „Ajatundlike kau- pade nomenklatuur“.

LUGEMISSOOVITUSED

- Centre for Economics and Business Research. 2020. *The Impact of Ending Tax Free Shopping in the UK. A Cebr report for the New West End Company and Global Blue*. London: Centre for Economics and Business Research.
- Corfmat, F., Goorman, A., 2003. Transit. In: *M. Keen (ed). Changing Customs. Challenges and Strategies for the Reform of Customs Administration*. International Monetary Fund, pp. 111–118.
- Kokorić, Ž., Blašković-Zavada, J., Radoš, B., 2008. Simplified transit procedure in railway transport. *Promet – Traffic & Transportation*, 20(6), pp. 415–422.
- Economic Commission for Europe. 2018. *TIR Handbook*. New York, Geneva: UN.
- World Customs Organization. 2017. *Transit Guidelines. Route for efficient transit regime*. Brussels: World Customs Organization.
- World Customs Organization. 2014. *Transit Handbook To Establish Effective Transit Schemes for LLDCs*.

8. LADUSTAMINE

Kaupade liikumisel EL-i tarneahelas võib tekkida vajadus kaupu ladustada. Ettevõtjal võib olla logistilisi põhjusi, miks mingiks ajaks on vajalik kaup panna lattu enne sellelt impordimaksude tasumist ja kauba vabasse ringlusse lubamist. Kolmanda riigi kaupade ladustamine tolli heakskiidetud kohtades annab ettevõttele logistiliste ja kaubanduslike otsuste tegemisel paindlikuma võimaluse. Kauba saab ladustada ajutiselt tollilaos või vabatsoonis. Vaatame neid võimalusi järgnevalt põhjalikumalt.

8.1 Ajutine ladustamine

Kolmandatest riikidest EL-i saabuva kauba kohta esitatakse tollile nõutud tollidokumendid. Kui kaup on liitu saabunud, jääb see tollijärelevalve alla ja kaup loetakse ajutiselt ladustatuks. Ajutine ladustamine ei ole tolliprotseduur, vaid liiduvälise kauba seisund selle tollile esitamise ja tolliprotseduurile või reekspordile suunamise vahepeal. Sisuliselt tähendab see seda, et toll loeb kõik EL-i sisenenud kaubad ajutiselt ladustatuks.

Kauba ajutist ladustamist kasutatakse selleks, et:

- lükata edasi importmaksude tasumist;
- lükata edasi kaubanduspoliitiliste meetmete rakendamist;

- saada otsustamisega tolliprotseduuri valikuks (nt import, reeksport, eriprotseduurid, sh hävitamine või loovutamine);
- kontrollida kaupa enne tolliprotseduurile suunamist.

Kauba piirilt edasiliikumiseks tuleb tollile tõestada, millise staatuslega kaup on. Kui kaup on liidu kauba staatusega, võib see ilma tollitoiminguteta EL-i siseneda ning kaubasaaja võib kaubaga erinevaid toiminguid edasi teha, seda kas kasutama hakata, selle edasi müüa või sellest vajalikku toodet valmistada. Kui EL-i siseneb liiduvälise staatusega kaup ja see on tollile esitatud, on kaup tollijärelevalve all ja toll loeb kaupa ajutiselt ladustatuks. Ajutise ladustamise deklaratsiooni ei ole vaja tollile eraldi dokumendina esitada. Lubatud on kasutada ajutise ladustamise deklaratsioonina sisenemise ülddeklaratsiooni, kaupade loendit, transiidi tollideklaratsiooni, saabumisteadet, kaupade esitamise teadet või kauba manifesti, kui sellele on märgitud ajutise ladustamise koha kood.

Kaup on võimalik ajutiselt ladustada kolme tüüpi kohtades (vt joonis 42):

- ajutise ladustamise koht, kus on võimalik kaup maha laadida ja ajutiselt ladustada 90 päeva;
- volitatud saaja heakskiidetud kohad, kus puudub eraldi võimalus kaupu ajutise ladustamise kohta maha laadida;
- tolli määratud koht.

Esimesel juhul ehk ajutise ladustamise kohal kaupade mahalaadimisel peab kauba vastuvõtja olema volitatud saaja ja võtma kauba vastu tolli heakskiidetud kohas (mis on siis ka ajutise ladustamise koht). Kaup saabub ajutise ladustamise koha juurde eelnevalt vormistatud tollidokumendiga, milleks on transiitdeklaratsioon. Volitatud saaja kontrollib auto numbrit ja tollitökendi (kui see on kaubale paigaldatud) korrasolekut. Seejärel teavitab ta tolli elektroonilise transiidisüsteemi kaudu kauba saabumisest ja jääb tollilt mahalaadimise luba

ootama. Kui toll on andnud mahalaadimisloa, on aega kolm päeva suunata kaup ajutisele ladustamisele. Ajutise ladustamise aega hakatakse lugema päevast, mil saadi tollilt kauba mahalaadimise luba. Kui kaubasaaja ei soovi kaupu ajutiselt ladustada, võib deklarant esitada kaubale ka tollideklaratsiooni järgmise tolliprotseduuriga.

Kui ettevõtte soovib kaupu ajutise ladustamise kohas maha laadida ja ajutiselt ladustada, tuleb esitada kauba kohta ladustamisteade sõltumata sellest, et ajutise ladustamise deklaratsioon on esitatud. Ladustamisteate genereerib kauba ajutine ladustaja eelnevast dokumendist. Selleks ongi vajalik märkida ajutise ladustamiskoha number sisenemise ülddeklaratsioonile, loendile, manifestile või saabumisteatele. Kui ajutise ladustamiskoha numbrit ei ole eelnevale tollidokumendile märgitud, tuleb ladustamisteade elektroonsesse süsteemi sisestada laopidajal endal. Toll teeb ladustamisteatele elektrooniliselt riskianalüüsi ning kui riske ei tuvastata, antakse luba kauba ladustamiseks ajutise ladustamise kohta märkega „laadimine lubatud“.

Juhul kui ladustamisteatel esitatud andmed erinevad tegelikult saabunud ja mahalaaditud kauba andmetest (kauba kogus, pakkeüksuste arv, kaubakood), esitab ajutise ladustamise koha pidaja ladustamisteatele elektroonilisse süsteemi erisuste akti, ladustamisteadet ei korrigeerita. Põhjendatud juhtudel saab tollile esitada ladustamisteate tühistamise taotluse.

NÄIDE

Ajutine ladustamine volitatud saaja heakskiidetud kohas

Maanteeveok kaubaga saabub Narva maantee piiripunkti. Piiril vormistatakse transiidideklaratsioon julgeolekuandmetega. Transiidideklaratsioonil on märgitud volitatud saaja heakskiidetud koha number ja veok võib sõita volitatud saaja heakskiidetud kohta, milleks on ajutise ladustamise koht. Deklarant edastab tollile elektroonilises süsteemis andmed kauba saabumise kohta. Kui tollilt on saadud mahalaadimise luba, on deklarandil aega kuus päeva otsustada, millisele tolliprotseduurile kaup deklareerida. Seega on võimalik sõita otse kaubasaaja juurde ja peale tolliprotseduuri vormistust kaup maha laadida. Kaubaga sihttolliasutuse juurde sõita ei ole vaja.

Kasutada saab ka **teist võimalust** ehk ladustada kaubad ajutiselt volitatud saaja heakskiidetud kohas, kus puudub eraldi võimalus kaupu ajutise ladustamise kohta maha laadida. See võimaldab peale piiriüle-tust sõita otse kaubasaaja või tolliagentuuri juurde, veok seisab volita-tud saaja heakskiidetud kohas seni, kuni tollivormistuse tulemusena on kaup vabastatud. Deklarant peab deklareerima kaubad järgmisele tolliprotseduurile hiljemalt kuuendal päeval pärast saabumist.

Kolmandaks, tolli määratud kohas ajutiselt ladustamiseks on EL-i siseneva kauba kohta esitatud transiitdeklaratsioonil märgitud selle sihttolliasutuse kood, kuhu kaubaga liigutakse. Kaup liigub sihttolliasutusse, deklarant teavitab elektroonilise transiidisüsteemi kaudu kauba saabumisest ja jääb mahalaadimise luba ootama. Kui mahalaadimisluba on saadud, vormistab deklarant järgneva tolliprotseduuriga tollideklaratsiooni ja kaup võib sihttolliasutusest sõita kau-basaaja juurde.

Liiduväliste kaupade ajutise ladustamise koha pidamiseks on vaja-lik tollilt taotleda luba (vt joonis 43). Luba saab taotleda EL-i tolli-otsuste süsteemis (CDS). Kuna ladustatakse liiduvälise staatusega

JOONIS 42. Kauba ajutise ladustamise võimalused

Allikas: Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse 2015/2446 põhjal

Loa nr	Ettevõtte nimi	Registrikood	Lao asukoht
EETSTEE1000EE-2019-CSN54214	Jupiter Plus AS	10052713	Savi 26a, Pärnu; Lao 13b, Lao 15, Maardu, Harju maakond
EETSTEE1000EE-2019-SFW48539	Sivex International OÜ	10208011	Paide mnt 9, Pärnu; Pärnu mnt 50, Sindi
EETSTEE1000EE-2018-EOA33006	DHL EXPRESS ESTONIA AS	10451175	Kesk-Sõjamäe 10a, Tallinn

JOONIS 43. Näited ajutise ladustamise lubadest aastast 2021

Allikas: kuvatõmmis Maksu- ja Tolliameti veebilehelt

kaupu ning tekkinud on tollivõlg, tuleb anda ka ajutise ladustamise koha pidajal impordimaksude katmiseks tagatis. Loa taotleja peab olema EL-i territooriumil asutatud juriidiline isik. Kui loa on väljastanud toll, vastutab loapidaja liiduvälise staatusega kauba järelevalve all ladustamise eest kuni impordimaksude tasumiseni või kauba reekspordini.

Ajutiselt ladustatud kaupadega ei ole lubatud teha tegevusi, mis muudaksid kauba välimust, omadusi või tehnilisi näitajaid. Lubatud on ainult need tegevused, mis on vajalikud kauba säilitamiseks. Ajutise ladustamise kohas võib ladustada ka liidu staatusega kaupu, kui see on majanduslikult vajalik. Kui erineva staatusega kauba koosladustamine on vajalik, tuleb sellest teavitada tolli juba loa taotlemise käigus. Saanud selleks loa, peab loapidaja liidu staatusega kauba üle eraldi arvestust pidama.

Ajutise ladustamise koha pidajal võib olla eri ladustamise kohti ning võib olla vajadus viia ajutiselt ladustatud kaupu ühest laost teise. Selline kaupade liikumine on võimalik ajutise ladustamise ladude vahel, kui selleks on saadud tollilt luba. Toll teeb riskianalüüsi, et otsustada, kas selline vedu võiks suurendada liiduvälise kaubaga seotud pettusi. Kui loa omanikule antakse luba vedada kaupu ajutise ladustamise kohtade vahel, siis peab vedu toimuma ühe tolliasutuse

vastutusel ja loa omanik peab olema tollialaseid lihtsustusi kasutav volitatud ettevõtja. Ajutise ladustamise tähtaega toll ei pikenda ja kaup tuleb suunata tolliprotseduurile, näiteks tolliladustada.

8.2 Tolliladustamine

Kauba toimetamisel EL-i võib tarneahelas tekkida vajadus kolmanda riigi kaupu ladustada enne järgmisele tolliprotseduurile suunamist. Sellisel juhul suunatakse kaubad tolliladustamise protseduurile ja ladustatakse tollijärelevalve all tollilaos. Tolliladustamise tolliprotseduuri kasutatakse järgmistel eesmärkidel:

- Kui on vajadus lükata kauba impordimaksude tasumist (tolli-, käibe- ja aktsiisimaksud) edasi.
- Suurte kaubapartiide puhul on võimalus tollilaost kaupu järgmisele tolliprotseduurile vormistada osade kaupa.
- Soovitakse edasi lükata järgnevale tolliprotseduurile suunamist, tolliladustamise protseduur on tähtajatu.
- Soovitakse kasutada tolliladu kolmandate riikide kaupade vahelaona reekspondil (võimalus kaupu komplekteerida, tarnete kogumispunkt tarneahelas).
- Soovitakse kaubanduspoliitiliste meetmete täitmiseks (litsentseid ja lubade vormistamine) lisaaga.
- On vajadus ajutise ladustamise või eriprotseduur lõpetada.
- On võimalus teha kaubaga enne reeksportimist või vabasse ringlusesse suunamist tavalisi käitlemistoiiminguid, mis on kirjeldatud komisjoni delegeeritud määruse 2015/2446 lisas 71-03.
- Soovitakse kolmanda riigi kaupu edasi müüa (omanikuvaheetus). Omanikuvaheetuse kanded tehakse laoaruan dluses, tollideklaratsiooni selleks vormistada vaja ei ole.

Tollilao pidamiseks on vajalik taotleda tollilt luba (vt joonis 45). Loa taotlemine toimub elektrooniliselt EL-i tolliotsuste süsteemis (CDS). Taotlemisel tuleb esitada loa taotleja valduses oleva koha asendiplaan, territooriumi valdaja nõusolek, kaupade käitlemise kirjeldus ja olenevalt kaupadest ka muid määruses kirjeldatud dokumente (mööteakt, möötevahendite taatlustunnistus jne). Tollilaoks võib olla tolli aktsepteeritud territoorium, ehitis, ruum, statsioonarne mahuti või punkrilaev, kus on tagatud tollijärelevalve all oleva kauba puutumatut ladustamine. Kuna tollilaos oleva kauba suhtes on impordimaksud peatatud, esitatakse tollivõla katteks tagatis. Tollivõla limiit kehtestatakse vastavalt kauba väärtusele, mis võidakse suunata tolliladustamise protseduurile vastavalt ladustamiskoha laomahule ja hinnangulisele tegevusmahule nimetatud ladustamiskohas.

Tollilao loa väljastab toll 30 päeva jooksul. Kui tegemist on tolliladudega, mis asuvad liidu eri liikmesriikides, menetleb toll luba 60 päeva. Kui toll on loa väljastanud, vastutab loa omanik tolliladustamise protseduurile suunatud kauba tollijärelevalve all ladustamise eest. Tolliladustamist pakkuvate ettevõtete nimekiri on toodud MTA kodulehel (joonis 44).

EECW1EE1000EE-
2018-ISB18190

Ingle AS

EECW1EE1000EE-
2019-LNC50688

VIM Agentuur AS

EECW1EE1000EE-
2019-MNR53015

Schenker AS

EECW1EE1000EE-
2019-ZPB54114

Cargo Handling AS

EECW1EE1000EE-
2019-FRV44880

Estma Terminaali
OÜ

JOONIS 44. Näited tollilao lubadest aastal 2021

*Allikas: kuvatõmmis Maksu- ja
Tolliameti veebilehelt*

Tolliladusid on kaht tüüpi.

- **Avalikud tollilaod**, kus saavad kaupu ladustada kõik isikud. Avalikud tollilaod liigitatakse I ja II tüüpi tolliladudeks, vastavalt sellele, kes tagab tollile kaupade järelevalve all ladustamise.
- **Eratollilaod**, kus võib kaupa ladustada ainult laopidaja.

Avalikus tollilaos pakub laopidaja tolliladustamise teenust kolmandatest riikidest saabunud kauba ladustamiseks. Esimest tüüpi tollilaos vastutavad loa omanik ja protseduuri pidaja, et tolliladustamisprotseduurile suunatud kaupa ei viidaks tollijärelevalve alt välja ja täidetud oleksid kauba ladustamisest tulenevaid kohustused. Teist tüüpi avalikus tollilaos vastutab kaupade järelevalve all säilimise eest protseduuri pidaja. Protseduuri pidajaks on isik, kes esitab tolliladustamise tollideklaratsiooni või kelle eest kõnealune deklaratsioon on esitatud, või isik, kellele on tolliprotseduuriga seotud õigused ja kohustused üle antud.

Eratollilaos saab kaupu tolliladustada ainult isik, kellele on väljastatud luba. Eratollilaos puhul on loa omanik ja protseduuri pidaja sama isik. Luba on mõttekas taotleda ettevõtetal, kes toovad kolmandatest riikidest kaupu pidevalt ning soovivad enne kauba vabasse ringlusse lubamist neid ladustada.

Tolliladu võib pidada ka toll ja tollilaos võib kaupu ladustada piiramatu aeg. Eestis puuduvad tolliladud. Kauba tolliladustamiseks esitatakse elektroonilises süsteemis ladustamise tollideklaratsioon. Tollilaos on lubatud kaubaga teha lihtsamaid käitlemistoiminguid, mis

NÄIDE

Hiinast tellitud kauba ladustamine

Firma tellib aastas korra konteineri kunstlilli Hiinast. Soov on kaupu lahti tollida osade kaupa. Firma leiab MTA lehelt sobiva avaliku tollilaos ja lepib laopidajaga kokku kauba ladustamise. Kui konteiner on Muuga vabatsooni saabunud, vormistatakse transiidideklaratsioon ja konteiner viiakse tollilaos juurde. Eelduseks on, et laopidaja on volitatud saaja. Vormistatakse elektrooniliselt tolliladustamise deklaratsioon ja kaubad ladustatakse.

NÄIDE**Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 lisa 71-3 käitlemistoiimingutest näited**

- Kauba inventuur, kaubast proovide võtmine, sorteerimine, tuulamine, mehaaniline filtreerimine ja kaalumine.
- Korrosioonitõrje.
- Vedelike lahjendamine või kontsentreerimine ilma edasise töötlemise või destilleerimisprotsessita, isegi kui selle tulemusel muutub kaheksakohaline CN-kood.
- Masinate, aparaatide ja sõidukite katsetamine, seadistamine, reguleerimine ja töökorda seadmine, eriti selleks, et kontrollida nende vastavust tehnilistele standarditele, kui see hõlmab üksnes lihtsaid toiminguid.

on ära toodud Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 lisa 71-03. Käitlemistoiimingute eesmärk on kauba säilitamine, selle esitlus- või müügikõlblikkuse parandamine või turustamiseks või edasimüügiks ettevalmistamine.

Tolliladustamisel olevat kaupa on lubatud ajutiselt tollilaost välja viia. Ajutiseks väljaviimiseks annab toll eelnevalt loa. Tollilaost kauba väljaviimiseks põhjuseks võivad olla käitlemistoimingud, mida ei ole võimalik tollilaos sees teha, või kauba esitlemine messil või näitusel.

Tollilaos on lubatud kauba omanikuvahetus. Omanikuvahetuse korral uut ladustamise tollideklaratsiooni ei esitata ja laopidaja kajastab omanikuvahetuse laoaruanes. Kaupade jaemüük tollilaost on üldjuhul keelatud. Tollilaost võib jaemüüki teha kolmanda riigi reisijale, impordimaksuvabalt rahvusvaheliste organisatsioonide liikmetele, NATO relvajõududele ja diplomaatiliste või konsulaarkokkulepete alusel. Lubatud on ka kaugmüük.

Tolliladustamise tolliprotseduuri lõpetamiseks tuleb kaubale määrata järgmine tolliprotseduur, milleks võib olla:

- kauba vabasse ringlusse lubamine;
- reeksport;
- kauba suunamine eriprotseduurile (seestöötlemine, ajutine import, lõppkasutus).

NÄIDE**Kauba hävitamine**

Firma importis paadi Ameerika Ühendriikidest. Impordi vormistuse käigus, riskianalüüsi tulemusena, suunas toll deklaratsiooni kontrolli. Tollikontrolli käigus selgus, et paadil puuduvad EL-is nõutavad märgistused. Paat ladustati tollilaos. Kuna ka väljaspool Euroopa Liitu paadile ostjat ei leitud, soovis firma tolliladustamise lõpetada ja paadi hävitada. Firma volitatud isik taotleb tollilt seestöötlemise protseduuri lihtsustatud loa.

Kui kaupu ei ole võimalik tollilaost tolliprotseduurile suunata, on võimalus kaup hävitada või riigi omandisse kanda. Kauba hävitamine toimub seestöötlemise protseduuriga.

Laopidaja on kohustatud pidama laovarvestust ja esitama tollile kord kuus elektroonilised aruanded. Arvestuse pidamine hõlmab teavet ja andmeid, mis võimaldavad tollil ladustamise protseduuri kontrollida. Eelkõige tuleb silmas pidada kõnealusele protseduurile suunatud kauba identifitseerimist, tollistaatust ja liikumist.

Mingeil majanduslikel põhjustel või ladustamisrajatise paremaks ärakasutamiseks on lubatud ladustada koos nii liidu kui ka kolmanda riigi kaupa. Kui ladustaja soovib ladustada koos erineva staatusega kaupu, peab ta sellest teavitama tolli loa taotlemise käigus. Erineva staatusega kauba üle peab olema tagatud korrektne aruandlus. Kui ettevõttel on ühe loaga taotletud mitu tollilaos kohta, on lubatud kaupu ühest tollilaost teise viia ilma transiidiprotseduurita. Kauba liikumine ühest tollilaost teise peab toimuma 30 päeva jooksul.

8.3 Vabatsoon

Vabatsoon on liidu territooriumil määratud osa, mis on ülejäänud territooriumist eraldatud nõuetekohaste sisse- ja väljapääsudega. Üldjuhul luuakse vabatsoonid sadamate, lennu- ja raudteejaamade ümbrustes, kus toimub kauba sisenemine või väljumine EL-i. Vabatsoonis võib ladustada nii liidu kui ka liiduvälist kaupa, samuti on lubatud tööstuse, kaubanduse või teenustega seotud tegevused. Seni

NÄIDE**Vabatsoonid EL-is**

Euroopa Komisjoni (2020) andmetel oli 2020. aastal EL-i suuremas osas liikmesriikides vabatsoonid. Vabatsiooni ei olnud Austrias, Belgias, Soomes, Iirimaa, Hollandis ja Slovakkias. Eestis on kolm vabatsooni: Muuga vabatsoon, Sillamäe vabatsoon ja Paldiski Põhjasadama vabatsoon. Bulgaarias ja Horvaatias oli 11 vabatsooni.

kui liiduväline kaup on vabatsoonis, on kaubalt impordimaksud peatatud, kaubanduspoliitiliste meetmete rakendamine on edasi lükatud, kui need meetmed ei keela kauba sisenemist liidu tolliterritooriumile või sellelt territooriumile kauba väljaviimist. Vabatsooni loetakse ladustamise eriprotseduuriks.

Kauba paigutamine vabatsooni võimaldab:

- lükata edasi impordimaksude tasumist;
- saada lisaega kaubanduspoliitiliste meetmete täitmiseks (lubade ja litsentside vormistamine);
- ladustada Eestit transiidina läbivaid kolmanda riigi kaupu ilma impordimakse tasumata ja kaubanduspoliitilisi meetmeid rakendamata;
- ladustada liidu kaupu või tuua liidu kaubad vabatsooni ekspordi ootele;
- liidu- kui ka liiduvälise kauba omanikuvahetust.

Vabatsooni territooriumi määramiseks esitab territooriumi valdaja taotluse rahandusministeeriumile.

Taotlusele lisatakse järgmised dokumendid, vastavalt määruse 2. peatüki § 3-le (Täpsustavad juhised ajutise ladustamise, tolliladustamise ja vabatsoonis tegutsemise kohta, 2017):

- territooriumi omaniku või valdaja tõend territooriumi seadusliku valduse kohta (nt Muuga vabatsooni puhul AS Tallinna Sadama antud tõend);

- vabatsooni määramise majandusliku vajaduse põhjendus;
- kavandatava tegevuse kirjeldus;
- vabatsooni territooriumi asendiplaan;
- vabatsooni piiripunktide ning sisse- ja väljapääsude koordinaadid;
- vabatsoonis tegutsema hakkavate isikute nimekiri.

Majandusliku vajaduse kindlakstegemisel hindab ministeerium eelkõige seda, kas loodetav majanduslik kasu tuleneb otseselt soovitud tegevusest vabatsoonis või on soovitud tegevust võimalik teha ka väljaspool vabatsooni. Toll kontrollib, et tollijärelevalve vabatsoonis ei eeldaks ebaproportsionaalseid haldusmeetmeid ja vabatsooni vastavust õigusaktides sätestatud nõuetele. Vabatsoon peab olema ümbritsetud piirdega ning välja peavad olema ehitatud sisse- ja väljapääsud. Vabatsooni määramise otsus tehakse 120 päeva jooksul. Positiivse otsuse korral annab Vabariigi Valitsus välja tähtajatu korralduse.

Vabatsooni valdajaks on vabatsooni territooriumi seaduslik valdaja (nt Muuga vabatsooni puhul AS Tallinna Sadam). Vabatsooni valdaja kohustus on koostada ja kooskõlastada tolliga töökorraldus, mis kirjeldab tööjaotust vabatsooni sisse- ja väljapääsudes, info liikumist tolli ja vabatsooni valdaja vahel, samuti teavitada vabatsoonis tegutsevaid isikuid vabatsooni töökorraldusest ja muudest vabatsooni territooriumil kehtivatest eeskirjadest. Sealhulgas on vabatsooni valdaja kohustuseks enne vabatsoonis tegutsema hakkamist

NÄIDE

Vabatsoonid Eestis

Eestis on kolm vabatsooni:

- Vabariigi Valitsuse 22.06.2017 korraldus 182 „Paldiski Põhjasadama vabatsoon”.
- Vabariigi Valitsuse 22.06.2017 korraldus 181 „Muuga vabatsoon”.
- Vabariigi Valitsuse 22.06.2017 korraldus 180 „Sillamäe vabatsoon”.

Z0/0016/EE100EE	Sankotrans AS	10423842	Hoidla tee 4, Maardu, Harju maakond
Z0/0017/EE100EE	KomerK AS	10175232	Virna 6, Maardu, Harju maakond
Z0/0040/EE1000EE	Vesta Terminal Tallinn OÜ	11301354	Õli 1, Õli 3, Õli 6, Vilja 4, Maardu, Harju maakond
Z0/0048/EE5000EE	Silsteve AS	11130332	Tööstuse 4, Ehitajate tee 1k, Tursamäe, Sõtke 1, Sillamäe, Ida-Viru maakond
Z0/0062/EE1000EE	AS Liwathon E.O.S	10715645	Lasti tee 18a/20, Vilja 7, Maardu, Harju maakond

JOONIS 45. Näited vabatsooni operaatorite lubadest aastal 2021

Allikas: kuvatõmmis Maksu- ja Tolliameti veebilehelt

isikute teavitamine vajadusest taotleda tollilt luba või omada tolli kooskõlastust vabatsoonis tegutsemiseks ja korraldada vabatsooni piiride ning sisse- ja väljapääsude valve.

Isikud, kes soovivad vabatsoonis ladustamise või töötlemisega tegeleda, taotlevad tollilt infosüsteemi kaudu loa (vt joonis 45). Taotlusele lisatakse vabatsooni asendiplaan, kuhu on märgitud kauba ladustamiseks ettenähtud loa taotleja valduses oleva territooriumi ja ehitiste pindala ning juurdepääsuteed. Loa menetlemisel lepitakse kokku laoarvestuse pidamise põhimõtted, mis sõltuvad laos tehtavatest toimingutest ja kauba liigist, ning tollijärelevalve tagamiseks vajalikud nõuded. Vabatsooni laoarüanded esitatakse tollile elektroonilise süsteemi kaudu.

Vabatsoonis tegutsevaid laopidajaid nimetatakse vabatsooni operaatoriteks. Kui liidu või liiduväline kaup saabub vabatsooni, kantakse kaup laopidaja laoarvestusse. Kui vabatsooni operaator võtab vastu transiidiprotseduuriga saabuvat kaupa, peab tal olema liidu transiitvedude volitatud kaubasaaja staatuse luba. Loa taotlemiseks esitab vabatsooni operaator taotluse EL-i tolliotsuste süsteemis (CDS).

Kui transiitkaup saabub vabatsooni operaatori loas heakskiidetud kohta, kontrollitakse auto numbrit ja tollitõkendi korrasolekut. Tolli teavitatakse elektroonilise transiidisüsteemis NCTS-kauba saabumisest. Kui toll on andnud mahalaadimisloa, on vabatsooni operaatoril

aega kolm päeva kaup lattu sisse võtta. Kui kaup on laos, kannab vabatsoonis tegutsev isik kaubad laoarvestusse. Kauba hoidmine vabatsoonis ei ole ajaliselt piiratud.

Vabatsoonis ladustatud kaubaga on lubatud teha Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse 2015/2446 lisas 71-03 nimetatud käitlemistoiiminguid. Käitlemistoiimingute eesmärk on kauba säilitamine, selle esitlus- või müügikõlblikkuse parandamine või turustamiseks ning edasimüügiks ettevalmistamine.

Vabatsoonis olevaid kaupu võib edasi müüa, kuid kaubad peavad eelnevalt olema kantud laoarvestusse. Kauba võõrandamisest vabatsoonis tekib nullmääraga maksustatav käive, kui:

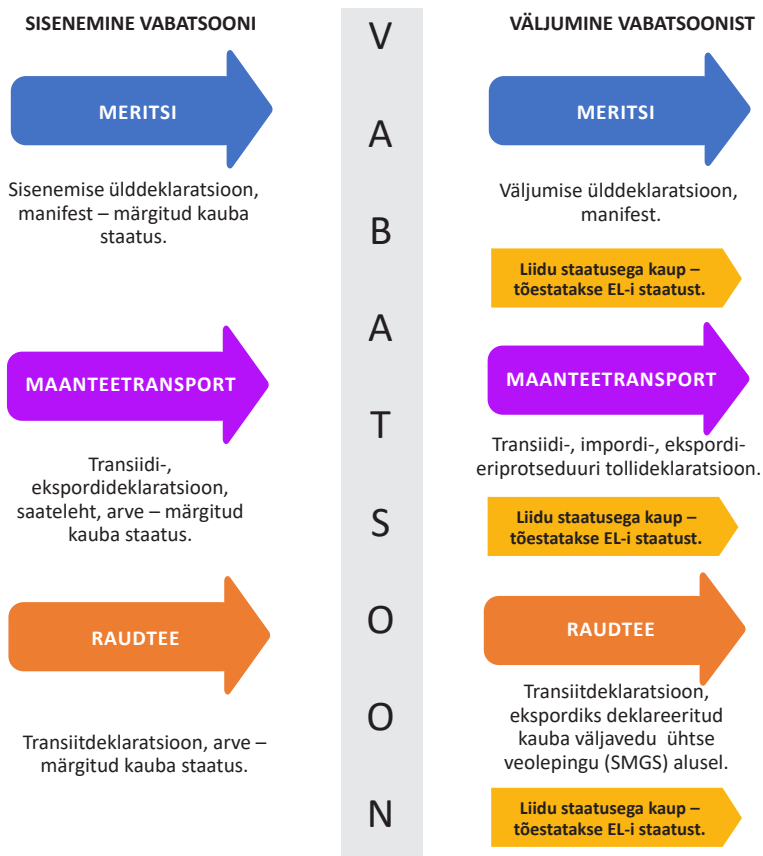
- vabatsooniprotseduuril olev liiduväline kaup võõrandatakse;
- ekspordieesmärgil vabatsooni toimetatud liidu kaup võõrandatakse ja eksporditakse vabatsoonist kahe kuu jooksul kauba vabatsooni toimetamisest arvates.

Toll kontrollib edasimüüdud liidu kauba õigeaegset väljavedu vabatsoonist. Kui vabatsooni toimetatud või vabatsoonis olev kaup võõrandati nullmääraga, kuid kaupa vabatsoonist ei eksporditud ega toimetatud liidu tolliterritooriumilt välja kahe kuu jooksul kauba vabatsooni toimetamisest arvates, tekib isikul täismääraga käibemaksu tasumise kohustus tagantjärele. Vabatsoonist välja viidavat kaupa käsitletakse liiduvälise kaubana, seega peab kauba omanik

MÕISTE

Kauba tollistaatus vabatsoonis

Liidu kauba tollistaatust on võimalik kinnitada dokumendiga T2L. Euroopa Liidu kauba tollistaatuse kinnitamisel sellisele kaubale, mida veetakse erikorrana maksuterritooriumidele, sealtn välja või nende territooriumide vahel, kasutatakse dokumenti T2LF. Kui kaup toimetati vabatsooni meritsi ja kauba valdaja soovib kauba tollistaatust tõendada kaubamanifesti alusel, mille alusel kaup vabatsooni toimetati, märgitakse manifestil iga kauba juurde vastav tähis (kas N või C), mis näitab kauba tollistaatust. Tähis „N“ tähistab kaubamanifestil kaubapositioni juures liiduvälise staatusega kaupa, tähis „C“ liidu staatusega kaupa.

JOONIS 46. Kauba sisenemine ja väljumine vabatsoonist

Allikas: Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2015/2446 põhjal

alati töestama kauba tollistaatust. Oluline on, et liidu staatusega kaubaasadele oleks olemas tollistaatust tõendav dokument enne selle kauba vabatsooni toimetamist.

Kauba vabatsooni sisenemisel ja sealt väljumisel esitatavad dokumendid sõltuvad transpordiliigist (vt joonis 46). **Maantee- ja raudteetranspordi** puhul, seda juhul kui liiduvälise kauba kohta on

vormistatud transiiddeklaratsioon, sõidab transpordivahend kaubaga vabatsooni operaatori juurde. Vabatsooni operaator, kes soovib liiduväliseid kaupu vastu võtta transiiddeklaratsiooni alusel, peab olema volitatud kaubasaaja. Kaubad kantakse operaatori laoarvestusse ja transiiddeklaratsioon lõpetatakse laoarvestuskande märkega. Liidu kauba kohta on vormistatud ekspordideklaratsioon või tuuakse liidu kaup vabatsooni arve alusel. Vabatsooni operaator kannab kaubad laoarvestusse. Väljumisel vabatsoonist esitatakse liiduvälise kauba kohta tollideklaratsioon, millega kaup on suunatud järgmisele tolliprotseduurile, või tollistaatust tõendav dokument, kui tegemist on liidu kaubaga.

Mere- ja õhustranspordi puhul, kui tegemist on kauba sisenemisega esimesse liidu sadamasse, esitatakse tollile sisenemise ülddeklaratsioon. Kauba saabumisel teisest liikmesriigist esitatakse kauba kohta manifest, kus on ka märged kaupade tollistaatuse kohta. Kui kaup väljub vabatsoonist kolmandasse riiki meritsi, esitatakse väljumise ülddeklaratsioon. Väljumisel järgmisse liidu riiki esitatakse manifest, kus on märgitud kauba tollistaatus. Laeva jõudmisel sihtsadamasse saab liidu staatusega kaup sõita sadamast välja kaubasaaja juurde ilma tollivormistusega. Liiduvälise staatusega kauba kohta tuleb esitada tollideklaratsioon soovitud protseduuriga.

Kordamisküsimused

1. Millistel eesmärkidel kasutatakse ladustamise tolliprotseduuri?
2. Millised erinevused on era- ja avalikul tollilaol?
3. Miks on tollilaopidajal vajalik anda tollile tagatis?
4. Millised võimalused on ladustamise protseduuril kaup võõrandada?
5. Miks on vabatsoonist kauba väljaviimisel oluline määrata kauba tollistaatus?

Ladustamisega seotud olulisemad regulatsioonid

Ajutine ladustamine:

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 952/2013, millega on kehtestatud liidu tolliseadustik, art 144–152.
- Euroopa Komisjoni rakendusmäärus 2015/2447, millega nähakse ette liidu tolliseadustiku rakendussätted, art 190–193.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus 2015/2446, millega täiendatakse liidu tolliseadustiku mõnd sätet, art 115–118.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus 2016/341, millega täiendatakse liidu tolliseadustikku üleminekusätetega.
- Eesti rahandusministri 03.07.2017 määrus 58 „Täpsustavad juhised ajutise ladustamise, tolliladustamise ja vabatsoonis tegutsemise kohta“.

Tolliladustamine:

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 952/2013, millega on kehtestatud liidu tolliseadustik, art 237–242.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus 2015/2446, millega täiendatakse liidu tolliseadustiku mõnd sätet, art 201–203.
- Eesti rahandusministri 03.07.2017 määrus 58 „Täpsustavad juhised ajutise ladustamise, tolliladustamise ja vabatsoonis tegutsemise kohta“.

Vabatsioon:

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 952/2013, millega on kehtestatud liidu tolliseadustik, art 120, 122, 127–135, 210, 214, 237–239, 243–249, 263–274.
- Euroopa Komisjoni rakendusmäärus 2015/2447, millega nähakse ette liidu tolliseadustiku rakendussätted, art 183–188, 197, 268, 269, 329.

- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus 2015/2446, millega täiendatakse liidu tolliseadustiku mõnd sätet, art 104–105,169, 178, 180, 245.
- Euroopa Komisjoni delegeeritud määrus 2016/341, millega täiendatakse liidu tolliseadustikku üleminekusätetega.
- Eesti rahandusministri 03.07.2017 määrus 58 „Täpsustavad juhised ajutise ladustamise, tolliladustamise ja vabatsoonis tegutsemise kohta“.

LUGEMISSOOVITUSED

- Liu, D., 2012. Warehousekeepers: bridges connecting Customs and small and medium-sized enterprises (SMEs). *World Customs Journal*, 6(1), pp. 101–112.
- Omi, K., 2019. 'Extraterritoriality' of Free Zones: The Necessity for Enhanced Customs Involvement. *WCO Research Paper* No. 47.

VIIDATUD ALLIKAD

- Ajutise sisseveo konventsiooniga ühinemise seadus*, RT II 1995, 37, 160, 26.09.1995.
- Agreement on Trade Facilitation. Protocol Amending the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization. Decision of 27 November 2014, WT/L/940.
- Anderson, J.E., van Wincoop, E., 2004. Trade Costs. *NBER Working paper Series*, Working Paper 10480. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w10480/w10480.pdf
- Complex. Elektrooniline tollinfosüsteem. <https://www.emta.ee/ariklient/toll-kau-bavahetus/tolliinfosusteemid/tolliinfosusteemide-kasutajatele>
- Eesti Tollitariifistik. Elektrooniline infosüsteem. <https://apps.emta.ee/arctictariff-public-web#!/home>
- Euroopa Komisjon. *Access2Markets*. <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/et/home>
- Euroopa Komisjon, 2020. *Free zones which are in operation in the customs territory of the Union, as communicated by the Member States to the Commission*. https://ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/2020-04/list_freezones.pdf
- Komisjoni delegeritud määrus (EL) 2015/2446, 28. juuli 2015, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 952/2013 seoses liidu tolliseadustiku teatavaid sätteid täpsustavate üksikasjalike eeskirjadega, ELT L343/1, 29.12.2015.
- Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/2447, 24. november 2015, millega nähakse ette Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013

- (millega kehtestatakse liidu tolliseadustik) teatavate sätete üksikasjalikud rakenduseeskirjad, ELT L343/558, 29.12.2015.
- Komisjoni määrus (EL) 2019/2117, 29. november 2019, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 338/97 looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel, ELT L320/13, 11.12.2019.
- Euroopa Kontrollikoda, 2011. *Kas tolliprotseduuri 42 kontroll on käibemaksust kõrvalvõimaldamise ärahoidmiseks ja avastamiseks piisav?* Eriaruanne nr 13. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR11_13/SR11_13_ET.PDF
- Euroopa Liidu ja Jaapani vaheline majanduspartnerlusleping, ELT L330/3, 27.12.2018.
- Euroopa Liit, 2006. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Ühenduse asutamislepingu konsolideeritud versioon, ELT C 321 E/1, 29.12.2006.
- Euroopa Nõukogu määrus (EMÜ) 2658/87 tariifi- ja statistikanomenklatuuri ning ühise tollitariifistiku kohta, EÜT L256/1, 07.09.1987.
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 952/2013, 9. oktoober 2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik, ELT L269/1, 10.10.2013.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1523/2007, 11. detsember 2007, millega keelatakse kassi ja koera karusnahkade ning neid karusnahku sisaldavate toodete turuleviimine ja ühendusse import või ühendusest eksport, ELT L343/1, 27.12.2007.
- Eurostat, 2021. *International trade in goods*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/data/database>
- Kaubanduslikul eesmärgil kasutatavate maanteesõidukite ajutise impordi tollikonventsioon* 1956, EÜT L56/28, 26.2.1994.
- Laffranque, J., 2006. *Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles*. Tallinn: Juura.
- Langinen, T., 2021. Erakogu.
- Maksu- ja Tolliamet, 2021. *Hävitamise akt 2021/7*. Isiklik suhtlus, 03.05.2021.
- Maksu- ja Tolliamet. <https://www.emta.ee>
- May, C., Clough, C., 2017. *Transnational Crime and the Developing World*. Washington: Global Financial Integrity.
- Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ, 28. november 2006, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi, LT L 347/1, 11.12.2006.
- Nõukogu määrus (EL) nr 509/2012, 15. juuni 2012, millega muudetakse määrust (EL) nr 36/2012, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses olukorraga Süürias, ELT L 156/10, 16.06.2012.
- Nõukogu määrus (EÜ) nr 3050/95, 22. detsember 1995, õhusõidukite ehitamiseks, hooldamiseks ja remondiks mõeldud teatavate toodete suhtes kehtivate ühise tollitariifistiku ühepoolsete maksumäärade kohaldamise ajutise peatamise kohta, EÜT L320/1, 30.12.1995.
- Nõukogu määrus (EL) 2017/2467, 21. detsember 2017, millega muudetakse määrust (EL) nr 1387/2013, millega peatatakse teatavatele põllumajandus- ja

- tööstustoodetele kehtestatud ühise tollitariifistiku ühepoolsete tollimaksude kohaldamine, ELT L351/7, 30.12.2017.
- Nõukogu määrus (EÜ) nr 150/2003, 21. jaanuar 2003, millega peatatakse teatavate relvade ja muu sõjaväevarustuse imporditollimaksud, EÜT L 25/1, 30.01.2003.
- OECD, European Union Intellectual Property Office, 2019. *Trends in Trade in Counterfeit and Pirated Goods, Illicit Trade*, OECD Publishing, Paris/European Union Intellectual Property Office. <https://doi.org/10.1787/g2g9f533-en>
- Patrick, S., 2019. *Tolliväärtus*. Esitlusmaterjal.
- Tanning, L., Tanning, T., 2007. *Uus Euroopa Liit 27*. Tallinn: Tanning.
- The World Bank. Doing Business., Trading across Borders*. <https://www.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/trading-across-borders>.
- TIR-märkmike alusel toimuva rahvusvahelise kaubaveo konventsioon (1975. aasta TIR-konventsioon)*, ELT L165/1, 26.06.2009.
- Tollivõla tekkimisega seoses tasumisele kuuluvate tollimaksust erinevate maksude tasumise tagamiseks nõutava tagatise suuruse määramise ja arvutamise alused*, RT I, 21.06.2017, 21.
- Täpsustavad juhised ajutise ladustamise, tolliladustamise ja vabatsoonis tegutsemise kohta*, RT I, 04.07.2017, 139.
- Wikimedia Commons. <https://commons.wikimedia.org>
- World Customs Organization. <https://www.wcoomd.org>
- World Trade Organization, 2015. *World Trade Report 2015*. Geneva: World Trade Organization.
- World Trade Organization, 2019. *Trade Policy Review*. Report by the Secretariat, WT/TPR/S/395.
- World Trade Organization, 2021. *WTO Data Portal*. <https://data.wto.org/>
- World Trade Organization. <https://www.wto.org/>
- Ühistransiidiprotseduuri konventsioon*, EÜT L226/2, 13.08.1987.
- Ühendusevälise riigi füüsilisele isikule võõrandatava kauba ekspordina käsitamise kord*, RTL 2004, 44, 753.
- ÜRO Euroopa Majanduskomisjon, 2007. TIR-käsiraamat. New York, Genf: ÜRO.

Sisekaitseakadeemia finantskolledži õppejõudude kirjutatud tollinduse eriala kõrgkooliõpik annab ülevaate tolliprotseduuridest, nende eesmärkidest ja omavahelistest seostest.

HELLE KOITLA on Sisekaitseakadeemia finantskolledži nooremlektor ja õpetab tolliga seotud ainekursuseid. Tema õpetamis- ja uurimishuvid on seotud peamiselt tollitoimingutega, sh tolliprotseduuridega.

INDREK SAAR on Sisekaitseakadeemia finantskolledži professor ja õpetab peamiselt majanduse, riigirahanduse ning teadustöö metoodika kursuseid. Tema akadeemilised uurimishuvid on seotud aktsiisipoliitika ning illegaalsete turgude ja kaubavoogude modelleerimise ning hindamise metoodikaga.

SISEKAITSEAKADEEMIA
ESTONIAN ACADEMY OF SECURITY SCIENCES

sisekaitse.ee

